

Nr 128.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till statens bakteriologiska laboratorium m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Gunnar Hedlund.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås på grundval av en av statens sakrevision verkställd utredning viss omorganisation av statens bakteriologiska laboratorium. Omorganisationen berör främst laboratoriets ledning och vetenskapligt utbildade personal. Sålunda ställes laboratoriet under ledning av en särskild styrelse. För att tillgodose behovet av kvalificerad ekonomisk och administrativ sakkunskap inrättas en befattning som byrådirektör i lönegrad Cg 31 såsom chef för en genom sammanslagning av två avdelningar bildad ny ekonomiavdelning. På virusavdelningen inrättas en befattning som laborator i Ce 31, medan två befattningar som laboratorieläkare föreslås indragna.

För budgetåret 1954/55 äskas under avlöningsanslaget 2 213 000 (+ 73 000) kronor och under omkostnadsanslaget 1 637 000 (+ 238 000) kronor. Sistnämnda ökning föranledes främst av engångsanskaffning av viss utrustning.

För påbörjande av en för laboratoriets virusavdelning och karolinska institutets virusinstitution gemensam nybyggnad äskas 630 000 kronor samt för vissa ombyggnadsarbeten m. m. inom laboratoriet sammanlagt 233 000 kronor.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
5 mars 1954.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen samt t. f. chefen för civildepartementet, statsrådet Nordenstam, anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under elfte huvudtiteln, punkterna 12 och 13, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1954/55 beräkna *dels* till Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 250 000 kronor, *dels ock* till Statens bakteriologiska laboratorium: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor.

I samband med min preliminära anmälan av dessa anslagsfrågor erinrade jag om att den av statens sakrevision efter samråd med och delvis i samarbete med statens organisationsnämnd bedrivna undersökningen rörande verksamheten vid statens bakteriologiska laboratorium m. m. numera slutförts. Sakrevisionen hade sålunda med skrivelse den 15 juni 1953 överlämnat verkställd utredning i ämnet, vilken i vederbörlig ordning remissbehandlats. Vidare hade medicinalstyrelsen med skrivelse den 16 oktober 1953 inkommit med sina anslagsäskanden för budgetåret 1954/55 till statens bakteriologiska laboratorium: avlöningar och omkostnader. Remissbehandlingen av sakrevisionens förslag ävensom medicinalstyrelsens anslagsäskanden hade först nyligen avslutats och beredningen av hithörande frågor därför ännu icke kunnat slutföras. Med hänsyn härtill förordade jag, att förenämnda båda anslag i riksstatsförslaget för budgetåret 1954/55 upptoges med allenast preliminärt beräknade belopp.

Jag anhåller nu att få upptaga hithörande spörsmål till fortsatt behandling. I samband därmed torde jag även få anmäla frågor om anslag till nybyggnad för virusavdelning vid laboratoriet och virusinstitution vid karolinska institutet ävensom till vissa ombyggnadsarbeten m. m. vid laboratoriet.

I. Sakrevisionens utredning.

1. Inledning.

Sakrevisionen anför inledningsvis bl. a. följande.

I samband med den granskning av taxesättningen hos vissa statliga myndigheter, som statens sakrevision enligt Kungl. Maj:ts uppdrag den 17 oktober 1947 har att fullgöra och som även omfattar taxesättningen vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL), har sakrevisionen efter samråd med och delvis i samarbete med organisationsnämnden ansett sig böra undersöka möjligheterna att nedbringa laboratoriets utgifter. Anledningen härtill var bl. a., att en förutsebar taxehöjning, som måste inverka på vissa sjukvårdskostnader, ansågs böra i möjligaste mån motverkas genom en kostnadsminskning, samt att erinringar tidigare framställt mot laboratoriets ekonomiska förvaltning. Härtill kom sedermera, att statsutskottet i sitt av 1952 års riksdag godkända utlåtande nr 11 uttalat, att den oavlåtliga utbyggnaden av laboratoriet icke utan mycket starka skäl borde få fortgå, samt förutsatt att sakrevisionen vid sin fortsatta utredning skulle överväga, om icke delar av laboratoriets tillverkning med ekonomisk fördel och utan eftersättande av säkerhetskraven skulle kunna överföras till apoteksväsendet eller läkemedelsindustrien samt om icke forskningsverksamheten ur kostnadssynpunkt skulle kunna samordnas med motsvarande verksamhet på annat håll och i övrigt rationaliseras. Med hänsyn härtill har utredningen måst i vissa avseenden utvidgas utöver vad från början avsetts.

Förhållandena vid laboratoriet måste enligt sakrevisionens mening betecknas som mindre tillfredsställande främst i administrativt och ekonomiskt hänseende. Jämväl forskningsverksamhetens hittillsvarande inriktning har givit anledning till vissa erinringar. Förklaringen till dessa förhållanden torde främst vara att söka däri, att SBL:s ledning med nuvarande organisation icke kan anses ha möjlighet att på ett fullt tillfredsställande sätt lösa uppkommande problem. Enligt sakrevisionens uppfattning erfordras genomgripande åtgärder av företrädesvis organisatorisk art för att möjliggöra ett ur de medelsanvisande statsmakternas synpunkt tillfredsställande sätt att handha laboratoriets skötsel.

Genom vissa under utredningen genomförda eller föreslagna åtgärder har icke oväsentliga besparingar uppstått. Sålunda beräknas, att biträdespersonalen eljest skulle ha varit minst tio personer större, vilket medför en besparing av mellan 75 000 och 100 000 kronor om året. Vidare har belastningen å vissa poster under omkostnadsanslaget beräknats med drygt 200 000 kronor om året understiga vad man skulle ha haft anledning förvänta med hänsyn till de senare årens prisstegringar. Besparingarna sammanhänger även med en alltmer framträdande strävan från SBL:s sida

att kraftigare än tidigare beakta sparsamhetens krav. Lägges därtill, att den under sakrevisionens medverkan tillkomna taxehöjningen beräknas medföra en inkomstökning av 300 000 kronor om året, kan SBL:s ekonomi numera anses förbättrad med åtminstone 500 000 kronor per år. Att anslagsbelastningen likväl stigit beror i främsta rummet på inträdda löne- och prisstegringar men också i någon mån på en fortgående utökning av verksamheten. Sakrevisionen framhåller, att de hittills nådda resultaten är att betrakta som en första etapp i rationaliseringsarbetet, vilket måste fullföljas av laboratoriet. Med hänsyn härtill är det nödvändigt, att SBL erhåller en bl. a. härför avpassad organisation.

Utredningen har till närmare behandling upptagit tre huvudspörsmål, nämligen omorganisation av SBL:s ledning, forskningens inriktning samt preparattillverkningens förläggning. Frågan om tillverkningsorganisationen föreslås bliva föremål för ytterligare överväganden genom särskild utredning.¹ Förstnämnda båda frågor är i princip oberoende av tillverkningsfrågans lösning.

Utredningen har resulterat i åtskilliga redan genomförda åtgärder samt förslag till eller förberedelser för dylika, vilket närmare framgår av följande redogörelse.

2. Genomförda eller föreslagna åtgärder m. m.

A. Organisatoriska åtgärder.

Fr. o. m. budgetåret 1952/53 inrättades en befattning som ingenjör i Ce 27 för biträde med den tekniska och organisatoriska lösningen av uppkommande problem samt med planering av särskilt serologiska avdelningens tillverkningsuppgifter. Befattningen innehas av en ingenjör med tidigare erfarenheter från läkemedelsindustrien. Ingenjören, som lyder direkt under föreståndaren, är chef för en avdelning, omfattande 63 personer. Genom ingenjörens insatser har avsevärda besparingar ernåtts. Dessutom har den vetenskapliga personalen avlastats åtskilliga arbetsledande uppgifter och befriats från eller fått bättre hjälp med de talrika tekniska frågorna.

Fr. o. m. den 1 juli 1952 har vidare inrättats en bokhållartjänst, vilket möjliggjort rationalisering av inköpsverksamheten. I samband härmed har förrådspersonalen underställt bokhållaren och sorterar således genom denne under chefen för kameralavdelningen.

För att stå allmänheten till tjänst med bakteriologiska preparat vid andra tider än ordinarie expeditionstid har jourtjänstgöringen vid serumexpeditionen överförs till ett apotek med nattjour i närheten av Stockholms

¹ Kungl. Maj:t har genom beslut den 30 juni 1953 uppdragit åt särskild utredningsman att utreda frågan om förläggningen av viss vid laboratoriet och statens veterinärmedicinska anstalt driven tillverkning.

centralstation. Även jourtjänsten för ankommande post har omlagts. Den årliga besparingen beräknas till ca 2 800 kronor för omläggningen av nattjouren och till ca 1 200 kronor för ändringen av postjouren.

Genom rationalisering av arbetet i häststallet har antalet biträden minskats med ett. Chefen för serologiska avdelningen har som personalchef ersatts av veterinärbiträdet.

B. Åtgärder berörande kontors- och redovisningsfrågor.

Post- och avlöningslistor skrives numera i samma utskrift och den förut månatliga matrikelföringen göres endast en gång om året. Fakturering m. m. har förenklats. Dessa och andra förenklingar i förening med övergång till användning av fakturablanketter i löpande bana (»speed-feed») har inneburit en arbetsbesparing, motsvarande minst ett skrivbiträde. Förslag till inköpsrutiner har utarbetats, varigenom bestämda befogenhetsgränser uppdragits. Beställning får sålunda göras endast av vissa befattningshavare. Bortsett från rena rutininköp skall alla beställningar över viss gräns godkännas av föreståndaren, varigenom möjlighet skapats för ledningen att kontrollera anslagsbelastningen.

I oktober 1952 infördes ett särskilt fakturaregister, som medger bl. a. bevakning av betalningstider för utnyttjande av kassarabatt samt upplysning om beloppet av inkomna, ännu ej betalda fakturor. Ett fullständigt nytt system för förrådsredovisningen har upplagts med tanke på att det skall kunna anknytas till en blivande kostnadsbokföring. Det nya systemet medger fortlöpande övervakning av förrådsläget, så att inköp kan göras i tid och i lämplig kvantitet. Arbetet med förrådsbokföringen har överförs till annan befattningshavare och åvilar icke längre förrådsförmannen.

SBL tillhandahåller för försäljning substrat av olika slag och distribuerar i vissa fall gratis provtagningsutrustningar till läkare och sjukhus. Denna försäljning och distribution, som förut fördelats på flera håll, har koncentrerats till serumexpeditionen. Det nya systemet innebär en avsevärd rationalisering och medger bättre kontroll över leveranserna och deras debitering.

Ett nytt system för lagerbokföring av färdiga vid SBL tillverkade eller inköpta preparat, har upplagts, varav framgår vissa uppgifter beträffande lagerförändringar m. m.

Verkstäderna har underställts förenämnde ingenjör och särskild rutin för beställning av verkstadsarbete har införts. Alla beställningar måste passera ingenjören.

C. Åtgärder för att rationalisera driften, apparatkonstruktioner m. m.

Arbetet med inpackning av färdiga preparat har ordnats enligt löpande-bandprincipen, varigenom personalbehovet minskats med tre biträden vid den belastning, som rådde vid slutet av år 1950.

Insamlingen av blod för preparatberedning har rationaliserats och förenklats, varigenom uppnåtts ett cirka åtta procent bättre utbyte av blodserum samtidigt som laboratoriets arbete minskats.

För odling av vissa bakterier erfordras substrat, som innehåller blod, i allmänhet hästblod. Genom att blodet numera behandlas med antikoaguleringsmedel (en citratlösning) har ca $\frac{2}{3}$ av arbetet bortfallit. Vid användning av citratmetoden undgår man vidare en förlust om ca 35 procent av den från djuret tappade blodmängden. Försök pågår även att införa separering av hästblod, varigenom blodserum kan bättre och snabbare tillvaratas. Ett rum om ca 15 m² frigöres, om försöken lyckas.

Genom bättre apparatur för difteritoxinrening har ett rum om ca 10 m² frigjorts.

Under hösten 1952 flyttades diagnostiska avdelningens disk till centraldiskens lokaler och sammanslogs med den senare. Förutom vissa driftsorganisatoriska fördelar har därigenom ca 90 m² som laboratorier användbart utrymme frigjorts inom huvudbyggnaden. Då arbetsbesparingen motväges av en höjning av diskkvaliteten, har någon minskning av personalen hittills ej kunnat ske. Glaskrossningen har numera nedgått, vilket i första hand torde bero på övergång till bättre glaskvaliteter.

Odling av bakterier i större volymer eller djupodling är en fråga av avgörande betydelse för hela organisationen av tillverkningen. Försök härmed har pågått sedan några år. Ur ekonomisk synpunkt är fördelarna genom besparingar i arbete och glaskostnader så stora, att övergång till odling i större volym bör ske, så snart denna metod ger i det närmaste samma utbyte av fullgod kvalitet per liter substrat. Oavsett frågan om tillverkningens framtida förläggning bör försöken med djupodling fullföljas snarast. Varje övergång till detta förfarande i fråga om en större produkt medför avsevärda besparingar i fråga om såväl arbetskraft som materiel.

I stor utsträckning begagnas vid diagnostiska prov glasskålar, fyllda med substrat, vars stelnade yta bestrykes med de prov, som skall undersökas. Av dessa s. k. plattor förbrukas cirka 200 000 per år. Fyllningen med substrat kallas plattgjutning. Genom mekanisering och rationalisering av plattgjutningen har frigjorts arbetskraft motsvarande minst två biträden samt två rum om sammanlagt ca 20 m². Genom förbättring av sterilitetsgraden har genomsnittet osterila plattor nedgått från tidigare enligt uppgift 15 à 20 procent till ca 5 procent.

Genom anskaffning av ett nytt reningsaggregat m. m. har en avsevärd produktion av tetanusympämne möjliggjorts utan ökning av biträdespersonalen genom nyanställning. Däremot har den med tillverkningen sysselsatta personalen utökats med ett manligt biträde och viss kvinnlig arbetskraft, som tagits från andra delar av SBL. Nu berörda åtgärder torde ha inneburit, att anställning av ca sex biträden undvikits.

För tuberkulinrening har med anlitande av särskilt anvisade medel (39 000 kronor enl. kungl. brev 31/10 1952) anordnats en helautomatisk

anläggning. Förutom fördelar i fråga om personalskydd etc. har ett sterillum om ca 10 m² frigjorts och den för reningsproceduren behövliga arbetstiden något nedgått.

Av den med fyllning av preparat för distribution sysselsatta personalen har två kunnat frigöras för andra arbetsuppgifter, huvudsakligen genom att arbetet organiserats bättre. En ny fyllningsmaskin har anskaffats, varigenom tidigare överdosering kunnat nedbringas.

D. Taxefrågor m. m.

Som inledningsvis berörts var taxefrågan den ursprungliga anledningen till att utredningen igångsattes. I oktober 1951 tog sakrevisionen upp frågan, närmast i anledning av då inträdda eller väntade löne- och prishöjningar. De efter utredning av sakrevisionen företagna höjningarna av preparatpriser och avgifter för diagnostiska prov, som genomfördes i den av medicinalstyrelsen fastställda taxan av den 9 augusti 1952 att gälla fr. o. m. den 1 oktober 1952, har tillfört SBL en merinkomst om ca 350 000 kronor per år.

Genomförandet av de under B. och C. omnämnda åtgärderna har möjliggjorts genom att Kungl. Maj:t den 17 november 1950 på framställning av sakrevisionen medgav överskridande av SBL:s omkostnadsstat med högst 50 000 kronor.

Sammanfattningsvis kan sägas, att fakturerings-, inköps- och förrådsverksamheten samt lagerhållningen av färdiga produkter blivit praktiskt taget helt genomgångna. Pappersgången ifråga om tillverkningsprocesser och tillhörande prövningar är så otillfredsställande, att en överarbetning torde böra igångsättas snarast, oavsett hur tillverkningsfrågan löses. Slutligen återstår i detta sammanhang införandet av kostnadsbokföring. Åtskilliga av de under B. omnämnda åtgärderna har avpassats för att kunna bilda underlag härför. Avsevärda rationaliseringar och förenklingar har genomförts, men då nya, för verksamhetens behöriga kontroll och övervakning nödvändiga arbetsuppgifter tillkommit, har någon minskning av den under B. berörda personalen icke kunnat ernås. De under C. nämnda åtgärderna beräknas ha medfört, att SBL f. n. kan arbeta med minst tio biträden mindre än om åtgärderna icke vidtagits. Minst 120 m² laboratorietrymme har frigjorts. Avsevärda besparingar har uppnåtts i fråga om förbrukningen av glas, substrat etc.

3. Frågan om SBL:s ledning och administrativa ställning m. m.

A. Allmänna synpunkter m. m.

Med SBL:s ledning avses *dels* instansen närmast över föreståndaren, *dels* föreståndaren, *dels* ock avdelningsföreståndarna eller motsvarande befattningshavare, direkt underställda föreståndaren.

Under utredningsarbetet har tydligt framgått nödvändigheten av att labo-

ratoriets problem icke blott får en medicinskt-vetenskapligt fullgod lösning utan också att tekniska och ekonomiskt-organisatoriska synpunkter blir tillfredsställande beaktade. Ett skäligen utbyte av de medel, som statsverket investerar i SBL, kan icke väntas, förrän frågan om dess ledning i olika instanser blivit löst. Det bör härvid ihågkommas, att ledningen praktiskt taget icke ändrats sedan laboratoriet tillkom 1907 men att laboratoriet sedan dess undergått en utveckling, som kan belysas av det faktum, att personalen ökat från sammanlagt 6 till ca 200 personer.

Anmärkningar mot SBL:s skötsel har framställts vid flera tidigare tillfällen, varvid även frågan om laboratoriets ledning diskuterats. Sålunda lät Kungl. Maj:t efter framställning av 1941 års riksdag genom den år 1942 tillsatta medicinalstyrelseutredningen utreda frågan om en förbättring ur ekonomisk och administrativ synpunkt av ledningen för såväl SBL som statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier och statens institut för folkhälsan. Utredningen övervägde bl. a. inrättandet av en gemensam särskild styrelse eller en för alla institutionerna gemensam överdirektörstjänst. Utredningen fann, att en gemensam styrelse kunde väntas bli numerärt synnerligen omfattande samt alltför tungrodd och osmidig. En gemensam överdirektör torde komma att äga alltför begränsade förutsättningar att bedöma planläggningen och samordningen av institutionernas vetenskapliga verksamhet och därför i stor utsträckning bliva beroende av vederbörande institutionsföreståndare. Det torde kunna antagas, att medicinalstyrelsen som regel måste äga större förutsättningar att handha ledningen av institutionerna än en särskild administrativ överdirektör. Utredningen förordade därför ett bibehållande i princip av nuvarande ordning och föreslog, att de tre laboratorierna skulle ägnas särskild uppmärksamhet från medicinalstyrelsen genom kameralbyråchefen. Kungl. Maj:t och riksdagen godtog detta förslag.

Under den nu verkställda utredningen har befunnits, att denna reform icke givit avsett resultat. Kameralbyråchefens faktiska inflytande på de administrativa och ekonomiska avgörandena har blivit begränsat. Det måste dock konstateras, att det icke är praktiskt möjligt för en person att som en del av en i övrigt stor arbetsbörda på ett effektivt sätt följa och leda SBL:s utveckling i dessa hänseenden. Kameralbyråchefen har här ställts inför en olöslig uppgift.

Med den omfattning verksamheten numera fått har laboratoriets föreståndare, trots intensivt arbete och stora ansträngningar, icke någon praktisk möjlighet att vid sidan av sina många andra göromål som verkchef i erforderlig omfattning leda och övervaka verksamheten i fackligt hänseende. Befattningarna som avdelningsföreståndare för fackavdelningarna måste därför få en sådan placering, att de kan besättas med väl kvalificerade personer, som i huvudsak självständigt kan ansvara för verksamheten.

B. Inrättandet av en särskild styrelse.

Enligt gällande instruktion skall medicinalstyrelsen i såväl fackligt som ekonomiskt-administrativt och kameralt hänseende fungera som laboratoriets styrelse. Den självständiga forskning, som vissa vetenskapsmän kan bedriva vid laboratoriet, är dock undandragen styrelsens inseende. Medicinalstyrelsen torde dock kunna ingripa, om t. ex. anslagssituationen anses kräva det. I realiteten intar medicinalstyrelsen icke ställningen av styrelse i vanlig mening utan är snarare ett mellanled mellan laboratoriet och Kungl. Maj:t med övervägande karaktär av fackligt kvalificerad remissinstans. Anordningen att låta medicinalstyrelsens kameralbyråchef bli speciell rådgivare och övervakare av laboratoriets ekonomiska skötsel har som förut nämnts icke varit tillräcklig. Genom att tillskapa en för SBL och de andra två laboratorierna gemensam styrelse kan man icke vinna något, som icke kan ernås genom ett nära samarbete. De tre laboratoriernas beröringspunkter är icke så många, att vinsterna av en organisatorisk sammankoppling synes uppväga nackdelarna.

Som SBL nu ter sig i fråga om storlek samt komplicerade och utvecklingskrävande arbetsuppgifter, torde den enda effektiva instansen över föreståndaren vara en egen styrelse. Den, som bär ansvaret för en verksamhet av denna art och omfattning, behöver få större problem diskuterade med och allsidigt belysta av personer, som företräder kunskaps- och erfarenhetsområden, inom vilka föreståndaren själv icke kan vara tillräckligt hemmastadd. Att medicinalstyrelsen icke kan fungera som styrelse för SBL och att man icke heller rimligen kan begära detta, synes nu vara bekräftat av erfarenheten under så många år, att en fortsättning på denna linje icke bör komma ifråga. Det av medicinalstyrelsen så starkt understrukna kravet på samarbete och samband mellan styrelsen och SBL kan icke längre anses ha tillräcklig bärkraft. Om SBL:s skyldighet att samarbeta med och biträda styrelsen blir klart och otvetydigt fastslagen i SBL:s instruktion, måste styrelsens intressen bli vederbörligen tillgodosedda, särskilt om i instruktionen föreskrives, att SBL:s föreståndare utan hörande av dess styrelse skall vara skyldig att i fall, som medicinalstyrelsen anger vara brådskande, ställa SBL:s resurser till förfogande för epidemibekämpande åtgärder. Att medicinalstyrelsen som högsta medicinsk instans skall ha möjlighet att genom inspektion eller på annat sätt följa arbetet inom SBL förefaller självklart.

Ett frigörande av SBL från medicinalstyrelsen torde även innebära en bestämd fördel i visst hänseende. Det är icke endast teoretiskt utan också i praktiken otillfredsställande, att den högsta instansen samtidigt i sin egenskap av styrelse för SBL själv är ansvarig för dess drift, d. v. s. upp-rätthållandet av vårt lands standard i fråga om bakteriologisk och virologisk diagnostik samt tillverkning av bakteriologiska och virologiska preparat.

Styrelsen för SBL bör avpassas med hänsyn till att laboratoriet skall vara ett högt kvalificerat arbetslaboratorium med medicinska uppgifter i den allmänna hälso- och sjukvårdens tjänst men också med hänsyn till att denna funktion icke kan fyllas utan att uppkommande tekniska, organisatoriska, administrativa och ekonomiska spörsmål blir tillfredsställande lösta. Styrelsen bör få sådan sammansättning, att Kungl. Maj:t och riksdagen får en garanti för att anvisade medel rätt användes. Styrelsen bör begränsas till sex ledamöter, varav föreståndaren bör vara den ende självskrivne. De fem återstående bör avses för en läkare med särskild erfarenhet och överblick över de medicinska områden SBL:s verksamhet omspanner, en representant för icke-medicinsk mikrobiologi eller annan icke-medicinsk vetenskap, som står SBL:s verksamhet nära, två ledamöter med administrativ erfarenhet samt en ledamot med tekniska och organisatoriska erfarenheter från enskild verksamhet. Om föreståndaren icke är läkare bör en av de administrativa ledamöterna vara läkare. Medicinalstyrelsen bör icke på ett bindande sätt engageras i styrelsen och därigenom indirekt bli ansvarig för dess verksamhet. Däremot kan en befattningshavare vid medicinalstyrelsen, dock av angivna skäl icke dess chef, eventuellt ingå i densamma. I medicinalstyrelsens insyn och kontroll bör emellertid också ingå rätt för styrelsen att på annat sätt än genom en styrelseledamot låta sig representera vid laboratoriestyrelsens sammanträden.

C. Föreståndartjänsten.

Föreståndare förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, högst sex år. För att komma i fråga erfordras, förutom behörighet att i riket utöva läkar-konsten, grundlig vetenskaplig utbildning samt beprövad erfarenhet i bakteriologi och epidemiologi. Huruvida föreståndaren i första rummet skall vara administratör eller vetenskapsman är ovisst. Ställningstagandet måste bli beroende på värderingen av de i chefskapet ingående huvuduppgifterna, administration i vidsträckt mening och ledning av den medicinskt-vetenskapliga verksamheten. Enbart chefskapets administrativa sida måste taga föreståndarens kapacitet i anspråk till övervägande del. Samtidigt går utvecklingen av den medicinskt-vetenskapliga verksamheten mot allt fler ämnesområden och allt mera förfinade och invecklade metoder. Resultatet har redan blivit, att föreståndaren har uppenbart för stor arbetsbörda, och att vissa angelägna funktioner därför icke kan fullgöras. Hur föreståndartjänsten än rekryteras, är en avlastning nödvändig. De merkostnader, som kan uppstå, kommer att inbesparas många gånger om. Möjligheterna att åstadkomma en avlastning är beroende av avdelningsföreståndarnas kapacitet och möjligheter att påtaga sig nya uppgifter.

Den nu gjorda utredningen föranleder icke något förslag, att föreståndaren skall vara administratör. Emellertid bör det nuvarande kravet, att han skall vara läkare med vetenskapliga kvalifikationer och beprövad erfaren-

het inom vissa specialområden, utgå ur instruktionen. Detta krav begränsar den krets av kandidater, som kan komma i fråga, till ett litet fåtal.

D. Avdelningsföreståndartjänsterna m. m.

Enligt nuvarande organisation omfattar SBL — förutom föreståndaren och viss biträdespersonal direkt under honom — följande avdelningar m. m.:

Avdelning (motsvarande)	Chef	
1. Diagnostiska avdelningen	Avdelningsföreståndare	Ca 33
2. Serologiska avdelningen	»	Ca 33
3. Virusavdelningen	»	Ce 33
4. Kemiska laboratoriet	Laborator	Ca 31
5. Försvarsmedicinska laboratoriet	»	Ce 33 (Cg 33)
6. Antibiotika-laboratoriet	Assistent	Ce 27
7. Tekniska sektioner	Ingenjör	Ce 27
8. Stallar för större djur	Veterinärbiträde, arvode	3 300 kronor
9. Kamerala avdelningen	Förste byråsekreterare	Ce 27

Antalet avdelningar bör minskas genom att antibiotika-laboratoriet inordnas under diagnostiska avdelningen, genom att tekniska sektioner och kamerala avdelningen sammanföres till en ekonomiavdelning samt genom att stallarna för större djur föres till serologiska avdelningen. Förutsättningen härför är emellertid, att nedan framförda förslag om bättre tjänster för avdelningsföreståndarna m. fl. och om en ny tjänst för en ekonomidirektör genomföres.

För att kunna uppföras som avdelningsföreståndare erfordras, förutom behörighet att i riket utöva läkarkonsten, minst tre års tjänstgöring som laborator, laboratorieläkare eller assistent vid laboratoriet eller på annat sätt förvärvat motsvarande utbildning ävensom ådagalagd förmåga att planlägga och genomföra vetenskapligt arbete inom ämne hörande till vederbörande avdelnings verksamhetsområde.

Utredningsarbetet har koncentrerats kring två huvudpunkter, nämligen behovet att avlasta föreståndaren och i viss mån även virusinstitutionens chef samt att tillgodose avdelningarna med bättre ledning.

Diagnostiska avdelningen och *virusavdelningen* har båda diagnostiska arbetsuppgifter. Virusavdelningen bedriver därjämte en omfattande tillverkning. Nödvändigheten att avlasta föreståndaren vetenskapliga arbetsuppgifter är för dessa avdelningars vidkommande särskilt aktuell.

Avdelningsföreståndarna måste ha god förmåga som arbetsledare och väl utvecklat sinne för praktiska angelägenheter. Även en mycket framstående vetenskaplig kapacitet kan ej ersätta brister i dessa hänseenden. Avdelningsföreståndarna har emellertid dessutom en kvalificerad vetenskaplig forskning att leda och övervaka. Avdelningsföreståndaren bör

vidare kunna väntas stanna kvar på tjänsten och därigenom svara för kontinuiteten i avdelningens verksamhet och utveckling. Diagnostiska avdelningen har sedan 1945 haft fyra ordinarie chefer och den femte har i dagarna tillsatts.

Nämnda båda avdelningar är i fråga om storlek och arbetsuppgifter minst likvärdiga många högskoleinstitutioner. Kompetenskraven i vetenskapligt hänseende kan icke sättas lägre än för högskoleprofessorer. Befattningarna bör därför uppföras som professorer och avdelningsföreståndare i Co 14. Då SBL behöver tillgång även till annan högskoleutbildad personal än medicinare, bör kravet på läkarlegitimation utgå. Detsamma gäller föreskriften om minst tre års tjänstgöring vid laboratoriet eller på annat sätt förvärvat motsvarande utbildning. Även om dispens kan ges, bör en ledande utländsk bakteriolog icke stöta på formella hinder, om han vill söka en tjänst.

Frågan om rekryteringen av *serologiska avdelningens* föreståndare behandlas under antagande, att tillverkningen alltjämt skall vara kvar vid laboratoriet. Denna har nu fått ungefär samma karaktär som en läkemedelsindustri. Erfarenheten har visat, att kraven på avdelningsföreståndaren icke kan väntas bli uppfyllda av en läkare. Föreståndaren måste ha erfarenhet som driftsledare men samtidigt ha tillräcklig vetenskaplig utbildning för att aptera laboratoriemässiga metoder för tillverkning i större skala. Närmast torde en civilingenjör med utbildning i biokemi eller liknande kunna väntas bäst fylla platsen, som även kräver gedigna tekniska kvalifikationer. Med hänsyn till tjänstens speciella karaktär och kraven på att den skall kunna draga till sig och hålla kvar en förstklassig kraft synes en placering i Cp 14 vara motiverad.

Ledningen av tillverkningen kan provisoriskt förbättras genom att som konsult anlita en lämplig kraft mot särskilt arvode.

Kemiska laboratoriet omfattar — förutom laboratorn i Ca 31 — en assistent i Ce 27, ett arvodesanställt vetenskapligt biträde med halvtidstjänst samt ett laboratoriebiträde och ett biträde. Assistenten fungerar även som chef för serologiska avdelningens kemiska sektion. Laboratorn är medicine doktor med viss kemisk utbildning. Assistenten är fil. kand. i zoologi, kemi och genetik samt har licentierat i zoo-fysiologi. Vare sig tillverkningen skall vara kvar eller icke, är SBL i trängande behov av en kemist med kompetens likvärdig högskolelaborators. En ny befattning som laborator och föreståndare för kemiska laboratoriet måste inrättas. Med hänsyn till kompetenskrav och innehavarens självständiga ställning bör befattningen uppföras i Ce 33. Den nuvarande laboratorbefattningen bör föras på övergångsstat och ersättas med en assistent- eller laboratorieläkartjänst.

Närmast under föreståndaren handhas den ekonomiska förvaltningen, kameralt och administrativt, av förste byråsekreteraren i Ce 27, som även förestår *kamerala avdelningen*. Förslaget att SBL skall bilda egen huvud-

förvaltning motiverar en omprövning av avdelningens chefsfråga. SBL har ett klart behov av ekonomisk och administrativ sakkunskap på ett högre plan än som representeras av kamreraren och den förut omnämnde ingenjören, för att föreståndaren i dessa hänseenden skall få nödig avlastning. Det är därför nödvändigt, att en befattning såsom avdelningsföreståndare inrättas. Det lämpligaste synes vara att sammanföra kamerala avdelningen och de tekniska sektionerna till en ekonomiavdelning. Avdelningsföreståndaren, som med nuvarande organisation skulle bli chef för ca 100 personer, måste ha goda formella och praktiska kvalifikationer. Han skall även fungera som sekreterare i styrelsen. Befattningen bör upptagas i Ce 32 och benämnas ekonomidirektör.

Vid sakrevisionens genomgång av vissa statliga institutioners taxor och avgifter har i alltför stor omfattning framkommit, att de ekonomiska och organisatoriska synpunkterna är för svagt företrädade och att en förbättrad löneställning och motsvarande bättre rekrytering på motsvarigheterna till SBL:s nuvarande förste byråsekreterartjänst skulle avsevärt bidra till en bättre ekonomi vid dessa institutioner.

4. Övrig vetenskaplig och annan ledande personal.

A. Vetenskaplig personal.

SBL har f. n. följande tjänster för vetenskaplig personal:

1 *föreståndare* (läkare) Cp 15

Diagnostiska avdelningen.

1 avdelningsföreståndare (läkare) Ca 33

1 laborator (läkare) Ce 31

5 laboratorieläkare eller assistenter (samtliga leg. läkare eller med. kand.), högst Ce 29

1 laboratorieläkare Cg 31 (för vissa beredskapsuppgifter)

Serologiska avdelningen.

1 avdelningsföreståndare (leg. läkare) Ca 33

1 laborator (leg. läkare) Ce 31

4 laboratorieläkare eller assistenter (1 leg. läkare, 1 tysk läkare, 1 apotekare och med. kand., 1 civilingenjör), högst Ce 29

Virusavdelningen.

1 avdelningsföreståndare (leg. läkare) Ce 33

3 laboratorieläkare och assistenter (2 leg. läkare, 1 utländsk läkare), högst Ce 29

Kemiska laboratoriet.

- 1 laborator (leg. läkare) Ca 31
- 1 assistent (fil. lic. i kemi m. m.) Ce 27

Försvarsmedicinska laboratoriet.

- 1 laborator (leg. läkare) Ce 33 (tillsatt som Cg 33)
- 22 (inkl. laboratorieläkaren i Cg 31)

Den föreslagna höjningen av avdelningsföreståndartjänsterna och därmed uppkommande förbättring av kontinuitet och ledning får icke avsedd verkan, om icke varje avdelningsföreståndare har en närmaste man och ställföreträdare med tillräcklig kapacitet och erfarenhet. Laboratorsbefattningar finnes nu endast vid diagnostiska och serologiska avdelningarna. En laboratorstjänst bör därför inrättas även vid virusavdelningen. Befattningarna bör besättas med icke-medicinare, om avdelningsföreståndaren är läkare, och vice versa. Personal med akademisk utbildning i kemi, biokemi, fysiologi, zoologi och genetik erfordras vid samtliga avdelningar. Kompetenskraven bör icke hindra rekrytering av duglig icke-medicinsk personal och sådan personal bör beredas tillräckliga befordringsmöjligheter.

Någon minskning av den vetenskapliga personalens antal kan icke ske utan att SBL blir väl kompenserat genom kvalitativ förbättring av återstående krafter eller på annat sätt. Förslagen att höja avdelningsföreståndarna vid diagnostiska avdelningen och virusavdelningen till professorer, att inrätta en högre teknisk chefsbefattning vid tillverkningsavdelningen samt att tillskapa en tjänst för en kvalificerad kemist som chef för kemiska laboratoriet och en laboratorstjänst vid virusavdelningen innebär en avsevärd förstärkning av SBL:s vetenskapliga kapacitet. Förslagen innebär en ökning av den vetenskapliga personalen med tre kvalificerade krafter. En häremot svarande minskning av befattningarna i Ce 29 bör göras. Med hänsyn till nyssberörda kvalitativa förbättring, tillkomsten av ingenjörstjänsten samt den föreslagna förstärkningen av den ekonomiska och organisatoriska personalen kan den vetenskapliga personalen avlastas arbetsledande och andra uppgifter. Övergång till rekrytering av ett större antal befattningar med icke-medicinare samt ett bättre utnyttjande av personalens arbetstid torde också förbättra läget. Dessa omständigheter torde motivera, att antalet befattningar för vetenskapligt utbildad personal minskas med tre till sammanlagt 18, varvid befattningen i Cg 31 för beredskapsuppgifter icke medräknats.

B. Ingenjören och kamreraren.

Den förut berörda ingenjörstjänsten i Ce 27 erfordras, även om tillverkningen skulle flyttas från SBL. Han bör liksom hittills vara chef för

laboratoriets olika serviceorgan av teknisk karaktär samt biträda med apparatkonstruktioner o. dyl.

Förste byråsekreterartjänsten får efter tillkomsten av ekonomidirektörstjänsten i viss mån ändrad karaktär. De kamerala göromålen kommer att dominera mera än nu, varjämte kostnadsbokföringen och därmed sammanhängande arbetsuppgifter tillkommer. Innehavaren måste icke endast kunna handlägga kamerala göromål i vanlig bemärkelse utan också vara insatt i kostnadsbokföring och kalkylering samt driftekonomisk kontroll. SBL behöver därför en kamrerare i Ce 25 för att under ekonomidirektören närmast svara för dessa uppgifter. Förste byråsekreterartjänsten bör föras på övergångsstat och kamrerartjänsten ej tillsättas så länge förstnämnda tjänst är besatt.

C. Kontrollanten för bakteriologiska preparat.

Under avlöningsanslaget finnes ett arvode å 5 508 kronor till en kontrollant för preparattillverkningen. Som kontrollant fungerar f. n. professorn i bakteriologi vid karolinska institutet. En intensifiering av kontrollen är nödvändig. Samordningen mellan de kontrollåtgärder, som kontrollanten företar, och SBL:s egen kontroll bör överses. Kontrollåtgärderna kräver i stor utsträckning användning av försöksdjur, vilket i förening med de för proven erforderliga preparatkvantiteterna gör kontrollen ganska kostnadskrävande. Självfallet får dock icke ekonomiska hänsyn tagas till intäkt för val av metoder, som icke anses ur facksynpunkt fullt tillfredsställande och betryggande.

Om SBL icke längre skall vara underställt medicinalstyrelsen, bör kontrollanten överföras till styrelsen. Denna anordning är påkallad både av principiella och praktiska skäl och bör genomföras även om SBL skulle vara kvar under medicinalstyrelsen.

D. Veterinärbiträdet.

Till veterinärbiträdet har överförts serologiska avdelningens föreståndares tidigare förmanskap för personalen i häststallet, vilket innebär en icke obetydlig ökning av arbetet. Arvodet bör med hänsyn härtill höjas från 3 300 kronor¹ till 4 800 kronor.

Om tillverkningen med åtföljande hästhållning alltjämt skall vara kvar vid SBL, bör övervägas, om icke en av laboratoriets vetenskapliga befattningar bör avses för en heltidsanställd veterinär, som skulle icke blott ombesörja den egentliga djursjukvården utan också syssla med frågor om immunisering av hästar o. dyl. Immuniseringen omhänderhas nu av en preparator med stor praktisk erfarenhet men utan vetenskaplig utbildning.

¹ Arvodet höjdes fr. o. m. den 1 juli 1953 till 3 600 kronor.

5. De ekonomiska konsekvenserna av personalförändringarna.

Nuvarande och föreslagen personal — i lönegrad 25 och högre — framgår av följande sammanställning:

Rad nr	Nuvarande personal				Förslag				
	Antal	Tjänstebenenämning	Löne-grad	Års-kostn. f. lön i näst högsta lkl	Antal	Tjänstebenenämning	Löne-grad	Års-kostn. f. lön i näst högsta lkl	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	1	Föreståndare.....	Cp15	31 920	1	Föreståndare.....	Cp15	31 920	
2	—				3	Avdelningsföreståndare ..	Co Cp ¹⁴	92 160	
3	2	Avdelningsföreståndare ..	Ca 33	50 352	2	Laboratorer, övergångsstat (ändr. t. Ce 31, r. 9).....	Ca 33	50 352	
4	1	Laborator	Ca 31	23 640	1	Laborator, övergångsstat (ändr. t. Ce 29, r. 11)	Ca 31	23 640	
5	—				1	Laborator o. föreståndare för kem. lab.	Ce 33	25 176	
6	1	Avdelningsföreståndare (virusavd.).....	Ce 33	25 176	1	Laborator, övergångsstat (ändr. t. Ce 31, r. 9).....	Ce 33	25 176	
7	1	Laborator (försvarsmed.)	Ce 33	25 176	1	Laborator	Ce 33	25 176	
8	—				1	Ekonomidirektör	Ce 32	24 408	
9	—				3	Laboratorer	Ce 31	¹ 70 920	
10	2	Laboratorer (diagn. och serol.avd.)	Ce 31	47 280	2	Laboratorer, övergångsstat (ändr. t. Ce 29, r. 11)	Ce 31	47 280	
11	12	Laboratorieläkare	Ce 29	263 808	8	Laboratorieläkare (motsv.)	Ce 29	² 109920	
12	1	Assistent	Ce 27	20 148	1	Assistent	Ce 27	20 148	
13	1	Förste byråsekreterare....	Ce 27	20 148	1	Förste byråsekr., övergångsstat (ändr. t. Ce 25, r. 15)	Ce 27	20 148	
14	1	Ingenjör	Ce 27	20 148	1	Ingenjör	Ce 27	20 148	
15	—				1	Kamrerare	Ce 25	³ 18 276	
23 tjänster att besätta				527 796	21 tjänster att besätta (3 Ce 31, 8 Ce 29, 1 kamrer Ce 25, ej tjänsterna rad nr 3, 4, 6, 10, 13 =				515 652 (504204)

¹ Så länge laboratorstjänsterna i Ca och Ce 33 är besatta, må motsvarande antal laboratorstjänster i Ce 31 ej uppehållas.
² Så länge de på övergångsstat satta laboratorstjänsterna i Ca och Ce 31 är besatta, må motsvarande antal tjänster icke uppehållas. Beloppet är räknat på 5 laboratorieläkare (motsv.).
³ Tjänsten må icke uppehållas, så länge förste byråsekreterartjänsten är besatt.

Om lönekostnaderna räknas efter näst högsta löneklassen i varje lönegrad, blir den totala årskostnaden för nuvarande organisation 527 796 kronor. På motsvarande sätt beräknade kostnader med den föreslagna personalen blir 515 652 kronor under övergångsperiodens första skede. Detta belopp minskas till 504 204 kronor, när alla tjänster blivit tillsatta i enligt

het med förslaget. Utgifterna på avlöningsanslaget skulle alltså minska med omkring 20 000 kronor om året. Härifrån avgår dock kostnaderna för arvode åt styrelsens ledamöter och för höjningen av veterinärbiträdets arvode. Dessa kostnader torde dock icke komma att överstiga nyssnämnda utgiftsminskning.

6. Behovet av lägre personal.

I enlighet med de inledningsvis angivna riktlinjerna upptages icke till närmare granskning behovet av personal under lönegrad 25. Utredningen har ifråga om den lägre personalen visserligen medfört, att åtminstone ett tiotal biträden frigjorts, men denna arbetskraft har tagits i anspråk för andra uppgifter. Av utredningen föranledda tillfälliga arbetsuppgifter har dessutom medfört en icke oväsentlig merbelastning för biträdespersonalen.

Det bör vidare framhållas, att den redan genomförda utbyggnaden av redovisningen av förråd och lager och andra åtgärder för att förbättra den ekonomiska överblicken tagit i anspråk den kontorsarbetskraft, som rationaliseringsåtgärderna kunnat frigöra. Beträffande kontorspersonalen är läget nu så ansträngt, att en övergång till kostnadsbokföring måste medföra en utökning av denna personal med två å tre biträden.

7. Forskningen.

A. Forskningen enligt gällande instruktion.

Vid dåvarande statsmedicinska anstaltens inrättande ville man skapa en anstalt, vid vilken de praktiska problemen skulle dominera. Att dessa problem för sin riktiga och vederhäftiga lösning krävde vetenskaplig utbildning och vetenskapligt kunnande ansågs självklart. Man var också medveten om, att de praktiska problem, som anstalten i första hand skulle handha, i vissa fall kunde för sin lösning tvinga till forskningsarbete. Men utöver detta forskningsarbete förutsattes, att vid anstalten också kunde bedrivas ytterligare forskning. Man skulle där vara självständig, d. v. s. själv få välja ämne och i realiteten ej heller lyda under medicinalstyrelsen. Ordet »självständig» innebär i detta sammanhang således icke något krav på att forskningen skall vara av viss karaktär såsom grundforskning, målforskning eller dylikt.

Enligt gällande instruktion är SBL ett arbetslaboratorium med uppgift att utföra bakteriologiskt och epidemiologiskt arbete med praktiskt och vetenskapligt syfte. Laboratoriet skall sålunda fullgöra vissa arbetsuppgifter i medicinalväsendets tjänst genom utförande av diagnostiska prov,

tillverkning av preparat samt, på medicinalstyrelsens uppdrag, epidemiologiska undersökningar och arbeten. Laboratoriets vetenskapliga forskning utgör en del av dess funktion som arbetslaboratorium och skall vara inriktad och begränsad i anslutning härtill. Laboratoriets egen forskning skall — inom ramen för tillgängliga medel — främst inriktas på prövning av metodiken för diagnostiska undersökningar och för framställning av bakteriologiska preparat. Därjämte men mera som en andrahandsuppgift tillkommer det laboratoriet att, efter medicinalstyrelsens beprövande och inom ramen för tillgängliga medel, upptaga särskilda till laboratoriets arbetsområde hörande vetenskapliga forskningsuppgifter.

Vid sidan om funktionen som arbetslaboratorium ligger endast den självständiga forskning, vartill tillfälle bör, i den mån så lämpligen kan ske, beredas vid SBL anställda vetenskapsidkare ävensom, efter medicinalstyrelsens prövning, andra forskare. I princip torde härvid som förutsättning få anses gälla, att det arbete, som krävs för ett fullgott fullgörande av uppgifterna som arbetslaboratorium, icke får hindras eller eftersättas och att statsverket icke får belastas med särskilda utgifter.

B. Forskningens omfattning och ställning under senare år.

Vid de diskussioner, som förts angående forskningens inriktning och ställning, har framhållits olika synpunkter till förmån för en vidsträckt frihet för SBL i forskningshänseende. Sålunda har sagts, att utan den forskning, som presterats vid SBL, de berörda vetenskapsområdena skulle ha varit mycket efterblivna. Om arbetena icke gjorts vid SBL, skulle de över huvud taget icke blivit utförda. Vidare har bl. a. anförts nödvändigheten att kunna erbjuda sådana möjligheter till forskning, att laboratoriet kan draga till sig duktiga vetenskapsidkare.

Utredningsarbetet har lämnat stöd för den uppfattningen, att en icke obetydlig del av forskarkapaciteten ägnats uppgifter, vars berättigande vid SBL är diskutabelt och som borde utförts där endast om SBL vore avsett som ett bakteriologiskt och numera även virologiskt forskarcentrum, vars kapacitet finge användas till vilka uppgifter som helst inom verksamhetsområdet. Att utföra ett forskningsarbete, som faller utanför instruktionsens ram, därför att arbetet anses nyttigt och motiverat ur en vidare synpunkt och eljest kanske ej blir gjort, är icke hållbart. Det ankommer icke på SBL utan på statsmakterna att sörja för den bakteriologiska och virologiska forskningen ifråga om uppgifter, som faller utanför SBL:s instruktionsmässiga område. Härtill kommer, att detta område i sig självt är mer än nog för att dess forskningskapacitet skall behöva tagas i anspråk även om förut angivna gränsdragning strängt följes. Forskningen bör i princip vara inriktad på uppgifter, vilkas framgångsrika lösning anses komma att direkt förbättra SBL som arbetslaboratorium med de i instruktionen

angivna särskilda åliggandena eller vars upptagande begärts av vederbörlig myndighet såsom för medicinalväsendet erforderligt. I sak överensstämmer denna gränsdragning med vad gällande instruktion förutsätter i fråga om forskningsverksamheten. Frågan hur forskningen bör inriktas blir med andra ord en fråga om tillämpning av gällande instruktion på ett sätt som svarar mot dess andemening och ordalydelse.

C. Vissa synpunkter på forskningsverksamheten i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 11/1952.

Statsutskottets uttalande innebar, att sakrevisionen borde undersöka bl. a., om icke forskningsverksamheten ur kostnadssynpunkt skulle kunna samordnas med motsvarande verksamhet på annat håll och i övrigt rationaliseras.

Av vad förut anförts torde framgå, att den ur såväl mera allmänna rationaliseringssynpunkter som ur kostnadssynpunkt angelägnaste åtgärden är genomförandet av en i möjligaste mån klar avgränsning av SBL:s forskning. Avgränsningen är nödvändig för att kunna bedöma personal-, lokal- och medelsbehovet samt kan dessutom väntas medföra en på de dagliga arbetsuppgifterna mera direkt inriktad forskning. Men samtidigt måste betonas, att det för att SBL skall kunna fylla sina instruktionsmässiga uppgifter på ett fackmässigt och ekonomiskt godtagbart sätt oundgängligen fordras en omfattande och kostnadskrävande forskning. Det nu framlagda förslaget angående vissa personalfrågor bygger också på den grunduppfattningen, att nuvarande forskningskapacitet måste upprätthållas.

Ett särskilt spörsmål är frågan om samarbetet med och avgränsningen mot karolinska mediko-kirurgiska institutets institution för virusforskning, som är lokalt förlagd till SBL. Ur statsverkets synpunkt har denna förläggning av virusinstitutionen varit principiellt önskvärd och ekonomiskt fördelaktig. Det i och för sig önskvärda samarbetet får emellertid icke leda till en utsuddning av gränserna mellan institutionen och SBL. En viss tendens härtill kan sägas föreligga. En lösning av denna fråga synes icke möjlig utan att vid SBL genomföres en tillräcklig intern kostnadsredovisning. Så länge man icke vet i vilken omfattning personalen faktiskt utnyttjas för olika arbeten, är det omöjligt att avgöra, huruvida en framställning om ytterligare personal är motiverad av det dagliga arbetet eller av forskningsuppgifter eller om viss personal kan dirigeras till annan verksamhet, där förstärkning fordras.

Genom ett nära och konsekvent samarbete mellan SBL och statens veterinärmedicinska anstalt i den del av forskningsverksamheten, som berör metodikprovning, torde vissa besparingar måhända kunna ernås. Ett dylikt samarbete synes kunna etableras genom en överenskommelse mellan

de två inrättningarna utan statsmakternas särskilda beslut, i synnerhet som någon motsättning icke råder.

En annan synpunkt är, att forskningsverksamheten vid SBL i allt för hög grad ombesörjes av medicinare. Läkarna har, när de börjar vid SBL, icke den grundutbildning, som fordras för att kunna göra en insats. Omställningen är också så stor, att den nödvändiga erfarenheten och kontinuiteten äventyras. En övergång till att använda annan vetenskaplig personal än läkare är av olika skäl att anse som ett steg mot bättre effektivitet i forskningsarbetet.

Möjligheterna att rationalisera forskningen vid SBL kan sålunda sammanfattningsvis sägas ligga i forskningens avgränsning och inriktning på SBL:s uppgifter som arbetslaboratorium, införandet av en kostnadsredovisning, samordning med veterinärmedicinska anstalten samt övergång till den vetenskapligt utbildade personalens rekrytering på ett mera allsidigt sätt. Resultatet torde dock framträda mera i form av ökad effektivitet än i form av utgiftsminskningar.

8. Vissa särskilda frågor.

A. Placering av en befattning som statsepidemiolog.

Därest SBL:s subordinationsförhållande gentemot medicinalstyrelsen upphör, blir frågan om en samordning dem emellan särskilt aktuell, då det gäller att förebygga eller bekämpa epidemier. I dessa ärenden måste uppenbarligen behovet av en mycket snabb handläggning tillgodoses. I instruktionen bör därför uttryckligen angivas, att föreståndaren skall vara skyldig att utan omgång ställa SBL:s personal och övriga resurser till förfogande, då medicinalstyrelsen så begär för att förebygga en hotande eller bekämpa en utbruten epidemi.

Medicinalstyrelsen har på senare tid tillförts en arvodesbefattning för en epidemiolog, vilkens uppgifter dock närmast är inriktade på vissa beredskapsfrågor. Skulle denna befattning på ett mera varaktigt sätt inordnas i medicinalväsendet, synes den böra uppföras på styrelsens stat men innehavaren beredas arbetsplats för forskningsuppgifter vid SBL.

B. Vissa frågor angående medelsanvisningen.

SBL omfattar dels en verksamhet, som är tvångsstyrd i den meningen, att den måste upprätthållas och vars omfattning regleras av tillströmningen av diagnostiska prov eller behovet av preparat, dels ock en forsknings- och utvecklingsverksamhet, som är nödvändig och behövlig men vars omfattning likväl beror på initiativ från SBL:s sida. Medel anvisas till verksamhetens båda sidor utan åtskillnad. Något annat är icke heller möjligt,

då det med nuvarande bokföring är helt uteslutet att avgöra hur stor del av belastningen på en anslagspost, som åtgått för den ena eller den andra sidan. Denna sammanblandning, som omöjliggör överblick över ekonomin, kan bringas att upphöra endast genom införande av en kostnadsbokföring. När en sådan bokföring fungerat tillräckligt länge för att ge ett tillförlitligt statistiskt underlag, kan en uppdelning av anslagsmedlen i bättre anslutning till verksamhetens art genomföras.

Emellertid skulle en omläggning av anslagens stater icke medföra någon lösning av det viktiga spörsmålet, hur SBL skall kunna beredas en ur flera synpunkter angelägen friare ställning i ekonomiska frågor. Tvånget att inleverera alla inkomster i förening med den hårda regleringen av anslagsanvändningen innebär, att SBL i likhet med andra institutioner i samma situation icke har några fördelar av en besparingsaktion. Icke heller har SBL någon »egen» fördel av att söka öka sina inkomster.

Frågan om större ekonomisk självständighet för SBL har tidigare behandlats, senast vid 1947 års riksdag. Därvid ansågs, att med ändrade regler för dispositionen av anslagen till laboratoriets verksamhet borde anstå till dess erfarenhet vunnits av den samtidigt föreslagna förstärkningen beträffande laboratoriets administration. Såsom förut framhållits har denna förstärkning icke medfört avsedd verkan. En väsentlig förbättring av den administrativa ledningen måste därför ske, innan rörelsefriheten i ekonomiska frågor kan ökas. Efter ett genomförande av nu föreslagna förstärkningar i dessa hänseenden torde ett helt nytt läge ha inträtt. Något förslag framlägges emellertid icke, enär det nödiga underlaget saknas, innan kostnadsbokföringen fungerat en tid. På en punkt bör dock en ändring kunna ske redan nu. Anslagsposten till inköp och underhåll av inventarier och instrument är högstbegränsad och ingår dessutom tillsammans med vissa andra poster för inköp av förbrukningsartiklar m. m. i en gemensam, högstbegränsad totalsumma. Eventuella besparingar på inventarieposten får användas för inköp av t. ex. förbrukningsmateriel men besparingar på övriga tillsammans med denna maximerade poster får icke utnyttjas för inventarieanskaffning. Då anskaffning av apparater och instrument samt förbrukningen av t. ex. substrat och försöksdjur ofta sammanhänger på så sätt, att bättre apparatur möjliggör besparingar ifråga om materiel och djur, bör inventarieposten upptagas förslagsvis.

C. Städning.

Sakrevisionen har vänt sig till städningkonsulenten hos statens avtalsnämnd, som efter verkställd utredning utarbetat ett preliminärt förslag till ändrad indelning av lokalerna i städningssområden, varigenom lönekostnaderna skulle kunna reduceras, sedan gällande avtal uppsagts.

Yttranden över sakrevisionens förslag.

Inrättandet av en särskild styrelse.

Statskontoret anser vissa skäl tala för att laboratoriet erhåller en särskild styrelse. Å andra sidan lärer vid ett bortfall av preparattillverkningen antalet befattningshavare — f. n. omkring 200 — komma att minska med cirka en tredjedel och utgifterna för laboratoriets drift att nedgå med omkring 50 procent, vilket skulle på ett avgörande sätt påverka omfattningen av dess arbetsuppgifter. Under sådana omständigheter och under erinran, att särskild utredningsman tillkallats för att utreda frågan om preparattillverkningen, anser statskontoret övervägande skäl tala för att med inrättandet av en särskild styrelse bör anstå, intill dess resultatet av nämnda utredningsuppdrag föreligger.

Medicinalstyrelsen anför.

Styrelsen är icke beredd att taga ställning till frågan om laboratoriets ledning och administrativa ställning i framtiden förrän klarhet vunnits, huruvida tillverkningen skall bibehållas vid laboratoriet eller ej. Styrelsen anser sig dock böra framföra vissa preliminära synpunkter.

Lösningen av frågan om en särskild styrelse måste bliva beroende av hur man ser på två problem: produktionen och organisationen av epidemibekämpandet. Om produktionen bibehålles, förordar styrelsen, att såväl produktionen som laboratoriet i övrigt ställes under en gemensam egen styrelse. Beträffande sådana frågor, för vilka medicinalstyrelsen har ansvar, såsom omfattningen och lagerhållningen av bakteriologiska preparat för civil epidemiberedskap och försvar mot biologisk krigföring, bör medicinalstyrelsen tillförsäkras direktivrätt. Laboratoriets ledning måste tillföras sakkunskap, representerande industriell teknik, organisation och ekonomi samt administration. Dessa sakkunniga kan antingen bilda ett »produktionsråd» eller ingå i laboratoriets styrelse. Styrelsen bör bestå av 1 av Kungl. Maj:t utsedd ordförande (administratör), 1 representant för medicinalstyrelsen, 2 personer med praktisk erfarenhet av industriell verksamhet (organisation och ekonomi) i enskild eller statlig regi, 1 representant för human-bakteriologisk vetenskaplig verksamhet samt föreståndaren.

Om produktionen förlägges på annat håll, blir behovet av förändring i fråga om det administrativa topporganet mindre. Två alternativ kan då diskuteras. Det ena innebär, att medicinalstyrelsen bibehåller ledningen av laboratoriet, men med en särskild ekonomidirektör för den ekonomiska förvaltningen, placerad antingen vid laboratoriet eller i medicinalstyrelsen. I det senare fallet skulle han ha hand om ekonomiförvaltningen vid de två övriga statliga laboratorierna. Det andra alternativet är, att laboratoriet får en egen styrelse, i vilken industrin dock icke behöver vara representerad. En ekonomidirektör behövs även i detta fall. Dessutom krävs särskild direktivrätt för medicinalstyrelsen beträffande epidemibekämpande åtgärder

i såväl fred som krig inklusive omfattningen och arten av produktionen resp. lagerhållningen av sera och vacciner. I princip är alternativ 1 att föredraga, men av hänsyn till styrelsens nuvarande och i ständig ökning stadda arbetsböroda förordas alternativ 2.

Även *laboratorieföreståndaren* tillstyrker förslaget om en särskild styrelse. Samarbetet med medicinalstyrelsen bör utan svårighet kunna regleras i laboratoriets instruktion. Styrelsen bör bestå av sju ledamöter och vara sammansatt av 1 medicinsk representant för medicinalstyrelsen, 1 representant för karolinska institutets bakteriologiska och virologiska institutioner, 1 läkare med erfarenhet som förste provinsialläkare eller epidemisjukhusöverläkare, 1 representant för veterinärmedicinsk mikrobiologi, 1 ledamot med administrativ erfarenhet, 1 ledamot med tekniska och organisatoriska erfarenheter från enskild verksamhet samt laboratoriets föreståndare.

Styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt erinrar, att den föreslagna organisationen i princip överensstämmer med den lösning motsvarande fråga redan år 1943 fick vid anstalten. Denna organisationsform har på ett både effektivt och lyckligt sätt gagnat anstaltens arbetsuppgifter och bör bli fördelaktig även för SBL. Behovet av särskilt företräde för undersökningar och utredningar, som begäres av medicinalväsendet, bör komma till särskilt uttryck i SBL:s instruktion, varjämte medicinalstyrelsen bör vara representerad i SBL:s styrelse. För att säkerställa ett nära och konsekvent samarbete mellan SBL och anstalten bör de båda institutionernas föreståndare ingå som ledamöter i vardera institutionens styrelse.

Universitetskanslern anser förslaget till omorganisation av laboratoriets ledning vara i huvudsak väl avvägt. Emellertid kvarstår ett framträdande behov av samarbete mellan medicinalstyrelsen och SBL såsom en förutsättning för att styrelsen skall av laboratoriet erhålla effektivt biträde med utförande av bakteriologiska och epidemiologiska undersökningar. Medicinalstyrelsen bör därför i frågor, som rör epidemiberedskapen, ävensom beträffande tillverkningen av serologiska preparat, därest denna skall kvarbliva vid laboratoriet, tillförsäkras tillbörligt inflytande. Tillräcklig hänsyn härtill synes icke ha tagits i föreliggande organisationsförslag.

Veterinärstyrelsen erinrar, att statens veterinärmedicinska anstalts styrelse består av sex personer, av vilka tre är självskrivna, nämligen chefen för veterinärstyrelsen, som är anstaltsstyrelsens ordförande, rektor vid veterinärhögskolan och anstaltens chef, samt de övriga tre utsedda på förslag av resp. medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen och Sveriges veterinärförbund. Man har på så sätt velat tillföra anstalten erfarenhet och sakkunskap från olika områden. Enligt veterinärstyrelsens åsikt har man också i stort sett lyckats härmed. Det enda alternativ för ledningen av anstalten, som diskuterats inom veterinärstyrelsen, har varit en fastare anknyt-

ning till veterinärstyrelsen, ungefär såsom f. n. är fallet med SBL i förhållande till medicinalstyrelsen.

Sveriges läkarförbund anser frågan om en särskild styrelse böra avgöras först sedan det fastställts, om tillverkningen av sera och ympämnen skall ligga kvar vid laboratoriet eller icke.

Försvarets sjukvårdsstyrelse ifrågasätter, om icke en representant för försvaret borde ingå i styrelsen, förslagsvis såsom en av de två administrativa ledamöterna. En styrelse av detta slag synes emellertid icke ägnad att utgöra remissinstans för vetenskapliga frågor, varför sjukvårdsstyrelsen föreslår, att avdelningsföreståndarna tillsammans med laboratorerna bildar ett vetenskapligt råd, kollegium eller dylikt, som har att yttra sig om rent vetenskapliga frågor i laboratoriets namn.

Föreståndar- och avdelningsföreståndartjänsterna.

Statskontoret anser, att de vidgade arbetsuppgifter, som avsetts för innehavarna av avdelningsföreståndartjänsterna, icke otvetydigt giver belägg för en jämkning i löneställningen utöver vad som beslutats vid 1952 års riksdag. Därest likväl en förmånligare lönegradsplacering skulle anses påkallad, synes tjänsterna icke böra uppflyttas till högre än 37 lönegraden, varvid befattningarna i vanlig ordning bör ledigkungöras. Ändrad lönegradsplacering för föreståndartjänsten på serologiska avdelningen, bör dock icke övervägas, förrän det klarlagts, att preparattillverkning alltjämt skall bedrivas vid laboratoriet. Tillräckliga skäl synes icke föreligga för en uppflyttning av tjänsten som chef för det kemiska laboratoriet från Ca 31 till Ce 33. Även löneställningen för denna tjänst prövades vid 1952 års riksdag.

Statskontoret, som till fullo inser vikten av att ledningen av de administrativt-kamerala göromålen vid vetenskapliga institutioner anförtros väl kvalificerade befattningshavare, anser frågan om inrättandet av en ekonomidirektörstjänst stå i direkt samband med spörsmålet, huruvida preparattillverkning alltjämt skall bedrivas av laboratoriet. *Statskontoret* anser sig därför sakna anledning att närmare granska den för ekonomiavdelningen avsedda personalorganisationen.

Därest krav på professorskompetens uppställs, har *statens lönenämnd* ej något att erinra mot löneställningen för föreståndarna på diagnostiska avdelningen och virusavdelningen. Lönenämnden vill emellertid framhålla, att sakrevisionen ej föreslagit någon mera påtaglig ändring av arbetsuppgifterna och att den nuvarande lönegradsplaceringen för dessa tjänster — liksom för övriga i utredningen behandlade — tillkommit efter förhandlingar mellan 1947 års tjänsteförteckningskommitté och vederbörande personalorganisationer, därvid en avvägning skett mellan dessa och andra vetenskapliga tjänster vid motsvarande institutioner.

Sakrevisionens förslag synes icke innebära någon ändring av föreståndartjänstens på serologiska avdelningen kvalitativa innehåll, varför skäl ej synes föreligga att ändra nuvarande lönegradsplacering. Enahanda gäller den ifrågasatta uppflyttningen av tjänsten som chef för kemiska laboratoriet från Ca 31 till Ce 33.

Lönenämnden har av utredningen icke övertygats om att behov föreligger av både en ekonomidirektör och en kamrerare. Med hänsyn till vad utredningen anfört vill lönenämnden likväl icke motsätta sig, att en administrativ tjänst i högre lönegrad än den nu befintliga inrättas. Lönenämnden kan dock svårigen finna skäl för att denna placeras högre än i 29 lönegraden eller samma lönegrad som motsvarande tjänst vid statens institut för folkhälsan.

Medicinalstyrelsen uttalar.

Styrelsen anser det klart, att föreståndaren skall vara läkare och vetenskapsman, då ju laboratoriet först och främst är ett medicinskt service-laboratorium och ett medicinskt-bakteriologiskt forskningsinstitut. Ett avsteg från den tidigare regeln synes så mycket mindre befogat nu, när avsikten är att befria föreståndaren från en betydande del av administrationen m. m. Även diagnostiska avdelningen bör ledas av en person med läkarutbildning, medan det för den virologiska avdelningen får bero på en prövning från fall till fall, då specialutbildning som virolog här är avgörande. Förslaget om bättre löneställning, varigenom kompetenskraven kan skärpas, tillstyrkes. Serologiska avdelningens chef bör ha speciell teknisk erfarenhet men även utbildning och erfarenhet som bakteriolog och virolog. Möjlighet bör hållas öppen även för icke-läkare att konkurrera om denna befattning, som i lönehänseende bör jämföras med övriga avdelningschefer. Den tekniska expertis, som ytterligare erfordras, bör säkras genom inrättande av en befattning som driftsingenjör.

Den kritik, som framkommit beträffande den ekonomiska och kamerala delen av laboratoriets förvaltning, har vitsordats av föreståndaren och biträdes av medicinalstyrelsen. Denna del av administrationen måste därför bli föremål för en genomgripande nyordning, oberoende av hur institutets ledning i övrigt ordnas. Styrelsen biträder utredningens av föreståndaren förordade förslag om en ekonomidirektör i Ce 32. Styrelsen hänvisar dock till sitt förut gjorda uttalande, att denna befattning under vissa omständigheter i stället bör placeras i medicinalstyrelsen. Slutligt ställningstagande till placeringen torde icke böra ske förrän beslut fattats om var produktionen skall förläggas.

Laboratorieföreståndaren har i huvudsak anfört samma synpunkter som medicinalstyrelsen. Beträffande föreståndaren framhålles därutöver, att det med hänsyn till de administrativa och andra praktiska uppgifter, som jämväl måste åvila denne, synes motiverat, att en bedömning av skickligheten härutinnan finge visst inflytande vid tjänstens tillsättning. Kravet på läkarutbildning för virusavdelningens föreståndare bör icke slopas med hänsyn till de medicinska uppgifter av praktisk natur, som åvilar honom. Beträffande föreståndaren för serologiska avdelningen synes det anmärknings-

värt, att man ansett sig helt kunna bortse från krav på utbildning och erfarenhet inom facket, bakteriologi och virologi. Förslaget tar ensidigt sikte på den produktion, som sker i stor skala utan beaktande av att flertalet av laboratoriets preparat beredes i så liten mängd att industrimässig tillverkning ej kan komma ifråga. Tjänsten bör uppföras som professor i lönegrad Co 14 med krav på vetenskaplig kompetens inom det bakteriologiska eller mikrobiologiska facket. Arten av grundutbildningen synes icke behöva fixeras, naturvetenskaplig, medicinsk eller högre teknisk utbildning torde i detta fall kunna anses likvärdig. Den generella diskrimineringen av läkarutbildningen synes helt obefogad och motsäges av mångfaldiga utländska exempel på motsatsen. För att tillgodose behovet av teknisk expertis bör avdelningens laboratoriefattning omändras till en driftsingenjörstjänst. Innehavaren bör vara civilingenjör på biokemisk linje och ha erfarenhet från läkemedelsindustri.

Kemiska laboratoriet bör i enlighet med sakrevisionens förslag förstärkas med en kemist med naturvetenskaplig utbildning men placerad i lönegrad Ce 34.

Styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt anser nuvarande kompetenskrav beträffande föreståndaren och avdelningsföreståndare väl motiverade. Det är här fråga om praktiska uppgifter, som nödvändigtvis förutsätter utbildning och erfarenhet inom det medicinska facket.

Universitetskanslern framhåller, att SBL främst har att taga ställning till medicinska problem. En grundlig utbildning i bakteriologi måste därför ställas såsom ett kompetenskrav för de ledande befattningarna, för vilka därför fordran på medicinsk utbildning bör bibehållas utom beträffande föreståndaren för kemiska avdelningen.

Övrig vetenskaplig och ledande personal.

Statskontoret framhåller, att det undandraget sig dess bedömning, i vad mån den föreslagna förstärkningen av virusavdelningen med en laboratorietjänst i Ce 31 är oundgängligen påkallad.

Enligt sakrevisionen skulle i samband med omorganisationen övertaliga extra ordinarie befattningshavare föras på övergångsstat. Statskontoret vederligt har så skett endast med ordinarie tjänster. Något avsteg från denna princip kan statskontoret icke tillstyrka.

Statens lönenämnd framhåller, att den föreslagna kamrerstjänsten bör ersättas av en kvalificerad biträdestjänst, därest nämndens förslag i fråga om ledningen av ekonomiavdelningen genomföres.

Laboratorieföreståndaren anser förslaget att inrätta en laboratorietjänst även vid virusavdelningen mycket betydelsefullt med hänsyn till den snabba utveckling, som f. n. äger rum inom virusområdet. Det synes emellertid vara i hög grad beklagligt, att sakrevisionen icke tagit ställning till frågan

om laboratorernas löneställning. Dessa tjänster har städse fått stå tillbaka i jämförelse med de akademiska laboratorerna. Laboratorerna bör därför erhålla en löneställning, som motsvarar högskolornas, d. v. s. placeras i lönegrad Ce 34. Instruktionens kompetenskrav, som f. n. icke är tillfredsställande, bör ändras till överensstämmelse med kraven vid högskolorna.

Ikke blott medicinare utan även naturvetenskapligt utbildad personal bör knytas till laboratoriet men detta får icke medföra, att den medicinska arbetskraften skjutes åt sidan. En lämplig avvägning synes vara att $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ av den högskoleutbildade personalen rekryteras bland icke medicinare.

Föreliggande utredningsuppgifter med därför nödvändiga vetenskapliga undersökningar, utvecklingen inom virusområdet och behovet att bereda ökad plats för naturvetenskapligt utbildad personal gör det i hög grad tveksamt om den vetenskapliga personalen kan reduceras. När därtill kommer erfarenheterna från Salmonella-epidemien 1953, synes det särskilt motiverat, att denna personalkategori icke beskäres. Därest den av sakkommissionen föreslagna kvalitativa förstärkningen av den vetenskapliga personalen anses tvinga till en minskning av antalet tjänster, torde dock dessa försöksvis kunna reduceras från 21 till 20.

Förslagen att överföra kontrollanten för bakteriologiska preparat till medicinalstyrelsen samt att höja veterinärbitrådets arvode tillstyrkes.

Sveriges akademikers centralorganisation framhåller, att alla vid laboratoriet tjänstgörande laboratorer bör ha samma kompetens, som fordras för laborator vid högskola. Även lönesättningen laboratorerna emellan bör vara enhetlig. I den mån inom laboratoriet erfordras personal med annan vetenskaplig kompetens, bör för denna användas annan tjänstebenenämning än laborator.

Styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt framhåller, att de arbetsuppgifter, som torde ankomma på laboratorer vid praktisk-vetenskapliga institutioner sådana som SBL och anstalten, i kvalitativt avseende icke på något sätt skiljer sig från universitets- och högskolelaboratorernas åligganden. Även de förra bör därför placeras i lönegrad 34.

Arbetsuppgifternas art kan kräva, att det på en och samma avdelning finns tillgång till vetenskapsmän med olika grundutbildning. Med säkerhet skulle såväl vid anstalten som vid SBL goda insatser kunna göras av personal med gedigna tekniska kvalifikationer. Dock kan styrelsen icke finna annat än att laboratoriet även i fortsättningen i huvudsak behöver rekryteras med medicinskt utbildade krafter.

I anslutning till vad sakkommissionen anfört om veterinärbitrådet ifrågasätter styrelsen, huruvida ej å denne befattningshavare ankommande göromål borde åläggas en vid produktionsavdelningen anställd veterinär i assistents ställning, åt vilken då även skulle kunna anförtros vissa andra arbetsuppgifter i samband med tillverkningen av bakteriologiska preparat.

Att ingenjören — förutom vissa andra uppgifter — ålagts även ansvaret

för substratberedningen och djuraveln synes knappast utgöra en ändamålsenlig lösning. En synbarligen bättre väg har beträttts av Göteborgs sjukhusdirektion, som nyligen inrättat en apotekarbefattning för att handha arbetsledning och kontroll vid den för ett bakteriologiskt laboratorium synnerligen viktiga substrattillverkningen m. m.

Universitetskanslern och *karolinska institutets lärarkollegium* framhåller, att SBL:s uppgifter i samband med epidemiberedskapen icke synes ha beaktats vid utredningen. Med hänsyn härtill och till det av utredningen konstaterade påtagliga behovet för laboratoriet att förbättra och förnya vissa metoder och att i vissa hänseenden komma i nivå med utvecklingen ifrågasättes, huruvida en reduktion av den vetenskapliga personalen kan anses välbetänkt. *Lärarkollegiet* framhåller vidare, att sakrevisionen ej angivit hur man kommit fram till siffran 18, ej heller var reduktionen skall sättas in. Då SBL:s uppgifter i samband med epidemiberedskapen ej beaktats liksom ej heller frågan om utbildningen av bakteriologer, förordar kollegiet, att laboratoriets personalbehov utredes och omprövas.

Veterinärstyrelsen anser, att benämningen veterinärbiträde bör utbytas mot biträdande veterinär eller enbart veterinär, då den nu använda benämningen i andra sammanhang vunnit burskap för teknisk personal utan veterinärutbildning.

Sveriges läkarförbund framhåller, att personal med naturvetenskaplig men icke medicinsk utbildning möjligen bör finnas på serologiska avdelningen. Även för den diagnostiska avdelningen och virusavdelningen är det givetvis önskvärt, att personal med enbart naturvetenskaplig utbildning finnes, men flertalet av dessa måste stå i intim kontakt med landets läkarkår och ha kunskap om de sjukdomar, som diagnosticeras vid laboratoriet från insända prov. Personalen bör förstärkas bl. a. med laboratoriefattningar med naturvetenskaplig utbildning. Laboratorerna bör uppflyttas till 34 lönegraden. Därvid förutsättes samma kompetenskrav som vid högskolorna.

Forskningen.

De av sakrevisionen gjorda uttalandena angående inriktningen av forskningsverksamheten samt behovet av en kostnadsbokföring biträdades helt av *statskontoret*.

Medicinalstyrelsen finner, att laboratoriet, i varje fall under senare år, i stort sett följt de riktlinjer för sin forskningsverksamhet, som statsmakterna uppdragit. Forskningen måste alltid givas en viss frihet att pröva nya uppslag, i annat fall torde resultaten bli magra. Styrelsen är emellertid helt enig med utredningen däri, att forskningen vid laboratoriet icke kan få röra sig över ett hur stort fält som helst. I princip bör den begränsas till den humana medicinska bakteriologin och epidemiologin och där-

med sammanhängande frågor. Inom detta område bör den emellertid vara fri med endast den begränsning tillgången på medel medför. I budgeten bör skiljas på anslag för rutinarbete och för forskning. Kostnaden för forskningen bör redovisas under en särskild, begränsad anslagspost, som föreståndaren bör få disponera i samråd med avdelningsföreståndarna eller laboratoriets styrelse. Till grund för ett bedömande av medelsbehovet för rutinarbetet och för forskningsändamål bör tills vidare anordnas en intern kostnadsredovisning. Behovet härav bör dock efter några år omprövas.

Laboratorieföreståndaren ansluter sig i princip till sakrevisionens slutsatser rörande såväl den egna som den självständiga forskningen, vilka överensstämmer med de riktlinjer, laboratoriet sökt följa. Det är för en högvärdig rekrytering av synnerlig vikt att möjlighet till självständig forskning erbjödes de anställda. Flertalet av de befattningshavare, som är goda forskare, utför också ett högkvalificerat rutinarbete och skapar därunder möjligheter för utveckling och framsteg ifråga om laboratoriets praktiska uppgifter. Forskningsbegåvningen kan icke enbart tvingas in på bestämda problem utan måste ha frihet att även ägna sig åt egna uppslag. Många av dessa kommer fram ur iakttagelse under rutinarbetet och det är för dettas utveckling av stor vikt, att de kan bearbetas. Utredningens på vissa punkter skarpa uttalanden om laboratoriets forskning göres utan någon exemplifiering och utan att bärande skäl anföres för i vad avseende de utförda arbetena ansetts oförenliga med utredningens egen tolkning av instruktionen. För att bedöma de utgifter olika vetenskapliga arbeten medför bör en kostnadsredovisning införas.

Styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt anser i likhet med sakrevisionen, att en kvalificerad vetenskaplig forskning är oundgängligen nödvändig vid laboratoriet. Denna bör dock avgränsas till vissa delar av den medicinska vetenskapen och härvidlag i allmänhet inriktas på sådana praktiska problem, som är av omedelbart intresse för laboratoriets arbetsuppgifter. Inom dessa forskningsområden bör forskarna tillförsäkras största möjliga frihet.

Universitetskanslern anför.

En alltför restriktiv tolkning av instruktionens bestämmelser är icke tillräddlig, när det gäller att begränsa området för laboratoriets forskningsverksamhet. Av utredningen framgår, att vissa vid laboratoriet utförda undersökningar, som måhända icke kan anses direkt förbättra SBL som laboratorium i medicinalväsendets tjänst, antingen medverkat till en säkrare bedömning av viss vid laboratoriet använd metod eller lämnat viktiga bidrag till kännedom om smittsamma sjukdomars epidemiologi och diagnos. Dylika undersökningar ävensom fältprovning av den terapeutiska effekten av SBL-preparat synes hänförliga till vetenskapliga arbeten, som bör få utföras inom ramen för laboratoriets forskningsverksamhet. Även om forskningen i vissa hänseenden skulle ha gått utanför den rent instruktionsmässiga ramen, har laboratoriet fått tjäna som den cen-

trala utbildningsanstalten för bakteriologer vid universitetsinstitutionerna och inom medicinalväsendet. Vid bedömandet av frågan om forskningens omfattning bör därför stor hänsyn tagas till att genom denna verksamhet givits utbildningsmöjligheter i bakteriologi, vartill motsvarighet icke förefunnits annorstädes i landet.

Anledning synes icke föreligga till beskärning av de möjligheter till fri forskning, som jämlikt instruktionen nu föreligger för där anställda vetenskapsidkare.

Samarbetet med karolinska institutets virusinstitution synes angeläget och bör icke försvåras genom i och för sig aldrig så välmotiverade bokföringsprinciper.

Enligt *karolinska institutets lärarkollegium* innebär sakrevisionens förslag beträffande forskningens inriktning ingen ändring av nu rådande förhållanden. Det måste fastställas, att kontinuerligt bedriven forskning, som det enda medlet att hålla rutinverksamheten på ett tillfredsställande högt plan och i nivå med utvecklingen inom facket, måste räknas till laboratoriets skyldigheter. Det förefaller vara sannolikt att för litet snarare än för mycket forskning varit orsaken till de brister, som konstaterats inom vissa grenar av laboratoriets verksamhet. Möjligheten till fri forskning sådan den nu stadgas i laboratoriets instruktion bör icke beskäras.

Då det av sakrevisionens utlåtande icke framgår, huruvida någon egentlig utredning av forskningens ställning och betydelse företagits, är det omöjligt att bilda sig en uppfattning om arten av de sakskäl på vilka man grundat sitt ställningstagande.

Införandet av en kostnadsredovisning är synnerligen önskvärt men det kan ifrågasättas, om icke en regelbundet återkommande stickprovsundersökning kan vara tillfyllest.

Beträffande samarbetet med SBL framhålles, att laboratoriet under de gångna åren besparats betydande utgifter därigenom att arbete, som det egentligen ålegat laboratoriet att utföra, bekostats utifrån.

Sveriges läkarförbund anser det vara ändamålsenligt att lämna problemet om forskningens organisation och arbetsuppgifter till den, som har ansvaret för verksamheten, nämligen föreståndaren. Denne bör tillse, att forskningen tillgodoser sådana problem, som befrämjar laboratoriets rutinverksamhet. Forskningen får dock icke begränsas till enbart praktiska uppgifter utan ge de anställda möjlighet att själva upptaga och fullfölja vetenskapliga uppgifter inom bakteriologi och virologi.

Försvarets sjukvårdsstyrelse föreslår, att laboratoriet instruktionsmässigt åläggas att — i samråd med försvarsmedicinska nämnden — även leda den försvarsbakteriologiska forskningen. Denna försvarsmedicinska forskning torde icke enbart kunna organiseras som en av andra myndigheter begärd målforskning utan måste även ha grundforskningskaraktär.

Befattningen som statsepidemiolog.

Medicinalstyrelsen framhåller angelägenheten av att styrelsens problem beträffande det epidemiologiska arbetet löses, bl. a. genom tillsättande av en statsepidemiolog. Styrelsen förordar — i anslutning till förslag av laboratorieföreståndaren — att en särskild epidemiologisk avdelning inrättas vid laboratoriet och att en av de främsta befattningshavarna vid avdelningen blir statsepidemiolog. Avdelningen bör utan omgång stå till styrelsens förfogande för praktiska epidemiologiska uppgifter och statsepidemiologen bör vara föredragande i styrelsen av ärenden berörande dess epidemiologiska verksamhet. Vidare bör han mot särskilt arvode åläggas att tills vidare svara för utredning och handläggning av vissa på sjukvårdsberedskapsnämnden ankommande uppgifter rörande bl. a. laboratorie-spörsmål, karantänsfrågor, serum och vaccinförsörjning, ävensom särskilda åtgärder mot biologisk krigsföring. På grund av de speciella, för medicinalstyrelsen synnerligen viktiga uppgifter, som statsepidemiologen skall fullgöra, måste särskild kompetens krävas av honom och styrelsen tillförsäkras avgörande inflytande, när befattningen skall tillsättas, lämpligen genom förords avgivande. Särskild instruktion bör även utfärdas för honom.

Departementschefen.

Vid den av statens sakrevision efter samråd och delvis i samarbete med statens organisationsnämnd företagna utredningen rörande laboratoriets organisation m. m. har till närmare behandling upptagits tre huvudspörsmål, nämligen dels en omorganisation av laboratoriets ledning, dels forskningens inriktning, dels ock preparattillverkningens eventuella förläggning utom laboratoriet. I sistnämnda båda hänseenden föranleddes utredningen närmast av vad statsutskottet anfört i sitt utlåtande nr 11 till 1952 års riksdag. I detta utlåtande, som godkändes av riksdagen, ifrågasattes bl. a., om icke delar av laboratoriets tillverkning med ekonomisk fördel och utan eftersättande av säkerhetskraven skulle kunna överföras till apoteksväsendet eller läkemedelsindustrien samt om icke forskningsverksamheten ur kostnadssynpunkt skulle kunna samordnas med motsvarande verksamhet på annat håll och i övrigt rationaliseras. Frågan om tillverkningsorganisationen föreslås av sakrevisionen bliva föremål för särskild utredning. Kungl. Maj:t har därför genom beslut den 30 juni 1953 uppdragit åt expeditionschefen i inrikesdepartementet Erik Montell att såsom sakkunnig verkställa utredning rörande förläggningen av vid laboratoriet och vid statens veterinärmedicinska anstalt bedriven tillverkning av vissa human- och veterinärmedicinska preparat m. m. Sakrevisionens utredning beträffande laboratoriets ledning avsåg i första hand att förbättra laboratoriets ställning

i administrativt och ekonomiskt hänseende, där förhållandena ansågs vara mindre tillfredsställande.

Redan under sakrevisionens utredning har genomförts eller föreslagits åtskilliga åtgärder i olika hänseenden. I detta sammanhang må endast erinras om inrättandet fr. o. m. den 1 juli 1952 av bl. a. en ingenjörstjänst, varigenom laboratoriet erhållit tillgång till driftteknisk sakkunskap och den vetenskapliga personalen samtidigt befriats från vissa arbetsledande uppgifter. Utredningen har vidare lett till att icke oväsentliga besparingar uppnåtts. Enligt sakrevisionens beräkningar skulle sålunda biträdespersonalen utan under utredningen vidtagna åtgärder varit cirka tio personer större. Härav föranledd utgiftsminskning och vissa besparingar under omkostnadsanslaget jämte den fr. o. m. den 1 oktober 1952 genomförda taxehöjningen beräknas ha förbättrat laboratoriets ekonomi med åtminstone i runt tal 500 000 kronor.

De hittills uppnådda resultaten bör emellertid betraktas endast såsom en första etapp av rationaliseringsarbetet, vilket därför måste fortsättas av laboratoriet. Med hänsyn härtill och med beaktande av vad förut anförts synes det vara nödvändigt, att laboratoriet erhåller en i vissa avseenden ändrad organisation. Det förslag till omorganisation, som framlagts av sakrevisionen, synes härvid i princip kunna godtagas. Då emellertid ställning f. n. icke kan tagas till frågan om tillverkningens förläggning, synes omorganisationen i vissa delar böra erhålla provisorisk karaktär. Bl. a. bör serologiska avdelningen (tillverkningsavdelningen) i huvudsak lämnas utanför.

Jag övergår här efter till de av sakrevisionen i samband med behandlingen av de båda återstående huvudspörsmålen, laboratoriets ledning m. m. och forskningens inriktning, framlagda förslagen.

Vad först angår frågan om laboratoriets ledning har sakrevisionen därmed avsett dels instansen närmast över föreståndaren, d. v. s. laboratoriets styrelse, dels föreståndaren, dels ock avdelningsföreståndarna eller motsvarande befattningshavare. Frågan om laboratoriets högsta ledning har tidigare vid flera tillfällen varit uppe till diskussion. F. n. står laboratoriet under medicinalstyrelsens överinseende och ledning och medicinalstyrelsen är i kameralt hänseende laboratoriets huvudförvaltning. Styrelsens kameralbyråchef skall därvid ägna särskild uppmärksamhet åt den ekonomiska skötseln av såväl detta som de båda övriga styrelsen underställda laboratorier (rättskemiska och farmaceutiska). Det måste konstateras, att denna reform, som genomfördes år 1947 på förslag av medicinalstyrelseutredningen, åtminstone icke beträffande bakteriologiska laboratoriet givit avsett resultat. Jag vill dock vid detta ställningstagande understryka sakrevisionens uttalande, att det icke varit praktiskt möjligt för kameralbyråchefen att effektivt övervaka laboratoriet ur ekonomisk och administrativ synpunkt och att denne här alltså torde ha ställts inför en olöslig uppgift. De förslag

i övrigt till lösning av detta spörsmål, som förut diskuterats, har avsett antingen en för nämnda tre laboratorier och statens institut för folkhälsan gemensam styrelse eller en för dessa institutioner gemensam överdirektörsbefattning. De skäl, som då anförts mot dessa förslag, torde alltjämt äga full giltighet och synes därför ej behöva ånyo upptagas till diskussion. Med den storlek laboratoriet numera nått samt med dess omfattande och snabbt växande arbetsuppgifter synes, såsom sakrevisionen föreslagit, den enda effektiva instansen över föreståndaren vara en laboratoriets egen styrelse. De skäl, som anförts härför, måste anses äga giltighet även om tillverkningen eller viss del därav skulle förläggas utanför laboratoriet. Med hänsyn härtill och under beaktande av medicinalstyrelsens ständigt växande arbetsbörda anser jag mig böra förorda, att en särskild styrelse inrättas för laboratoriet, som i samband därmed skulle bilda egen huvudförvaltning. Styrelsen synes lämpligen böra bestå av högst sju ledamöter. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande dess sammansättning m. m. Jag vill dock med anledning av vad medicinalstyrelsen anført framhålla, att medicinalstyrelsen givetvis bör erhålla direktivrätt i fråga om epidemibekämpande åtgärder. Ersättning till styrelsens ledamöter synes böra utgå efter motsvarande grunder som vid statens institut för folkhälsan. Kostnaderna för ändamålet torde kunna uppskattas till i runt tal 3 000 kronor per år.

Beträffande föreståndartjänsten har sakrevisionen endast föreslagit den ändringen, att det nuvarande kravet på läkarlegitimation skulle utgå ur instruktionen. För egen del är jag icke beredd att nu tillstyrka en sådan ändring, så mycket mer som föreståndaren enligt vad som föreslås i det följande kommer att avlastas vissa administrativa och ekonomiska uppgifter. Därest ett bibehållande av förenämnda krav, såsom sakrevisionen framhåller, skulle begränsa kretsen av lämpliga sökande, synes Kungl. Maj:t äga befogenhet att, då frågan om succession blir aktuell, besluta om erforderlig ändring eller eventuell dispens. I fråga om de särskilda avdelningarna delar jag i princip sakrevisionens uppfattning om angelägenheten av att dessa erhåller en högt kvalificerad ledning. Skäl synes sålunda tala för att kompetenskraven för avdelningsföreståndarna på diagnostiska avdelningen och virusavdelningen, vilka båda har en kvalificerad vetenskaplig forskning att leda och övervaka, icke sättes lägre än för högskoleprofessorer. Då emellertid frågan om kompetenskrav och löneställning för nämnda och andra avdelningsföreståndare vid institutioner med praktiskt och vetenskapligt syfte bör prövas i ett sammanhang, anser jag mig icke nu kunna taga slutlig ställning till sakrevisionens förslag i denna del. Icke heller till frågan om föreståndarskapet för serologiska avdelningen är jag av förut anförda skäl beredd att nu taga ställning. I avbidan härför bör emellertid såsom sakrevisionen föreslagit laboratoriet beredas möjlighet att mot särskilt arvode anlita en teknisk konsult. Det bör få ankomma på Kungl.

Maj:t att meddela närmare bestämmelser i detta hänseende, varvid uppkommande kostnader torde få bestridas från laboratoriets arvodespost. Den reduktion av antalet självständiga avdelningar, som föreslagits, förefaller väl motiverad. I anslutning härtill bör en ny tjänst såsom föreståndare för den av kamerala avdelningen och tekniska sektionerna bildade ekonomiafdelningen inrättas. Behovet av kvalificerad ekonomisk och administrativ sakkunskap synes klart ådagalagt. Med hänsyn härtill bör den nya ekonomiafdelningen förestås av en byrådirektör i 31 lönegraden. Befattningen synes emellertid tills vidare böra uppföras såsom extra.

I fråga om övrig vetenskaplig och ledande personal anser jag i likhet med sakrevisionen angeläget, att virusavdelningens föreståndare erhåller det kvalificerade biträde, som inrättandet av den föreslagna laboratoriebefattningen innebär. Befattningen bör liksom övriga laboratorer, som icke tillika är avdelningsföreståndare, placeras i lönegrad Ce 31. En befattning som laboratorieläkare i lönegrad Ce 29 bör i så fall indragas. Med hänsyn till den förstärkning av den kvalificerade personalen, som nu förordats, ävensom till redan viktiga eller föreslagna rationaliseringsåtgärder torde antalet laboratorieläkare härutöver kunna försöksvis minskas med ytterligare en. Då omorganisationen av laboratoriet av olika skäl icke kunnat erhålla den av sakrevisionen föreslagna omfattningen, samt med hänsyn till laboratoriets omfattande och kvalificerade arbetsuppgifter, synes det mig icke vara möjligt att nu ytterligare minska den vetenskapligt utbildade personalen utan ett eftersättande av laboratoriets kvalitativa och kvantitativa kapacitet. Frågan om och i vilken mån en sådan ytterligare minskning kan genomföras, synes böra upptagas till förnyad prövning i samband med spörsmålen om tillverkningens förläggning samt om en beräknad omorganisation av försvarsmedicinska avdelningen. Beträffande förslaget att öka rekryteringen av annan vetenskapligt utbildad personal än läkare vill jag, i likhet med såväl sakrevisionen som laboratoriets föreståndare, framhålla vikten av att även naturvetenskapligt utbildade befattningshavare knytes till laboratoriet i erforderlig omfattning. Även i fortsättningen torde dock den vetenskapliga personalen, såvitt nu kan bedömas, behöva i huvudsak rekryteras med medicinskt utbildade krafter. Förslaget att överföra kontrollanten av bakteriologiska preparat från laboratoriet till medicinalstyrelsen, vilket förslag tillstyrkts även av laboratorieföreståndaren, föranleder ingen erinran från min sida. Styrelsens arvodespost torde dock icke behöva uppräknas för ändamålet för nästa budgetår. Veterinärbiträdet, vars benämning bör ändras till veterinär, har i viss utsträckning erhållit utökade arbetsuppgifter. Med hänsyn till en beräknad minskning av hästhållningen till följd av det under nästa budgetår väntade nedläggandet av tillverkningen av gasbrandserum kan jag dock icke tillstyrka, att arvodet höjes från 3 600 till 4 800 kronor för år.

För att möjliggöra en rationalisering av forskningen har sakrevisionen

föreslagit en avgränsning av densamma och inriktning på laboratoriets uppgifter som arbetslaboratorium, införandet av en kostnadsredovisning, som möjliggör överblick över forskningskostnaderna och forskningens personalbehov, samordning med veterinärmedicinska anstalten samt övergång till den vetenskapligt utbildade personalens rekrytering på ett mera allsidigt sätt. Sistnämnda spörsmål har jag tidigare berört. En viss samordning med veterinärmedicinska anstalten synes redan föreligga och bör givetvis utan svårighet kunna utvidgas till förmån för båda parter. För att kunna bedöma de utgifter, som föranledes å ena sidan av det vetenskapliga arbetet och å den andra av rutinarbetet, bör i enlighet med sakrevisionens förslag kostnadsbokföring införas vid laboratoriet. Då dylik bokföring emellertid är förhållandevis personalkrävande, synes behovet härav efter några år böra omprövas. Beträffande forskningens avgränsning överensstämmer sakrevisionens principiella inställning i sak med föreskrifterna i gällande instruktion. Däri föreskrives, att laboratoriet har till uppgift att utföra bakteriologiskt och epidemiologiskt arbete med såväl praktiskt som vetenskapligt syfte. I princip bör alltså forskningen begränsas till den humana medicinska bakteriologin och epidemiologin och därmed sammanhängande frågor. Forskningen bör därvid i första hand inriktas på sådana problem, som är av omedelbart intresse för laboratoriets arbetsuppgifter och som direkt kan förbättra dess ställning som laboratorium i medicinalväsendets tjänst. Laboratorieföreståndaren har i princip anslutit sig till dessa slutsatser såsom överensstämmande med de riktlinjer, laboratoriet sökt följa. Vid sidan av denna laboratoriets egna forskning bör liksom hittills, i den mån så lämpligen kan ske, självständig forskning bedrivas vid laboratoriet. Jag vill till slut i detta sammanhang understryka sakrevisionens uttalande, att det för att laboratoriet skall kunna rätt fullgöra sina åligganden oundgängligen erfordras en omfattande och kostnadskrävande forskning. Till försvarets sjukvårdsstyrelses förslag, att laboratoriet instruktionsmässigt skulle åläggas att — i samråd med försvarsmedicinska nämnden — även leda den försvarsbakteriologiska forskningen, är jag icke beredd att nu taga ställning. Frågan härom torde böra prövas i samband med en ifrågasatt omorganisation av laboratoriets försvarsmedicinska avdelning.

Vad slutligen angår den av sakrevisionen endast i korthet berörda frågan om placeringen av en befattning som statsepidemiolog, kommer densamma att upptagas till behandling i anslutning till laboratoriets anslagsäskanden för budgetåret 1954/55 under avlöningsanslaget.

II. Anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

I:o) Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1951/52	1 455 000	1 975 908
1952/53	1 800 000	2 270 633
1953/54 (statsliggaren s. 934)	2 140 000	
1954/55 (förslag)	2 213 000	

Yrkande.

Medicinalstyrelsen (skr. 16/10 1953) hemställer, att anslaget uppräknas med 193 000 kronor.

1. Personalförstärkningar.

a) *Ekonomiavdelningen:*

	Ökning eller minskning
1 ekonomidirektör Ce 32	+ 22 884
3 biträden för skriv- och kontorsgöromål Cf 4—Cg 8	+ 22 644

b) *Epidemiologiska avdelningen:*

(f. d. försvarsmedicinska sektionen)

1 statsepidemiolog, arvode motsvarande löneklasse 37	+ 13 350
1 hälsovårdsinspektör, arvode motsvarande löneklasse 23	+ 7 386
1 laboratorieläkare Ce 31	+ 21 984
2 laboratoriebiträden Ce 11	+ 17 304
1 biträde för skriv- och kontorsgöromål Cf 4—Ce 8	+ 7 548

c) *Virusavdelningen:*

1 laboratoriebiträde Ce 11	+ 8 652
2 biträden Ce 6	+ 13 458
1 biträde för skriv- och kontorsgöromål Cf 4—Ce 8	+ 7 548

2. Personalminskning:

1 laboratorieläkare Ce 29: 30	— 21 084

3. Löne regleringar m. m.

a) *Vetenskapligt utbildad personal:*

2 avdelningsföreståndare Co 14 i stället för Ca och Ce 33: 33	+ 14 160
1 d:o Co 14 i stället för Ca 33: 36 (event.)	+ 4 788
1 driftsingenjör Ce 34: 34 i stället för laborator Ce 31: 32 (event.)	+ 1 524
1 laborator Ca 34: 34 i stället för Ca 31: 34	—
1 laborator Ce 34: 34 i stället för Ce 33: 33	+ 768
1 laborator Ce 34: 34 i stället för Ce 31: 32	+ 1 524
1 laborator Ce 34: 34 i stället för Ce 29: 30	+ 3 324
1 veterinär, arvodet höjes med	+ 1 200

b) *Övrig personal:*

1 kamrerare Ce 27 i stället för förste byråsekreterare Ce 27	—
1 bokhållare Ce 19 i stället för Cg 19	—
1 kansliskrivare Ca 15: 18 i stället för kontorist Ca 13: 16	+ 852
1 preparator Ce 14 i stället för Cg 14	—
1 förste expeditjonsvakt Ca 12: 13 i stället för vaktmästare tillika chaufför Ca 10: 12	+ 348
1 vaktmästare Ce 10: 10 i stället för biträde Ce 5: 7	+ 1 140
1 institutionsvaktmästare Ce 12: 13 i stället för stallbiträde Ce 10: 12	+ 348
3 kansli biträden Ca 11 i stället för Ce 11	—
3 biträden Ce 6: 8 i stället för Ce 5: 7	+ 1 224

4. Vikariatsersättningar m. m.	+ 24 000

5. Omräkning:

Löneklassuppyttningar och avrundning	+ 16 096
	+ 193 000

Motiv.

Över sakrevisionens utredning angående statens bakteriologiska laboratoriums organisation m. m. har yttranden avgivits av laboratoriets föreståndare och av medicinalstyrelsen. Med anledning av de förslag, som framlagts i utredningen och nämnda yttranden samt i föreståndarens anslagsäskanden för budgetåret 1954/55, föreslår styrelsen vissa personalförstärkningar m. m. I fråga om specialmotiveringen härför hänvisas även till styrelsens yttrande.

Genom beslut den 30 juni 1953 har Kungl. Maj:t uppdragit åt särskild utredningsman att verkställa utredning rörande frågan om förläggningen av vid laboratoriet och statens veterinärmedicinska anstalt bedriven tillverkning av vissa human- och veterinärmedicinska preparat m. m. Då det torde dröja flera år, innan en eventuellt ändrad organisation för produktionen av sådana preparat kan genomföras, räknar styrelsen med oförändrad omfattning av laboratoriets verksamhet under budgetåret 1954/55.

Enär styrelsen först sedan klarhet vunnits, huruvida tillverkningen skall bibehållas vid laboratoriet eller ej, är beredd att taga slutlig ställning till frågan om dess ledning och administrativa ställning, har medel till arvoden eller andra ersättningar till ledamöter i en eventuell styrelse icke beräknats. Av samma skäl har frågan om kontrollantens överförande från laboratoriets till medicinalstyrelsens stat ej heller upptagits.

Vid genomförandet av nedan föreslagen organisation torde icke kunna undvikas, att vissa ordinarie tjänster måste föras på övergångsstat, och samma antal tjänster vakanssättas. Förslag härom bör dock upptagas till prövning i ett senare sammanhang, då behovet härutinnan kan bättre överblickas. Kungl. Maj:t torde därför böra utverka bemyndigande att vidtaga erforderliga övergångsanordningar.

1 a) För att bereda föreståndaren nödvändig avlastning bör i enlighet med sakrevisionens förslag inrättas en ny befattning såsom avdelningsföreståndare med administrativa och ekonomiska uppgifter, placerad i lönegrad Ce 32 och benämnd ekonomidirektör. Slutligt ställningstagande till placeringen av befattningshavaren vid laboratoriet eller i medicinalstyrelsen kan dock icke ske, förrän beslut fattats om var produktionen skall förläggas. Det ligger vidare nära till hands, att han fungerar som rådgivare i administrativa och ekonomiska frågor åt föreståndarna vid andra styrelsen underställda institutioner, där liknande problem givetvis uppstår.

Av sakrevisionen föreslagen förråds- och kostnadsbokföring kan icke genomföras på ett betryggande sätt, utan att tre nya kontorsbiträdestjänster inrättas. Kamreraren skall svara för kostnadsbokföringen och därmed sammanhängande arbetsuppgifter. Det torde vara lämpligt att efter två å tre år ompröva behovet av denna relativt dyrbara bokföring. Sedan resultatet av en första period föreligger och därav föranledda dispositioner vid-

tagits, bör stater, taxor, m. m. om möjligt hållas konstanta. Då nya arbetsuppgifter tillkommer, torde kostnaderna för dessa kunna kontrolleras genom separat kostnadsbokföring. Med hänsyn till vad sålunda anförts bör erforderlig personal extraanställas.

1 b) och 2) Den under sommaren 1953 inträffade paratyfusedemien har på ett påtagligt sätt aktualiserat behovet av en statsepidemiolog för den centrala handläggningen av de epidemiologiska frågorna och för fältundersökningar vid större epidemier. Styrelsen, som övervägt, huruvida befattningen borde uppföras på dess eller laboratoriets stat, finner övervägande skäl tala för det senare alternativet men med föredragningskyldighet i styrelsen beträffande epidemiologiska frågor. Laboratoriets föreståndare, som har samma inställning, anser, att den försvarsmedicinska avdelningen vid laboratoriet skulle kunna övertaga den centrala ledningen för det fredsmässiga epidemiologiska fältarbetet. Härigenom skulle avdelningens personal få god träning för sin i ett krigsfall viktigaste uppgift.

I anslutning härtill förordar styrelsen, att en särskild epidemiologisk avdelning, som jämväl övertager de försvarsmedicinska uppgifterna, inrättas och att en av dess främsta befattningshavare blir statsepidemiolog. Avdelningen bör utan omgång stå till styrelsens förfogande för praktiska epidemiologiska uppgifter.

Personalen på försvarsmedicinska avdelningen, som f. n. består av en laborator, en laboratorieläkare, en preparator och två laboratoriebiträden, bör utökas med en avdelningsföreståndare och en hälsovårdsinspektör samt ett å två laboratoriebiträden och ett kontorsbiträde.

Genom beslut den 6 juni 1952 medgav Kungl. Maj:t, att vid styrelsens beredskapsavdelning finge tills vidare under budgetåret 1952/53 vara anställda en epidemiolog för handläggning av hälsovårdsärenden och ärenden angående planläggning av åtgärder till skydd mot biologisk krigsföring samt en hälsovårdsinspektör. Dessa har fr. o. m. innevarande budgetår hänförs till sjukvårdsberedskapsnämnden, där epidemiologen förestår nämndens hälsovårdssektion. Sistnämnde befattningshavare bör ersättas av den föreslagne statsepidemiologen, vilken då mot särskilt arvode bör åläggas att tills vidare svara för utredning och handläggning av vissa på nämnden ankommande uppgifter rörande bl. a. laboratoriespörmål, karantänsfrågor, serum- och vaccinförsörjning ävensom särskilda åtgärder mot biologisk krigsföring. Han bör även vara föredragande i styrelsen av ärenden rörande dess epidemiologiska verksamhet.

Till frågan om löneställningen för avdelningsföreståndaren samt huruvida han eller annan högre tjänsteman vid avdelningen bör vara stats-epidemiolog, anser sig styrelsen icke böra taga slutlig ställning i avbidan på utredning inom försvarsmedicinska nämnden rörande forskningsuppgifter samt forskningsorganisation i vad avser biologisk krigsföring. I stället bör förenämnda båda tjänster vid sjukvårdsberedskapsnämnden över-

flyttas till laboratoriets epidemiologiska avdelning, vilket bör ske omkring årsskiftet 1954/55, då huvudplanläggningen av de praktiska beredskapsåtgärderna mot biologisk krigföring torde vara i det närmaste slutförd. Styrelsen erinrar, att nämnden i sina anslagsäskanden för budgetåret 1954/55 föreslagit, att arvoden till epidemiologen och hälsovårdsinspektören borde motsvara 37 resp. 23 löneklasserna av löneplan nr 1 i statens löneplansförfordning. Nämndens avlöningsstat bör med anledning härav minskas med erforderligt belopp. I stället bör upptagas ett belopp av 3 600 kronor till ersättning under första halvåret 1955 åt en föredragande i hälsovårdsärenden samt ärenden angående åtgärder mot biologisk krigföring.

För anställande under budgetåret 1952/53 vid laboratoriet av en assistent (laboratorieläkare) i lönegrad Cg 31 och ett laboratoriebiträde i lönegrad Cg 11 anvisades medel från reservationsanslaget till beredning och lagring av bakteriologiska preparat. För att säkerställa fortsatt tillverkning av dessa preparat under budgetåret 1953/54 beräknades medel under laboratoriets avlöningsanslag. Med hänsyn till vad sakrevisionen anført i fråga om möjligheten till motsvarande besparing beträffande annan personal framhölls därvid, att Kungl. Maj:t på grundval av sakrevisionens kommande förslag borde avgöra, om och i vilken utsträckning dessa medel oundgängligen måste ställas till laboratoriets förfogande. Sakrevisionen har föreslagit en minskning av antalet befattningar för vetenskapligt utbildad personal med tre. Föreståndaren framhåller, att utredningsuppgifterna med därför nödvändiga vetenskapliga undersökningar, utvecklingen inom virusområdet och behovet att bereda ökad plats för naturvetenskapligt utbildad personal gör det i hög grad tveksamt, om denna personal kan reduceras. Det vore dock tänkbart att försöksvis reducera tjänsterna med en, om av sakrevisionen föreslagen kvalitativ förstärkning av den vetenskapliga personalen ansågs tvinga härtill. Medel har därför beräknats för nämnda båda tjänster, vilka bör upptagas på extra ordinarie stat. Samtidigt bör en laboratorieläkartjänst i lönegrad Ce 29 på antibiotikasektionen indragas.

I övrigt begränsar sig styrelsen f. n. till att endast föreslå inrättandet av en laboratoriebiträdes- och en kontorsbiträdestjänst.

1 c) För undersökningar i syfte att få fram ett immuniseringsmedel mot barnförlamning har för innevarande budgetår beviljats två laboratoriebiträden i lönegrad Cg 11 och ett biträde i lönegrad Cg 6. För nästa budgetår erfordras ett laboratoriebiträde i lönegrad Ce 11, två biträden i lönegrad Ce 6 och ett kontorsbiträde.

3 a) Även vid en kvalitativ förstärkning av den vetenskapliga personalen enligt vad som föreslås i det följande kan densamma — såsom förut framhållits — icke reduceras med mer än en befattningshavare. Fördelningen av denna personal och föreslagen löneställning m. m. framgår av följande tablå:

	Förest.	Diagn.avd.		Serol.avd.		Virusavd.		Kem.lab.		Försv.-med.sekt.		Antibiotika-sekt.	
		nuv.	försl.	nuv.	försl.	nuv.	försl.	nuv.	försl.	nuv.	försl.	nuv.	försl.
Föreståndare Cp 15	1												
Avd.-föreståndare Ca—Ce 33		1		1		1							
Professor Co 14			1		1		1						
Laborator Ca—Ce 31—33.....		1		1				1		1			
Laborator Ca—Ce 34			1		1 ¹		1		1		1		
Lab.-läkare Ce 29		4	4	4	3	3	2		1	(1)	(1)	1	—
Assistent Ce 27								1	1				
Summa	1	6	6	6	5	4	4	2	3	1 (1)	1 (1)	1	—

¹ Driftsingenjör.

Anm. Inom parentes är den laboratorieläkartjänst i Cg 31 angiven, som bestritts med särskilda medel sedan 1/7 1952 och nu föreslagits bli upptagen å icke ordinarie stat. En laboratorieläkartjänst, vars innehavare f. n. är placerad på serologiska avdelningen men huvudsakligen tjänstgör på kemiska laboratoriet, har överförs dit.

Kompetenskrav och löneställning för avdelningsföreståndarna för diagnostiska avdelningen och virusavdelningen bör vara desamma som för högskoleprofessorer. Detsamma bör gälla även föreståndaren för serologiska avdelningen, om produktionen av sera och vacciner skall kvarbliva vid laboratoriet.

Styrelsen finner visserligen angeläget, att chefen för sistnämnda avdelning har speciell teknisk erfarenhet, men anser i likhet med laboratorieföreståndaren, att han skall ha utbildning och erfarenhet inom bakteriologi och virologi. Den tekniska expertis, som ytterligare erfordras, bör kunna erhållas genom inrättande av en befattning som driftsingenjör placerad i lönegrad Ce 34, varvid avdelningens nuvarande laboratorstjänst kan bortfalla. Driftsingenjören, som närmast under avdelningsföreståndaren bör leda den del av produktionen, som sker i stor skala, bör vara civilingenjör med biokemisk utbildning. Vidare bör han ha erfarenhet från läkemedelsindustri eller därmed likartad verksamhet. Inrättandet bör bli beroende av produktionsfrågans lösning.

Enligt sakrevisionen är laboratoriet i trängande behov av en kemist med kompetens likvärdig högskolelaborators. Kemiska laboratoriet bör därför förstärkas med en kemist med vetenskaplig utbildning på så sätt, att i stället för nuvarande laboratorstjänst i lönegrad Ca 31 inrättas en dylik

tjänst i lönegrad Ca 34. Då innehavaren av den nuvarande tjänsten icke innehar för högskolelaborator i kemi föreskriven naturvetenskaplig kompetens, bör densamma föras på övergångsstat och en laboratorieläkartjänst stå obesatt, så länge han kvarstår i tjänst.

Laboratorsbefattningar finns i övrigt på diagnostiska avdelningen (Ce 31) och på försvarsmedicinska (epidemiologiska) avdelningen (Ce 33). En dylik tjänst bör inrättas även på virusavdelningen och ersätta en av de nuvarande laboratorieläkartjänsterna.

Genom nuvarande lönegradsplacering av universitets- och högskolelaboratorer har en gradskillnad mellan dessa och laboratoriets laboratorstjänster skapats, som är i hög grad ägnad att äventyra rekryteringen till de senare. Laboratorstjänst vid diagnostiska och epidemiologiska avdelningen samt virusavdelningen, som innehas av befattningshavare, som fyller de vetenskapliga kraven för universitets- och högskolelaboratorer, bör därför placeras i lönegrad Ce 34, i annat fall i lönegrad Ce 31.

På grund av det ökade ansvar, som ålagts veterinärbiträdet, sedan han övertagit ledningen för häststallarna m. m., bör hans arvode höjas från 3 600 kronor till 4 800 kronor för år. Han bör benämnas veterinär.

3 b) Med hänsyn till ökningen av kontorsarbetet vid ekonomiska avdelningen — ytterligare accentuerad vid införandet av kostnadsbokföring — bör förste byråsekreterartjänsten icke såsom sakrevisionen föreslagit nedflyttas utan bibehållas i nuvarande lönegrad, eventuellt med ändrad benämning.

Bokhållartjänsten bör upptagas på extra ordinarie stat.

Den kontorist, som ansvarar för serumexpeditionen samt lagerhållning och import av bakteriologiska preparat, bör uppflyttas till kansliskrivare i lönegrad Ca 15. Nämnda befattningshavare är även laboratoriets registrator.

I likhet med vad som föreslås för övriga extra tjänstemän på försvarsmedicinska avdelningen bör även preparatorn erhålla extra ordinarie anställning.

Då innehavaren av tjänsten som vaktmästare tillika chaufför uteslutande utför expeditionsgöromål och under år 1953 tillagts ledningen av in- och uppackningen av postförsändelser samt ordermottagning och leveranser av substrat och provtagningskärl, bör tjänsten ändras till en förste expeditionsvaktjänst i lönegraden Ca 12.

Genom centralisering av diskarbetet har tillkommit en del tyngre sysslor, för vilka erfordras manlig arbetskraft. En biträdestjänst i lönegrad Ce 5 bör därför ändras till vaktmästartjänst i lönegrad 10.

Ökningen av virusavdelningens arbetsuppgifter har aktualiserat behovet av en institutionsvaktmästare för biträde vid djurförsök, äggympningar, filtreringar m. m. En stallbiträdestjänst bör därvid indragas.

Tre extra ordinarie kanslibiträdestjänster bör överföras på ordinarie

stat. Samtidigt kan antalet ordinarie kontorsbiträdestjänster minskas med tre.

Fr. o. m. innevarande budgetår har inrättats 12 förste biträdestjänster i lönegrad Ce 8 i stället för samma antal biträdestjänster i lönegrad Ce 6. De högre biträdestjänsterna avsågs dels för befattningshavare med viss förmansställning, dels ock för biträden med andra mera kvalificerade arbetsuppgifter. Av dem, som bör ifrågakomma till de nyinrättade tjänsterna, tillhör nio 6 och tre 5 lönegraden. Med anledning härav bör antalet biträdestjänster i lönegrad Ce 6 ökas med tre och antalet biträdestjänster i lönegrad Cg—Ce 5 samtidigt minskas med tre.

Yttranden.

Sakrevisionen framhåller, att anslagsäskandena i väsentliga delar följt sakrevisionens förslag. Utredningen rörande preparattillverkningens fortsatta bedrivande gör, att bedömningen av läget blir i motsvarande mån oviss. Sakrevisionen anser emellertid, att — även om principbeslut fattas inom en nära framtid — ett överförande av tillverkningen till annat statligt organ eller privat företag knappast kan påverka laboratoriets verksamhet under budgetåret 1954/55.

Såväl föreståndaren som medicinalstyrelsen har vitsordat svårigheterna för styrelsen att utöva tillräcklig ledning av laboratoriet. Med hänsyn härtill och då behovet av organisatorisk och ekonomisk sakkunskap måste vara starkare än eljest inför alla de omläggningar, som måste följa med avgörandet av tillverkningsfrågan, vare sig tillverkningen frångår laboratoriet eller icke, är de skäl, som framförts för ett uppskov med inrättandet av en laboratoriets egen styrelse, icke bärande. För budgetåret 1954/55 bör i avlöningsanslaget inräknas erforderliga medel för arvode åt styrelsen.

Behovet av ekonomidirektörstjänsten är icke beroende av tillverkningsfrågans lösning. I enlighet härmed bör tjänsten inrättas fr. o. m. nästa budgetår.

Sakrevisionen vitsordar, att förrådsbokföringen kräver ett kontorsbiträde. Genom vissa vidtagna rationaliseringsåtgärder har emellertid frigjorts ett biträde, varför detta behov bör kunna tillgodoses utan inrättande av en ny tjänst. För arbetet med kostnadsbokföringen erfordras två biträden. Då dessa icke torde komma att behövas redan vid budgetårets ingång, bör befattningarna icke få tillsättas förrän arbetet med kostnadsbokföringen så kräver.

Inom laboratoriet och medicinalstyrelsen finnes ett sammanhängande problemkomplex, som omfattar frågan om inrättande och placering av en statsepidemiologtjänst, utformningen av den vid laboratoriet bedrivna försvarsmedicinska forskningen samt en fastare inorganisering i laboratoriet av särskild extra personal för beredande av vissa diagnostiska sera för i

första hand beredskapsändamål. Beträffande förslaget att göra statsepidemiologen till ledare även för det försvarsmedicinska arbetet inom laboratoriet, framhåller sakrevisionen, att medicinalstyrelsen är den för epidemiens bekämpande ansvariga myndigheten och att därför en statsepidemiolog — därest han skall vara den ledande på området — principiellt bör placeras i styrelsen. Eljest kan befaras, att hans allmänna överblick över det hygieniska läget på grund av forsknings- och rutinuppgifter blir otillräcklig och hans förmåga att fullgöra huvuduppgiften att leda bekämpandet av epidemier försvagas. Det kan icke heller anses lämpligt, att statepidemiologen genom vissa funktioner inom styrelsen faktiskt skulle intaga en viss övervakande och kontrollerande ställning gentemot laboratoriet, där han skulle vara tjänsteman. Det må ock framhållas, att inom försvarsmedicinska nämnden pågår en av medicinalstyrelsen begärd utredning angående den försvarsmedicinska forskningen vid laboratoriet. Det stadigvarande behovet av laboratorieläkartjänsten i Cg 31 och laboratoriebiträdet i Cg 11 synes icke vara till fullo klarlagt. Med hänsyn härtill och då den personal, som skulle ingå i epidemiologiska avdelningen, redan i huvudsak är tillgänglig inom styrelsen eller vid laboratoriet, avstyrker sakrevisionen förslaget om inrättandet av densamma. De redan befintliga befattningar, som beröres av styrelsens förslag i denna del, bör under budgetåret 1954/55 bibehållas oförändrade.

Sakrevisionen tillstyrker, att vid virusavdelningen inrättas befattningar för ett laboratoriebiträde i Ce 11 och två biträden i Ce 6 men avstyrker inrättandet av en kontorsbiträdestjänst.

Vidtagna rationaliseringsåtgärder har medfört, att personalen i häststallet minskats med ett stallbiträde samt att det sammanlagda behovet av kvinnliga biträden nedbringats med två. Enär tillverkningen av gasbrands-serum kan beräknas vara nedlagd vid ingången av budgetåret 1954/55, medför den härav föranledda nedgången av hästantalet en ytterligare minskning av antalet stallbiträden med ett. Med hänsyn härtill och till det nyss förordade förslaget att inrätta två biträdestjänster i Ce 6 på virusavdelningen, bör antalet stallbiträden i Cg 10 och biträden i Cg—Ce 5 minskas med vardera två.

Sakrevisionen vidhåller, att en reduktion av den vetenskapliga personalen med tre befattningshavare är möjlig, under förutsättning att de av revisionen föreslagna kvalitativa förstärkningarna genomföres.

De nuvarande avdelningsföreståndartjänsterna på diagnostiska avdelningen och virusavdelningen bör ersättas med två professorsbefattningar i Co 14. Motsvarande ändring i fråga om serologiska avdelningen avstyrkes dock.

Ehuru sakrevisionen icke vill bestrida, att svårigheter kan uppstå, om personal med likvärdig utbildning och jämförbara arbetsuppgifter har olika löneställning vid olika institutioner, anser sig revisionen likväl be-

träffande laboratorernas löneställning böra vidhålla sin i utredningen intagna ståndpunkt och i anslutning därtill framförda förslag angående laboratorsbefattningar.

Veterinärens arvode bör höjas från 3 600 till 4 800 kronor per år.

En befattning för förste vaktmästare i Cg 12 bör få tillsättas fr. o. m. budgetåret 1954/55 tills vidare under villkor, att en befattning i Ca 10 som vaktmästare tillika chaufför icke uppehålls. Sakrevisionen vill heller icke motsätta sig, att en befattning i Ce 5 ändras till en vaktmästartjänst i Ce 10.

Övriga under löneregleringar m. m. framförda förslag avstyrkes.

Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd anför.

Nämnden anser det vara ställt utom all diskussion, att i fråga om den epidemiologiska krigsberedskapen liksom då det gäller hälso- och sjukvården i krig i övrigt den bästa grunden är en väl utbyggd fredsorganisation. Varje förslag, som avser att stärka denna organisation måste därför hälsas med tillfredsställelse. Det föreligger ett uppenbart behov av en centralt placerad befattningshavare för de fältepidemiologiska uppgifter, som av medicinalstyrelsen tillagts statsepidemiologen. Styrkan av detta behov framträdde på ett eklatant sätt under sommaren och hösten 1953. Nämnden tillstyrker därför inrättandet av en befattning som statsepidemiolog.

En fortsatt aktiverad forskning på de bakteriologiska och epidemiologiska områdena med särskilt avseende på skyddet mot biologisk krigsföring framstår såsom en angelägenhet av allra största vikt. Forskningen bör tills vidare koncentreras till den föreslagna epidemiologiska avdelningen. Vidare bör skapas en subkommitté under försvarsmedicinska nämnden såsom det ledande organet för ifrågavarande forskning. Chefskapet för den epidemiologiska avdelningen bör åvila statsepidemiologen, vilken liksom övriga avdelningsföreståndare bör placeras i lönegrad Co 14. Befattningen bör benämnas avdelningsföreståndare, tillika statsepidemiolog.

Planläggningen av krigsorganisationen för de bakteriologiska laboratoriernas verksamhet i krig kan förutses vara i allt väsentligt avslutad omkring instundande årsskifte. Det föreligger emellertid utöver berörda lokalfrågor många och svårlösta uppgifter att lösa, vilka för att kunna behandlas inom rimlig tid kräver arbetsinsatser av heltidsanställd personal under längre tid än medicinalstyrelsen förutsatt. Det gäller här vidare en första uppbyggnad av ifrågavarande beredskap. Erfarenhetsmässigt har det visat sig, på hälso- och sjukvårdens liksom på andra områden, där en krigsberedskap ansetts erforderlig, att en beredskap, som är uppbyggd i en första omgång, relativt snart tarvar översyn även i sina grunddrag. Nämnden måste därför för att rätt kunna fylla sina uppgifter kunna påräkna biträde av en särskild hälsovårdssektion, så länge beredskapen på detta område anses böra vidmakthållas och ansvaret härför faller på nämnden. Den nuvarande hälsovårdssektionen bör därför bibehållas. Sektionschefen behöver emellertid icke allt framgent vara heltidsanställd. Den nuvarande epidemiologens uppgifter torde därför i sinom tid kunna övertagas av en deltidsanställd föredragande, som tillika bör vara chef för sektionen. Avlöningen till denne bör utgå i form av arvode om 13 000 kronor per år och för en arbetstid på tjänsterummet av minst tre timmar per dag. En sådan omorganisation

synes, med hänsyn till vad nämnden tidigare anfört, dock icke böra ske förrän tidigast fr. o. m. budgetåret 1955/56.

Nämnden vill slutligen understryka vikten av att statsepidemiologen ålägges skyldighet att i förekommande fall vara föredragande hos medicinalstyrelsen på sätt styrelsen föreslagit. Statsepidemiologen skulle då automatiskt inträda som ledamot i nämnden vid behandlingen av de ärenden, som ägde samband med hans ställning som föredragande hos styrelsen, och nämnden därigenom utan omgång kunna tillgodogöra sig hans sakkunskap.

En ledamot, medicinalrådet Bergman, har reservationsvis anfört följande, särskilda mening:

Ledningen av den praktiska epidemiologiska och försvarsmedicinska verksamheten bör handhas av en särskild befattningshavare, en stats-epidemiolog. Tills vidare synes det emellertid icke erforderligt att inrätta en särskild befattning härför, utan uppdraget lämnas till avdelningsföreståndaren, som i konsekvens härmed bör upptagas i tjänsteförteckningen under benämningen avdelningsföreståndare tillika statsepidemiolog.

Statens lönenämnd hänvisar beträffande lönegradsplaceringar för avdelningsföreståndarna, chefen för kemiska laboratoriet och befattningshavarna vid den föreslagna ekonomiavdelningen till nämndens utlåtande över sakkrevisionens utredning. Nämnden finner anledning icke föreligga att ompröva arvodena till epidemiologen och hälsovårdsinspektören, innan försvarsmedicinska nämnden slutfört sin utredning och klarhet vunnits rörande den framtida organisationen av den föreslagna epidemiologiska avdelningen. Tjänstebenämningen för laboratorieläkaren i Cg 31 på försvarsmedicinska laboratoriet bör vara laborator.

Lönenämnden — som i sitt tidigare utlåtande icke funnit skäl föreligga att höja den nuvarande lönegradsplaceringen för avdelningsföreståndaren för den serologiska avdelningen från Ca 33 till Cp 14 — kan icke tillstyrka, att på avdelningen inrättas en driftsingenjörstjänst i Ce 34 i stället för en laboratorstjänst i Ce 31. Ej heller kan lönenämnden tillstyrka höjningen till 34 lönegraden av tre laboratorstjänster i 29, 31 och 33 lönegraderna.

Den föreslagna ombildningen av en stallbiträdestjänst i Ce 10 till institutionsvaktmästare i Ce 12 kan lönenämnden ej tillstyrka. Under hand har inhämtats, att någon förändring av stallbitrådets arbetsuppgifter ej ägt rum. Icke heller kan lönenämnden biträda förslaget att omvandla en kontoristtjänst i Ca 13 till en kansliskrivartjänst i Ca 15, då — enligt vad nämnden under hand inhämtat — någon väsentlig förändring av kontoristens arbetsuppgifter icke synes ha inträffat, sedan tjänsten prövades av 1947 års bitrådesutredning.

I övrigt har lönenämnden intet att erinra mot de föreslagna lönegradsplaceringarna.

Även *statskontoret* hänvisar i första hand till sitt utlåtande över sakkrevisionens utredning. Enligt vad statskontoret inhämtat har sakkrevisionen

i utlåtande över laboratoriets avlöningsanslag för budgetåret 1954/55 framhållit, att behovet av den föreslagna ekonomidirektörstjänsten icke vore beroende av tillverkningsfrågans lösning. Under förutsättning att tillskapandet av en dylik tjänst icke föregriper pågående utredning om preparattillverkningen, anser sig statskontoret ej böra göra någon erinran mot att en sådan tjänst i lönegrad Ce 32 redan nu inrättas.

I likhet med sakrevisionen anser statskontoret, att befattningen som statsepidemiolog icke bör uppföras på laboratoriets stat utan i stället inordnas i medicinalstyrelsen. Ämbetsverket kan därför icke förorda inrättandet av den föreslagna epidemiologiska avdelningen. I förevarande sammanhang torde de befattningar, som för hithörande ärenden inrättats hos medicinalstyrelsen och sjukvårdsberedskapsnämnden, ej böra omprövas.

Den för virusavdelningen föreslagna personalökningen med ett laboratoriebiträde och två biträden i lönegrad Ce 6 vill statskontoret icke motsätta sig. Däremot torde anställande av ytterligare biträde för skriv- och kontorsgöromål böra anstå i avvaktan på närmare erfarenhet av verksamhetens omfattning. Denna utökning av antalet biträden i lönegrad Ce 6 samt ifrågasatt nedläggande av tillverkningen av gasbrandsserum vid ingången av budgetåret 1954/55 bör såsom sakrevisionen förutsatt medföra, att antalet stallbiträden minskas med två samt att två biträdestjänster i Cg—Ce 5 indragas. På grund av det ökade ansvar, som ålagts veterinärbiträdet i och med övertagandet av ledningen av stallarna för hästar m. m., synes hans arvode böra höjas från 3 600 kronor till 4 800 kronor för år.

Departementschefen.

I det föregående har jag i anslutning till behandlingen av sakrevisionens utredning förordat vissa förslag till omorganisation av laboratoriet fr. o. m. budgetåret 1954/55. I enlighet härmed inrättas — förutom en särskild styrelse för laboratoriet — vissa nya tjänster, nämligen en befattning såsom byrådirektör i lönegrad Cg 31 såsom chef för den nya ekonomiavdelningen och en såsom laborator i lönegrad Ce 31 på virusavdelningen. Å andra sidan indrages två laboratorieläkartjänster i lönegrad Ce 29. För att bereda laboratoriets serologiska avdelning tillgång till speciell driftteknisk sakkunskap bör Kungl. Maj:t äga medgiva anlitaandet av en särskild teknisk konsult. Laboratoriets kontrollant av bakteriologiska preparat, vilken f. n. uppbar ett arvode om 6 000 kronor per år, överföres till medicinalstyrelsen.

Vad härefter angår den av medicinalstyrelsen i anslagsäskandena föreslagna personalförstärkning, som icke behandlats i det föregående, vill jag i anslutning till mitt tidigare framlagda förslag om införande av kostnadsbokföring vid laboratoriet tillstyrka, att ekonomiavdelningens biträdespersonal utökas, på grund av vad sakrevisionen anfört dock icke med mer än två kontorsbiträden.

Medicinalstyrelsen har vidare förordat inrättandet av en särskild epidemiologisk avdelning, som jämväl skulle ersätta den nuvarande försvars-

medicinska sektionen. De båda hos sjukvårdsberedskapsnämnden nu placerade befattningarna som epidemiolog och hälsovårdsinspektör skulle därvid överflyttas till den nya avdelningen. Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen har emellertid inom försvarsmedicinska nämnden pågått en utredning rörande den försvarsmedicinska forskningen. Denna utredning har nyligen avslutats och förslag i ämnet överlämnats till medicinalstyrelsen. Nämnden har därvid ifrågasatt en väsentlig utbyggnad av denna forskning såväl i anslutning till laboratoriet som vid vissa andra institutioner. Förslag i dessa frågor kan emellertid icke underställas årets riksdag. Med hänsyn härtill och då sjukvårdsberedskapsnämnden framhållit, att många och svårlösta beredskapsuppgifter i fråga om biologisk krigsföring torde komma att kvarstå även efter den 1 januari 1955, är jag icke beredd att redan nu taga ställning till frågan om en omorganisation av laboratoriets försvarsmedicinska avdelning. Löneställningen för sjukvårdsberedskapsnämndens ifrågavarande båda befattningshavare synes med hänsyn härtill böra bibehållas oförändrad. Det måste emellertid anses synnerligen angeläget, att vid uppkommande eller hotande epidemier möjlighet finnes att förstärka laboratoriets personal, bl. a. för det fältepidemiologiska arbetet. Jag vill med hänsyn härtill förorda, att nämndens epidemiolog, såsom i någon mån skedde även under paratyfusedepidemien föregående år, må anlitas för ändamålet och sålunda i viss utsträckning fullgöra de uppgifter, som avsetts åvila en statsepidemiolog. På grund härav uppkommande särskilda kostnader torde i så fall böra bestridas från laboratoriets anslag eller andra för epidemibekämpning anvisade medel. Om den nu föreslagna anordningen skulle medföra oundgängligt behov att förstärka nämndens personal, har Kungl. Maj:ts möjlighet härtill med stöd av riksdagens tidigare lämnade bemyndigande. Beträffande av medicinalstyrelsen i övrigt i detta sammanhang framförda förslag kan jag endast tillstyrka, att medel liksom för innevarande budgetår beräknas för anställande av en laboratorieläkare i Cg 31, vilken dock bör benämnas laborator, och ett laboratoriebiträde i Cg 11 för tillverkning av vissa bakteriologiska preparat.

I fråga om virusavdelningen tillstyrker jag, att medel beräknas för anställande av ett laboratoriebiträde i lönegrad 11 och två biträden i lönegrad 6. Befattningarna bör emellertid tills vidare inrättas som extra. Å andra sidan vill jag förorda, att motsvarande antal av laboratoriets nuvarande befattningar av samma slag överföres till extra ordinarie stat. Med hänsyn bl. a. till genomförda rationaliseringsåtgärder och det beräknade nedläggandet av gasbrandserumtillverkningen torde antalet stallbiträden i lönegrad Cg 10 och antalet biträden i Cg—Ce 5, såsom statskontoret och sakkrevisionen förutsatt, kunna minskas med vardera två.

Beträffande av medicinalstyrelsen föreslagna löneregleringar kan jag, utöver vad förut anförts, endast förorda, att en vaktmästare, tillika chaufför, i lönegrad Ca 10 förordnas att uppehålla en befattning såsom förste expeditionsvakt med placering tills vidare i lönegrad Cg 12, att ett stallbiträde i

lönegrad Ce 10 utbytes mot ett laboratoriebiträde i lönegrad Ce 11, att ett biträde i lönegrad Ce 5 utbytes mot en vaktmästare i lönegrad Ce 10 samt att tre biträden i lönegrad Cg—Ce 5 uppflyttas till lönegrad Ce 6. Vid uppkommande ledighet å den nuvarande befattningen såsom förste byråsekreterare i lönegrad Ce 27 bör densamma utbytas mot en kamrerstjänst med placering i lönegrad Ce 25. Övriga i detta sammanhang framlagda förslag anser jag mig icke kunna tillstyrka.

För vikariats- och övertidsersättningar f. n. avsett belopp har med hänsyn bl. a. till tidigare genomförda löneregleringar visat sig otillräckligt. Jag förordar därför en uppräknig av icke-ordinarieposten med 36 000 kronor, vilket innebär att för ändamålet kan disponeras ungefär samma belopp som under budgetåren 1951/52 och 1952/53.

För ett genomförande av de av mig nu framlagda förslagen erfordras en ökning av medelsanvisningen med omkring 20 500 kronor för personalförstärkningar, löneregleringar och ersättning till ledamöter i laboratoriets styrelse samt med 36 000 kronor för vikariatsersättningar. Härtill kommer den automatiska utgiftsstegringen med 16 100 kronor för löneklassuppflyttningar m. m. Anslaget bör alltså uppräknas med (20 500 + 36 000 + 16 100) 72 600 eller i runt tal 73 000 kronor.

Anslaget beräknas sålunda: avlöningar till ordinarie tjänstemän 326 000 (—2 000) kronor, arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 30 000 (—3 000) kronor, avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 1 165 000 (+ 58 000) kronor samt rörligt tillägg 692 000 (+ 20 000) kronor.

Anslaget bör alltså bestämmas till (326 000 + 30 000 + 1 165 000 + 692 000) 2 213 000 (+ 73 000) kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens bakteriologiska laboratorium, vilka påkallas av vad jag i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för statens bakteriologiska laboratorium, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	326 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	30 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 165 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	692 000

Summa förslagsanslag kronor 2 213 000;

c) till Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 213 000 kronor.

2:o) Statens bakteriologiska laboratorium: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1951/52	1 040 000	1 447 387
1952/53	1 191 600	1 466 995
1953/54 (statsliggaren s. 936)	1 399 000	
1954/55 (förslag)	1 637 000	

Yrkanden.

A. Medicinalstyrelsen (skr. 16/10 1953) hemställer, att anslaget uppräknas med 200 000 kronor.

	Utgifter 1952/53 ¹	Anslag 1953/54	Förslag	Ökning
1. Reseersättningar	—	—	5 000	5 000
2. Övriga expenser.....	71 961	60 000	70 000	10 000
	(+ 7 551)			
3. Inköp och underhåll av inventarier och instrument	69 980	35 000	55 000	20 000
	(+ 5 189)			
4. Inköp och underhåll av djur.....	322 464	275 000	325 000	50 000
	(+ 60 971)			
5. Inköp av förbrukningsartiklar.....	510 661	500 000	575 000	75 000
	(+ 151 925)			
6. Tjänstedräkt m. m.	16 140	12 000	16 000	4 000
	(+ 583)			
7. Automobiler och transporter.....	17 895	15 000	21 000	6 000
	(+ 518)			
8. Frystorkning av sera m. m.	—	—	30 000	30 000
				200 000

B. I skrivelse den 13 oktober 1953 hemställer *medicinalstyrelsen* om anvisande av 137 000 kronor för inköp av apparatur för serumrening m. m.

Motiv.

A. (Medicinalstyrelsens skrivelse 16/10 1953.)

Även om en förändring av laboratoriets arbetsuppgifter kan komma att beslutas av statsmakterna med föranledande av pågående utredning om förläggningen av vid laboratoriet och statens veterinärmedicinska anstalt bedriven preparattillverkning, torde genomförandet härav kräva så lång tid, att någon inverkan på medelsbehovet för budgetåret 1954/55 ej uppkommer. Anslagsberäkningen har därför skett med ledning av föregående års kostnader för verksamheten samt efter en allmän bedömning av de kommande arbetsuppgifterna.

1) Under laboratoriets avlöningsanslag har medicinalstyrelsen föreslagit inrättande fr. o. m. den 1 januari 1955 av en arvodestjänst som

¹ Siffrorna inom parentes avser de ytterligare utgifter, som belöper på den 30 juni 1953 obetalda räkningar.

statsepidemiolog för bl. a. fältundersökningar vid större epidemier. Med anledning härav bör medel anvisas till bestridande av resekostnadsersättningar och traktamenten åt denne tjänsteman och honom åtföljande biträden vid dylika undersökningar. Hittillsvarande bestämmelser av den 24 april 1942 om ersättning för resor, som på styrelsens förordnande vid uppkomna epidemier företages av i hälso- och sjukvård särskilt sakkunniga personer, bör då ej avse tjänstemän vid laboratoriet. För ändamålet bör uppföras en anslagspost om 5 000 kronor, avsedd för senare hälften av budgetåret.

2) Tryckningskostnader för blanketter och formulär bör bestridas från delposten till övriga expenser, som med anledning härav bör uppräknas med 10 000 kronor. Beloppet motsvarar kostnaderna för de trycksaker, som hittills bestridits från delposten till inköp av förbrukningsartiklar.

3) Delposten till inköp och underhåll av inventarier och instrument bör uppräknas med 20 000 kronor för anskaffning av utrustning för tillverkning av semisyntetiska substrat. Dessa substrat, som redan prövats vid beredning av ympämnerna mot kikhosta och difteri, erbjuder flera fördelar. Slutprodukten blir renare, ympämnena ger mindre ofta upphov till bireaktioner hos de ympade och tillverkningskostnaden minskas till omkring en tredjedel av kostnaden per liter för buljongsubstrat.

Ifrågavarande post bör i enlighet med sakrevisionens förslag uppföras förslagsvis. Motsvarande ändring bör genomföras även för övriga högstbegränsade delposter under anslagsposten till övriga utgifter med undantag för delposten till kostnader för vetenskapliga arbeten, vilken bör utbrytas och uppföras som en fristående obetecknad anslagspost. Som särskilda anslagsposter bör jämväl uppföras de icke begränsade delposterna under övriga utgifter, varigenom sistnämnda anslagspost endast skulle omfatta de speciella driftändamålen.

4) Priserna på försöksdjur torde i vissa fall kunna något nedjusteras. Med hänsyn till belastningen och till beloppet av obetalda räkningar bör dock delposten icke upptagas till mindre belopp än 325 000 kronor.

5) Posten bör uppräknas med hänsyn till kostnaderna för ändamålet under föregående budgetår och till inneliggande obetalda räkningar.

6) Föreliggande smittrisk för personalen nödvändiggör vidmakthållandet av en god standard på hithörande artiklar. Med hänsyn härtill och till föregående budgetårs belastning föreslås en höjning med 4 000 kronor.

7) Laboratoriets bil för postbefordran m. m., vilken under fem år körts cirka 30 000 mil, börjar bli försliten och dyrbar i underhåll, varför ett utbyte mot en ny vagn är aktuell. Den årliga utgiften för drivmedel för föreslagen ny bil beräknas bli cirka 1 000 kronor lägre än nuvarande kostnad. Med ett inköpspris av 12 000 kronor och ett saluvärde på den gamla bilen av 5 000 kronor erfordras sålunda 6 000 kronor.

8) Genom frystorkning av sera kan både serumtillverkningen och kost-

naderna för de sera, som av beredskapsskäl hålles i lager i större mängd än som kan omsättas genom fredsmässig förbrukning, minskas. Hållbarheten, som i genomsnitt är fyra år, beräknas efter intorkningen kunna utsträckas till minst tio år. Då laboratoriet saknar erforderlig apparatur för ändamålet, skall frystorkningen utföras av Aktiebolaget Kabi. Det totala intorkningsbehovet uppskattas till cirka 300 000 doser, som successivt bör levereras för intorkning under de närmaste åren. Kostnaden torde uppgå till 25 öre per dos om två ml. För nästa budgetår uppskattas kostnaden till 30 000 kronor. Medel för ändamålet bör anvisas under en särskild anslagspost.

B. (Medicinalstyrelsens skrivelse 13/10 1953.)

Medicinalstyrelsen hänvisar till en skrivelse från *laboratoriets föreståndare*, vari anföres bl. a. följande.

Sakrevisionen har understrukit det stora behov av rationalisering, som föreligger, och medverkat till att en i läkemedelsindustri skolad ingenjör först under två år såsom dess tjänsteman och därefter fr. o. m. den 1 juli 1952 såsom laboratoriets driftsingenjör ägnat sig åt vissa rationaliseringsfrågor. Till de åtgärder, som icke kunnat genomföras utan särskilda anslag, hör metoderna för serumrening och för diskarbete.

Rening av sera innebär deras befriande från ovidkommande äggviteämnen, d. v. s. dem, som icke är bärare av den verksamma beståndsdelen, men i hög grad bidrager till de menliga biverkningar, vilka gör behandling med icke renat serum onödigt plågsam och riskabel. Utgångsmaterialet, immunblodet, bör efter tappningen från de immuniserade hästarna utan tidsutdräkt bli tillgängligt för reningsproceduren. Genom separering av blodkropparna kan det tidsödande sedimenteringsförfarandet slopas och dessutom minst 5 procent mera av verkningsvärdet utvinnas. Kostnaden för anskaffande av separator och iordningsställande av utrymme för denna beräknas till 6 000 kronor och för reningsapparaturen till 69 000 kronor.

Preparat, som skall användas i medicinskt syfte och injiceras på människor, måste vara fritt från s. k. pyrogena substanser (i allmänhet mikroorganismer och deras produkter). För att undvika förorening med pyrogena substanser är det bl. a. ett oeftergivligt villkor att ha tillgång till pyrogenfritt vatten och pyrogenfri apparatur. Laboratoriet har f. n. icke tillgång härtill. Kostnaden för erforderlig apparatur beräknas till 20 000 kronor.

Genom den föreslagna anskaffningen för sammanlagt 95 000 kronor beräknas en ökad utvinning av renad serumprodukt till ett värde av 60 000 kronor per år.

Vidare erfordras en genomgripande omdaning av disksektionen, påkallad främst för att minska personalbehovet men även av kravet på bättre diskkvalitet och ökad kapacitet vid epidemier. Det bakteriologiska diagnostiseringsarbetets omfång är i hög grad beroende och begränsad av denna kapacitet. För ändamålet erforderlig apparatur har — inkl. installationsarbeten — kostnadsberäknats till 42 000 kronor.

Medicinalstyrelsen finner varje åtgärd för höjande av kvaliteten på de bakteriologiska preparaten betydelsefull. Även om det ifrågasatta skiljandet

av produktionen från laboratoriet beslutas, torde ett flertal år förflyta, varunder tillverkningen i stor skala kommer att fortgå därstädes. Vid under hand gjord förfrågan har utredningsmannen rörande frågan om förläggningen av preparattillverkningen deklarerat en positiv inställning till framställningen i denna del. Styrelsen är därför benägen tillstyrka, att för detta ändamål erforderliga medel, 95 000 kronor, ställes till förfogande.

Då den för diskningen föreslagna apparaturen synes ägnad att i hög grad underlätta en rationalisering av verksamheten, tillstyrker styrelsen även denna framställning.

Yttranden.

A. (Medicinalstyrelsens skrivelse 16/10 1953.)

Sakrevisionen framhåller, att preparattillverkningen knappast kan komma att frångå laboratoriet före den 1 juli 1955, även om principbeslut i sådan riktning skulle fattas inom en nära framtid. Däremot kan med all sannolikhet framställningen av gasbrandsserum beräknas ha upphört före ingången av budgetåret 1954/55. Bortfallet av denna arbetsuppgift innebär vissa utgiftsminskningar. I första hand kan stallpersonalen minskas med ett biträde, vartill kommer minskade kostnader för inköp och underhåll av djur med uppskattningsvis 25 000 kronor samt för förbrukningsartiklar med 5 000 kronor. Härvid har hänsyn tagits till uppkommande utgiftsminskningar å andra utgiftsposter.

På grund av förekomsten av obetalda räkningar till betydande belopp vid såväl ingången som utgången av budgetåret 1952/53 ger anslagsbelastningen icke en fullt riktig bild av den verkliga, på nämnda budgetår belöpande medelsförbrukningen, som utgöres av anslagsbelastningen minskad med ingående räkningsbalans och ökad med motsvarande utgående balans. Sakrevisionen har därför vid bedömandet av medelsbehovet för budgetåret 1954/55 ansett sig böra utgå från den på angivet sätt beräknade verkliga medelsförbrukningen för budgetåret 1952/53.

Frågan om laboratoriets balans av obetalda räkningar har tidigare varit aktuell. Sakrevisionen anför härom bl. a. följande.

I utlåtande den 15 juni 1953 angående överskridande av laboratoriets omkostnadsanslag för budgetåret 1952/53 beräknade sakrevisionen, att vid utgången av budgetåret en balans å cirka 90 000 kronor skulle föreligga. Laboratoriet började emellertid innevarande budgetår med en räkningsbalans, som med omkring 130 000 kronor översteg vad som beräknats. Laboratoriet torde sakna möjligheter att utan inskränkningar i driften täcka ifrågavarande balans. Sakrevisionen vill såsom anmärkningsvärt beteckna, att laboratoriet, trots att medelstilldelningen för budgetåret 1952/53 avvägts så rikligt, att den bort förslå att täcka utgifterna såväl för den dagliga verksamheten som för en omfattande forsknings- och utvecklingsverksamhet, likväl ställt statsmakterna inför nödvändigheten av ytterligare till utgifterna för budgetåret 1952/53 hänförlig extra medelsanvisning. Laboratoriet saknar ingalunda möjligheter att begränsa medelsförbrukningen.

En granskning av olika utgiftsändamål visar, att dessa dels hänför sig till laboratoriets drift och dagliga verksamhet och dels till forskningsutgifter, vilkas lösning väl kan vara önskvärd och nödvändig men likväl icke kan vara av så tvingande och brådskande karaktär, att ett inhämtande av Kungl. Maj:ts bemyndigande till anslagsöverskridande icke skulle medhinnas, innan arbetet igångsättes. Under budgetåret 1952/53 och i ännu högre grad under budgetåret 1953/54, i senare fallet dock med förbehåll för av sommarens paratyfusepidemi orsakade oförutsedda utgifter, har medelsanvisningen väl täckt behovet av utgifter i anledning av laboratoriets dagliga verksamhet, varför ett upprepande av tidigare års anslagsöverskridanden icke beror på annat än utgifter för forskningsutgifter av olika slag.

Den i samband med sakrevisionens utredning genomförda uppläggnings av ett ordnat inköpssystem och förbättrad förrådsbokföring har medfört, att man numera kan på ett helt annat sätt än tidigare kräva, att laboratoriet skall planera sina utgifter så, att dessa hålles inom ramen för anvisade medel. Den förut berörda oväntade ökningen av räkningssbalansen beror på att laboratoriet saknar erforderlig överblick över beställningsläget. För att undvika anslagsöverskridanden måste en intern dispositionsbokföring, som bygger på en budgetering av utgifterna, uppläggas redan för innevarande budgetår. För en nödvändig sanering av laboratoriets ekonomi är det nödvändigt att såväl den totala räkningssbalansen om cirka 240 000 kronor som de av paratyfusepidemien föranledda opåräknade utgifterna täckes genom medgivande till anslagsöverskridande eller med särskilt anvisade medel. Ett ofrånkomligt villkor är emellertid, att den föreslagna dispositionsbokföringen upplägges.

Beträffande avvägningen av omkostnadsanslaget för budgetåret 1954/55 anför sakrevisionen följande.

På grund av belastningen tidigare budgetår bör anslagsposten till sjukvård m. m. höjas från 20 000 till 30 000 kronor.

Även om tjänsten som statsepidemiolog skulle placeras vid laboratoriet, kan nödvändigheten av att för budgetåret 1954/55 uppföra en särskild reseersättningspost under laboratoriets omkostnadsstat ifrågasättas. Nuvarande bestämmelser om ersättning för epidemiresor gäller även förevarande resor, och statsepidemiologtjänsten föreslås bli uppförd på laboratoriets stat först fr. o. m. den 1 januari 1955.

Med hänsyn till utgifterna för bränsle, lyse, gas och vatten de två sista budgetåren bör posten höjas från 140 000 till 150 000 kronor.

För övriga expenser stannade den verkliga medelsförbrukningen under budgetåret 1952/53 vid 62 000 kronor. Med hänsyn jämväl till att ett belopp av 5 000 å 6 000 kronor beräknas bli överfört från posten för inköp av förbrukningsartiklar till expensposten, bör denna uppföras med 65 000 kronor.

Posten till inköp av blod för tillverkning av konvalescentsera, som för innevarande budgetår är upptagen till 50 000 kronor, bör med hänsyn till medelsförbrukningen budgetåret 1952/53 icke upptagas till högre belopp än 30 000 kronor.

Under posten till inköp och underhåll av inventarier och instrument bör

anvisas ett engångsbelopp å 20 000 kronor för anskaffning av apparatur för beredning av semisyntetiska substrat. Vidare bör posten höjas med 6 000 kronor, utgörande beräknad erforderlig mellanskillnad för utbyte av en av laboratoriets bilar.

Den verkliga medelsförbrukningen under posten till inköp och underhåll av djur uppgick till 356 000 kronor. Med hänsyn till minskad hästhållning i anledning av den förutsedda avvecklingen av gasbrandsserumtillverkningen och den väntade lägre prisnivån på försöksdjur bör medelsanvisningen begränsas till 300 000 kronor.

Vid beräkningen av medelsbehovet under posten till inköp av förbrukningsartiklar bör från den verkliga medelsförbrukningen, 572 000 kronor, i första hand avräknas 25 000 kronor, motsvarande utgifterna under budgetåret 1952/53 för inköp av konvalescentblod. Vidare bör avräknas 6 000 kronor för ändamål, som i fortsättningen skall bestridas från övriga expenser. Med hänsyn vidare till bortfallet av gasbrandsserumtillverkningen och andra mera allmänna besparingsmöjligheter bör en medelsanvisning av 525 000 kronor vara tillräcklig.

Posten till tjänstedräkt m. m. torde icke behöva upptagas till högre belopp än 10 500 kronor.

Posten till tvätt och inre renhållning bör nedsättas till 70 000 kronor, i synnerhet som blivande förhandlingar om nytt städningsavtal torde komma att medföra minskade utgifter.

Med hänsyn till bortfallet av de höga reparationskostnaderna för den bil, som laboratoriet önskar byta, bör medelsanvisningen under posten till automobiler och transporter kunna reduceras från 15 000 till 12 000 kronor.

Sakrevisionen tillstyrker, att för frystorkning av sera upptages en särskild anslagspost.

Vid bifall till sakrevisionens förslag kan laboratoriets äskanden nedsäras från 1 594 000 till 1 500 500 kronor. Sistnämnda belopp överstiger med drygt två procent anslagsbelastningen för budgetåret 1952/53, men understiger den beräknade verkliga medelsförbrukningen samma budgetår med drygt tre procent.

Statskontoret, som haft tillfälle taga del av sakrevisionens utlåtande, ansluter sig till vad revisionen däri anfört.

B. (Medicinalstyrelsens skrivelse 13/10 1953.)

Statens sakrevision framhåller, att de föreslagna anskaffningarna erfordras för en rationalisering av serumframställningen och diskarbetet. Den ifrågasatta anskaffningen av apparatur för pyrogenfritt vatten och för disk är erforderlig även om tillverkningen bortfaller. På grund härav och då tidpunkten för överflyttningen — om en sådan överhuvudtaget kommer till stånd — torde ligga relativt långt fram i tiden, bör detta förhållande i och för sig icke utgöra hinder för ett ställningstagande i frågan redan

nu. Det må också understrykas, att ifrågavarande investeringar beräknas betala sig på kort tid.

Apparaturen för blodseparering möjliggör ökad utvinning av blodplasma, vartill kommer viss arbetsbesparing och minskning av lokalbehovet. Otvivelaktigt kommer denna anskaffning att betala sig mycket snabbt. Genom användande av apparatur för serumrening kan — förutom en både önskvärd och angelägen kvalitetsförbättring — laboratoriets behov av hästblod för serumtillverkning minskas med uppskattningsvis 25 procent, vilket f. n. skulle innebära en möjlighet att nedbringa det nuvarande hästbeståndet med omkring en fjärdedel eller 8 à 10 hästar. Enbart besparingen genom bortfallande personal- och foderkostnader kan uppskattas till 25 000 kronor årligen. Den planerade apparaturens lönsamhet ökas ytterligare genom andra indirekta besparingar, vilkas storlek ej direkt låter sig påvisas.

Avsaknaden av möjligheter att framställa pyrogenfritt vatten är en allvarlig olägenhet, som bidrager till att försvåra uppnåendet av ett fullgott resultat i vissa fall. Genom att använda pyrogenfritt vatten ernås i första hand en kvalitativ förbättring och större säkerhet vid framställningen av vissa produkter resp. utförandet av vissa prövningar. Ehuru fördelarna i ekonomiskt hänseende icke kan siffermässigt påvisas, anser sig sakrevisionen likväl böra tillstyrka anskaffningen.

De föreslagna åtgärderna för rationalisering och mekanisering av diskarbetet bygger i väsentliga delar på planer, som uppgjorts i samband med sakrevisionens utredning. Förslagen synes väl avvägda och lämpliga. Det är nödvändigt både att öka kapaciteten för att kunna möta en onormal belastning i samband med epidemier och att förbättra disk kvaliteten. Sedan den nu föreslagna apparaturen och övriga anordningar kommit i användning, beräknas personalen vid en arbetsvolym av drygt tre miljoner diskade enheter om året kunna minskas med minst två biträden, motsvarande en årlig besparing av lägst 15 000 kronor.

Sakrevisionen, som icke finner anledning till erinran mot kostnadsberäkningarna, vill slutligen framhålla, att besparingen genom de föreslagna rationaliseringsåtgärderna självfallet blir större ju tidigare dessa genomföres och att medel därför bör ställas till förfogande, så snart förhållandena medger.

Departementschefen

Laboratoriet har, såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen, vid utgången av det senast förflutna budgetåret redovisat en betydande balans av obetalda räkningar utöver vad som beräknats i samband med för samma budgetår medgivna anslagsöverskridanden. En bidragande orsak härtill synes ha varit, att laboratoriet saknat möjligheter att överblicka det

verkliga utgiftsläget. För att för framtiden undvika ett sådant förhållande är det, såsom sakrevisionen framhållit, nödvändigt, att en dispositionsbokföring införes vid laboratoriet. Detta bör ske snarast möjligt och redan under innevarande budgetår. Jag vill vidare framhålla den utomordentliga vikten av att laboratoriet i fortsättningen på alla sätt söker hålla medelsförbrukningen inom ramen för anvisade medel. Under löpande budgetår uppkommande oförutsedda medelsbehov, sammanhängande med en opåräknad ökning av laboratoriets diagnostiska verksamhet eller tillverkning m. m., bör snarast på lämpligt sätt anmälas.

Vad härefter angår medelsbehovet för nästa budgetår bör anslagsposten till sjukvård m. m. med hänsyn till belastningen för budgetåret 1952/53, 33 907 kronor, uppräknas med 10 000 till 30 000 kronor.

Även delposten till bränsle, lyse, gas och vatten bör med beaktande av den senaste verkliga medelsförbrukningen uppräknas med 10 000 till 150 000 kronor.

Höjningen av delposten till övriga expenser synes kunna begränsas till 5 000 kronor och posten sålunda upptagas till 65 000 kronor.

En särskild anslagspost till reseersättningar synes med hänsyn till vad jag anfört i denna fråga under avlöningsanslaget icke erfordras.

Då utgifterna för inköp av blod för tillverkning av konvalescentsera budgetåret 1952/53 uppgick till endast omkring 25 000 kronor, torde den under anslagsposten till övriga utgifter för detta ändamål upptagna delposten kunna uppföras med 28 000 kronor, innebärande en minskning med 22 000 kronor.

Under posten till inköp och underhåll av inventarier och instrument beräknar jag en ökning med 20 000 kronor för anskaffande av utrustning för tillverkning av semisyntetiska substrat och med 7 000 kronor för utbyte av en bil. Posten bör sålunda upptagas till 62 000 kronor.

Posten till inköp och underhåll av djur torde med hänsyn till — förutom vad medicinalstyrelsen anfört — den minskade hästhållningen till följd av det beräknade nedläggandet av gasbrandserumtillverkningen kunna upptagas till 300 000 kronor, innebärande en ökning med 25 000 kronor.

I belastningssiffran för budgetåret 1952/53 beträffande posten till inköp av förbrukningsartiklar ingår bl. a. ett belopp om cirka 25 000 kronor för inköp av konvalescentblod, vilken utgift fr. o. m. innevarande budgetår bestrides från särskild delpost. Med hänsyn bl. a. härtill och under förutsättning att alla möjligheter till besparingar vederbörligen beaktas, synes posten i enlighet med sakrevisionens förslag kunna upptagas till 525 000 kronor, innebärande en uppräknning med 25 000 kronor. Posterna till tjänstedrätt m. m., till tvätt och inre renhållning samt till automobiler och transporter torde kunna minskas med resp. 1 000, 5 000 och 3 000 kronor och sålunda uppföras med resp. 11 000, 70 000 och 12 000 kronor.

Mot styrelsens förslag, att för frystorkning av sera m. m. anvisa en sär-

skild delpost om 30 000 kronor, har jag med hänsyn till därmed förenade fördelar intet att erinra. Anslagsposten till övriga utgifter skulle i enlighet härmed behöva uppräknas med (— 22 000 + 27 000 + 25 000 + 25 000 — 1 000 — 5 000 — 3 000 + 30 000) 76 000 kronor.

Medicinalstyrelsen har vidare hemställt om anvisande av medel för viss engångsanskaffning av utrustning för blodseparering, serumrening och rationalisering av diskarbetet. Investeringarna beräknas betala sig på kort tid dels genom minskade utgifter under såväl avlönings- som omkostnadsanslaget, dels genom ökad utvinning av renad serumprodukt. Med hänsyn härtill ävensom till angelägenheten av att laboratoriet kan tillhandahålla sera av fullt tillfredsställande kvalitet anser jag mig böra tillstyrka, att medel anvisas för dessa ändamål. I enlighet härmed och då kostnadsberäkningarna torde kunna godtagas, förordar jag, att en särskild anslagspost om 137 000 kronor tillfälligt uppföres under omkostnadsanslaget.

Vid bifall till vad nu förordats bör anslaget höjas med (10 000 + 10 000 + 5 000 + 76 000 + 137 000) 238 000 kronor och sålunda upptagas till (1 399 000 + 238 000) 1 637 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 637 000 kronor.

III. Nybyggnad för virusavdelning vid laboratoriet och virusinstitution vid karolinska institutet m. m.

Inledning.

Med anledning av en av föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium gjord framställning hemställde medicinalstyrelsen i skrivelse den 15 oktober 1945, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande utbyggnad av laboratoriet m. m.

Sedan byggnadsstyrelsen avgivit utlåtande över framställningen, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 25 januari 1946 åt byggnadsstyrelsen att i samråd med laboratoriets föreståndare utarbeta förslag till program för utbyggnad av laboratoriet samt att verkställa därmed sammanhörande kostnadsberäkningar. Utredningen avsåg i stora drag att bereda ökade lokaler för serologiska avdelningen och lokaler för en ny virusavdelning samt att förbättra de otillfredsställande personalutrymmena och verkstäderna m. m.

Till fullgörande av detta uppdrag framlade *byggnadsstyrelsen* med skrivelse den 2 januari 1947 förslag till uppförande av en nybyggnad vid laboratoriet för bl. a. dessa ändamål.

Sedan nybyggnadsfrågan i särskilda skrivelser upptagits till behandling också av statens medicinska forskningsråd, kanslern för rikets universitet och de sakkunniga rörande bakteriologisk krigsföring, har byggnadsstyrelsen i utlåtande häröver den 23 december 1952 framlagt nytt förslag till nybyggnad för laboratoriets virusavdelning och karolinska institutets virusinstitution.

Vidare har *medicinalstyrelsen* i skrivelse den 19 februari 1954 hemställt om anvisande av medel för vissa omändringsarbeten m. m. vid laboratoriet.

Förslag och yttranden beträffande ny virusbyggnad.

I skrivelsen den 2 januari 1947 framhöll *byggnadsstyrelsen*, att statens medicinska forskningsråd under utredningens gång framlagt förslag om inrättande av en institution för virusforskning vid karolinska institutet i anslutning till den vid statens bakteriologiska laboratorium planerade virusavdelningen. I ett i november 1946 avlämnat betänkande rörande organisatoriska åtgärder till främjande av medicinsk forskning hade vidare de medicinska högskolornas organisationskommitté i likhet med forskningsrådet föreslagit inrättandet av en institution för medicinsk-biologisk virusforskning såsom en avdelning vid laboratoriet. Dessa framställningar hade beaktats vid utredningsarbetet, vilket resulterat i två alternativa ritningsförslag. Det ena alternativet, vilket tillgodosåg endast laboratoriets behov, kostnadsberäknades till 2 650 000 kronor. Det andra alternativet, vilket upptog jämväl en virusinstitution för karolinska institutet, kostnadsberäknades till 2 950 000 kronor. Den för virusavdelningen planerade byggnaden omfattade två nya flyglar, avsedda för serologiska resp. virologiska avdelningarna. I souterrängvåningen skulle anordnas omklädningsrum, tvätt- och duschrum för kvinnlig personal, 95 personer, i enlighet med av riksförsäkringsanstalten framställda önskemål samt nya matrum och kök, vilka alla förut varit i hög grad otillfredsställande. Vidare erhöles nya verkstadslokaler samt omklädnads- och tvättrum för arbetare, varjämte pannrum och bränsleförråd utökades.

Den för virusinstitution erforderliga byggnadskuben beräknades kosta 300 000 kronor, vari dock icke ingick de betydande utrymmen, som avsetts kunna utnyttjas gemensamt med virusavdelningen.

Byggnadsstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att för budgetåret 1947/48 anvisa medel för påbörjande av byggnadsarbetena enligt det av förslagen, som Kungl. Maj:t funne böra komma i fråga.

I utlåtande den 25 februari 1947 över byggnadsstyrelsens förslag erinrade *medicinalstyrelsen*, att virusforskningen, som visat sig vara av stor betydelse för såväl human- som veterinärmedicinen, hittills praktiskt taget saknat arbetsmöjligheter i vårt land. Endast på vissa strängt avgränsade områden hade vetenskaplig forskning kunnat bedrivas. För det praktiska ar-

bete, som erfordrades om virusforskningen skulle bli till gagn för sjukdomsbekämpandet och folkhälsan, saknades nästan helt laboratorier. Virusforskningen och bakteriologien i övrigt arbetade med skilda metoder och olika utrustning, vilket medförde krav på en självständig institution för virusforskningen.

Medicinalstyrelsen framhöll, att de aktuella uppgifterna vid en virusavdelning bestode bl. a. i beredning av ympämnen mot samt diagnostik av virussjukdomar. Härtill komme epidemiologiska och vetenskapliga undersökningar. De hos människor förekommande virussjukdomarna — bl. a. influensa, barnförlamning, mässling, epidemisk gulsot och påssjuka — krävde åtskilliga människoliv årligen och åstadkomme avsevärd invaliditet. Genom rationell virusforskning syntes man beträffande flera av dessa sjukdomar inom en snar framtid kunna nå resultat, som skulle göra det möjligt att förebygga sjukdomarna och därigenom minska deras skadeverkningar.

Med hänsyn till vad sålunda anförts uttalade styrelsen, att tillskapandet av en virusavdelning vid laboratoriet icke tålde uppskov.

Såsom förut anförts upptogs sedermera nybyggnadsfrågan av *statens medicinska forskningsråd* (skr. 16/9 1950). Forskningsrådet erinrade om att vid 1947 års riksdag (prop. nr 272, s. 297—303) principbeslut fattades om inrättande vid karolinska institutet av en professur i virusforskning. Medelsanvisning för professurens uppehållande skulle emellertid anstå, till dess lokalfrågan förts närmare sin lösning. Efter förslag av karolinska institutets lärarkollegium, inrättades sedermera en professur i virusforskning vid institutet fr. o. m. den 1 juli 1948, varvid provisoriska institutionslokaler inreddes i ett smådjurshus vid statens bakteriologiska laboratorium.

Forskningsrådet anförde vidare.

Genom inrättandet av professuren och övriga befattningar vid institutionen har utan tvivel en viss intensifiering av virusforskningen möjliggjorts. Den provisoriska lösningen av lokalfrågan kan emellertid icke innebära någon verklig förbättring av läget. Det nuvarande begränsade utrymmet (med djurrum inräknade omfattande mindre än 150 m²) tillåter icke genomförandet av sådana isoleringsåtgärder, som är oundgängligen nödvändiga för att hindra förorening av materialet och laboratorieinfektioner bland personalen. Det är därför icke möjligt att utan stora olägenheter arbeta med mer än ett virus åt gången. Att taga upp studiet av sådana vira, som förorsakar allvarligare sjukdomstillstånd hos människa, kan ej komma i fråga.

Institutionens funktion som utbildningscentrum för virologer lider också starkt av trångboddheten. Möjligheter att ordna arbetsplats på institutionen för yngre medicinare saknas helt, och då även laboratoriet lider av utrymmesbrist kan i regel endast där förordnade assistenter utnyttja utbildningsmöjligheterna. Behovet av ett större och mera ändamålsenligt inrättat laboratorium gör sig för varje dag alltmera gällande. Det kan icke betecknas som en sund ekonomisk politik att inrätta högre tjänster för kvalificerade forskare utan att sörja för, att deras kapacitet kan utnyttjas. Med

hänsyn till virologiens stora humanmedicinska betydelse anser rådet utgiften för ett institutionsbygge vara en nödvändig och på längre sikt ekonomiskt fördelaktig investering.

Rådet understryker vidare, att forskningen måste få erforderliga resurser, speciellt inom bakteriologi och virologi, även med hänsyn till möjligheten av bakteriologisk krigföring. F. n. finnes ingen institution, som på ett nöjaktigt sätt kan åtaga sig dessa uppgifter.

Med överlämnande av en framställning i ämnet från karolinska institutets lärarkollegium hemställde *kanslern för rikets universitet* i skrivelse den 20 oktober 1950, att medel måtte anvisas för utbyggnad av laboratoriet i enlighet med byggnadsstyrelsens till 2 950 000 kronor kostnadsberäknade förslag.

Lärarkollegiet — som i sin tur återopade en skrivelse från professorn i virusforskning Sven Gard — anförde i huvudsak följande.

Av 1950 års riksdag (prop. nr 183, riksdagens skr. nr 157) anvisades till vissa byggnadsarbeten m. m. vid bakteriologiska laboratoriet för budgetåret 1950/51 ett investeringsanslag av 108 000 kronor, avsett bl. a. för inredning av ett viruslaboratorium. Härigenom kom emellertid icke virusinstitutionens lokalbehov att till någon del tillgodoses. Det är därför i hög grad angeläget, att institutionen snarast erhåller särskilda lokaler i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag.

Professor Gard yttrar i sin skrivelse bl. a., att de provisoriska lokalerna ansågs godtagbara och tillräckliga för den övergångsperiod, under vilken den nya institutionen skulle byggas men att de lokala resurserna nu vore utnyttjade till eller snarast över bristningsgränsen. Åtta personer trängdes sålunda i två små laboratorier med normalt tre arbetsplatser, vilket medförde avsevärda olägenheter vid arbete med infektiöst material. Under det sista året hade två fall av laboratorieinfektion inträffat. Att institutionens dittills tämligen blygsamma insatser dock rönt livlig uppskattning, hade från kliniskt håll vid flera tillfällen omvittnats och behovet av en utvidgning av undersökningsverksamheten hade från samma sida kraftigt understrukits. I många fall måste framställningar om hjälp med utredning av misstänkta fall av virusinfektioner avvisas. Det vore också omöjligt att vid institutionen bereda plats för studenter eller doktorander, som önskade speciminera i virologi.

De sakkunniga rörande bakteriologisk krigföring framhöll i en skrivelse den 15 november 1950 att en utbyggnad av forskningsmöjligheterna inom det virologiska området vore av synnerlig betydelse med hänsyn till försvaret mot ett eventuellt bakteriologiskt angrepp. Ett fortsatt uppskjutande av lösningen av virusinstitutionens lokalfråga försenade möjligheterna att skapa erforderlig beredskap mot sådana angrepp. Samordningen av institutionens byggnadsfråga med en planerad utvidgning av laboratoriets lokaler syntes rationell. Det vore emellertid angeläget, att laboratoriets verksamhet till viss del förlades till bergrum, i vart fall de avdelningar, som svarade för landets försörjning med sera och ympännen på det humanmedicinska området. Med hänsyn härtill föreslog de sakkunniga, att bygg-

nadsstyrelsen erhöle i uppdrag att snarast utreda frågan om lokaler för virusinstitutionen jämsides med en omprövning av laboratoriets lokalbehov.

Sedan dessa framställningar remitterats till *byggnadsstyrelsen* har styrelsen med skrivelse den 23 december 1952 framlagt nytt förslag till nybyggnad för virusinstitutionen och laboratoriets virusavdelning. Förslaget avser en för virusinstitutionen och virusavdelningen gemensam byggnad i anslutning till laboratoriets nuvarande anläggning och omfattar en huvudbyggnad i fyra våningar inklusive souterrängvåning samt ett djurhus i två våningar. Virusinstitutionen skulle erhålla lokalerna i översta våningen samt en del av bottenvåningen. Virusavdelningen beräknas använda huvuddelen av första våningen och bottenvåningen, medan resten av dessa våningar samt större delen av souterrängvåningen skulle disponeras av nämnda avdelning gemensamt med virusinstitutionen, vilket även gäller djurhuset. Preliminär utredning har verkställts rörande möjligheterna att till anläggningen ansluta ett för laboratoriets serologiska avdelning avsett bergrum och hänsyn härtill har tagits vid utformningen och placeringen av byggnaderna. Förslaget har godkänts av karolinska institutets lärarkollegium och av medicinalstyrelsen.

Kostnaderna beräknas enligt prisläget den 1 juli 1952 till 3 750 000 kronor, varav 1 800 000 kronor för laboratoriets och 680 000 kronor för institutionens lokaler samt 1 270 000 kronor för gemensamma utrymmen. Häri är emellertid icke inräknad kostnaden för av laboratoriet särskilt begärd fast inredning och viss apparatur, uppgående till 175 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen åberopar vidare ett av *statens sakrevision* till styrelsen avgivet yttrande, vari framhålles bl. a. följande:

Förslaget innebär, att lokalerna för virusinstitutionen och för de delar av virusavdelningen, som beröres av nybyggnadsfrågan (utom djurhus) ökas från nuvarande cirka 400 m² till cirka 1 800 m². Såväl institutionen som virusavdelningen är i behov av bättre och rationellare lokaler och en nybyggnad för virusarbetet är nödvändig. Läget torde redan nu vara sådant, att vissa provisoriska åtgärder för ernående av en tillfällig lättnad är ofrånkomliga, oavsett när beslut om nybygge fattas. Sådana mera tillfälliga åtgärder torde i stort sett innefatta anordningar, som kan beräknas komma till nytta även sedan ett nybygge kommit till stånd. Det bör dock understrykas, att dessa provisoriska åtgärder endast nödortfigt avhjälpas de mest trängande behoven och icke kan motivera ett förlångt uppskov med nybygget.

Spörsmålet om nybyggets storlek och disposition påverkas av frågan, hur laboratoriets preparattillverkning kan komma att anordnas. 1952 års statsutskott har i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 11, punkt 11, uttalat, att sakrevisionen vid sin utredning angående laboratoriets organisation och arbetsformer även bör undersöka, i vad mån tillverkningen kan med ekonomisk fördel överföras till andra organ. Om den härav föranledda utredningen resulterar i att tillverkningen frångår laboratoriet, frigöres direkt eller efter lämpliga omDispositioner i avsevärd omfattning laboratorieut-

rymme för ändamål, vilka avses bliva tillgodosedda genom det föreslagna nybygget. Även om tillverkningen bibehålles, blir emellertid en genomgripande om disposition av laboratoriets lokaler nödvändig. Laboratoriets lokal-läge är därför även i detta fall sådant, att det lokalbehov, som behöver tillgodoses genom nybyggnaden, f. n. icke kan överblickas. Det sagda gäller i första hand den egentliga institutions- och laboratoriebyggnaden och endast i mindre grad djurhuset. Detta synes, så vitt nu kan bedömas, erforderligt under alla förhållanden, då tillfredsställande djurutrymmen för virusarbete helt saknas.

Med hänsyn till sakrevisionens yttrande anser sig byggnadsstyrelsen icke f. n. böra framlägga detta förslag såsom en definitiv lösning av den aktuella byggnadsfrågan. När i fråga om laboratoriets organisation och arbetsuppgifter förutsättningar föreligger för ett ställningstagande till anläggningens utformning, kan också närmare planer upprättas för bergrummets utförande. Det torde emellertid ur flera synpunkter vara angeläget, att nybyggnaden snarast möjligt kommer till utförande. Styrelsen hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till Nybyggnad för karolinska mediko-kirurgiska institutets virusinstitution och statens bakteriologiska laboratoriums virusavdelning anvisa ett investeringsanslag av 150 000 kronor för uppgörande av huvudritningar samt för andra förberedande arbeten.

Slutligen har *medicinalstyrelsen* — med överlämnande av en framställning i ämnet från föreståndaren för laboratoriet — i skrivelse den 19 januari 1953 framhållit, att genom nu berörda nybyggnad virusavdelningen äntligen skulle få möjlighet att rationellt bedriva sitt arbete. Dess verksamhet berör bl. a. vitala intressen för vårt lands beredskap mot biologisk krigsföring. Genom den planerade lokalökningen kan också laboratorieinfektioner bland personalen i möjligaste mån elimineras. Den lokala sammankopplingen av virusavdelningen med virusinstitutionen medför påtagliga fördelar, icke blott för det praktiska arbetet och forskningen utan också ur ekonomisk synpunkt, då dyrbar apparatur och specialinredda lokaler kan utnyttjas gemensamt. Dessutom kan de lokaler, som frigöres genom virusbyggnadens tillkomst, i viss utsträckning avhjälpa den mest trängande lokalbristen vid övriga delar av laboratoriet. Styrelsen förordar därför, att virusinstitutionens och virusavdelningens lokalfråga så snart ske kan lösas på grundval av nämnda förslag, med de modifikationer däri, som kan föranledas av pågående utredning angående laboratoriets organisation och arbetsuppgifter.

För byggnadens utrustning — i vad avser virusavdelningen — har enligt laboratorieföreståndaren beräknats 513 500 kronor, varav för möbler och inredning 95 500 kronor, för instrument, glasvaror m. m. 85 700 kronor, för burutrustning 111 600 kronor och för apparatur 220 700 kronor. Styrelsen beräknar för ändamålet preliminärt 500 000 kronor. När detaljerat, vederbörligen granskat förslag beträffande denna utrustning föreligger,

ämnar styrelsen inkomma med framställning om anvisande av erforderliga medel.

I laboratorieföreståndarens förenämnda skrivelse anföres bl. a. följande.

Bland de arbetsuppgifter, som närmast avses skola förläggas till nybyggnaden, kan nämnas diagnostiskt arbete för nyisolering av virus från olika slag av inkommande prov, ympämnings- och antigenberedning av rickettsiaarter (fläckfeber) samt diagnostiskt arbete med coxsackie- och poliomyelitvirus. Lokaler har även reserverats bl. a. för odling av virus i vävnadskulturer, främst för diagnostik och typbestämning av coxsackie- och poliomyelitvirus.

Erfarenheterna av den lokala sammankopplingen av virusinstitutionen och virusavdelningen har i allt varit gynnsamma. Den koncentration av sakkunskap, som på detta sätt kommit till stånd, har i hög grad underlättat möjligheterna att följa utvecklingen på virusområdet. För virusavdelningens mera praktiskt betonade arbetsuppgifter är det en stor fördel att stå i nära kontakt med en intensivt verksam vetenskaplig institution. För avdelningens forskningsarbete är betydelsen av en sådan kontakt självklar. Utbildningen av yngre läkare och teknisk personal inom det särpräglade virusområdet har ävenledes underlättats.

Det år 1947 framlagda förslaget till utbyggnad av laboratoriet var betydligt mera omfattande än det nu till virusavdelningen begränsade byggnadsprogrammet. Övriga önskvärda lokalutvidgningar torde f. n. icke kunna bedömas på grund av sakrevisionens ännu icke avslutade utredning. Såvitt hittills framgått av uttalanden från representanter för sakrevisionen, synes emellertid någon tvekan icke råda om att virusavdelningen för sin framtida verksamhet kommer att behöva nya och för ändamålet särskilt anpassade lokaler. Den nya byggnaden har planerats så, att en fortsatt utbyggnad av laboratoriets övriga lokaler utan svårighet kan ske.

Genom tillkomsten av virusbyggnaden skulle vissa utrymmen i de nuvarande lokalerna kunna frigöras. De är emellertid väl behövliga för andra verksamhetsgrenar.

Förslag och yttranden beträffande vissa ombyggnadsarbeten m. m.

I skrivelse den 19 februari 1954 har *medicinalstyrelsen* hemställt om anvisande av *dels* ett investeringsanslag om 168 600 kronor för vissa ombyggnadsarbeten vid laboratoriet, *dels ock* ett reservationsanslag om 115 500 kronor för anskaffande av viss utrustning m. m. Styrelsen har därjämte överlämnat två framställningar i ärendet från *laboratoriets föreståndare*, vari bl. a. anföres följande.

Vid företagen rationalisering av driften vid laboratoriet har ett utrymme om 75 m² frigjorts genom att diagnostiska avdelningens disk sammanlagits med centraldisken. Till detta utrymme bör av flera skäl tuberkulosdiagnostiken överflyttas. De talrika fallen av tuberkulos bland personalen utgör ett svårt problem. Sedan år 1945 har 34 fall inträffat, en anmärkningsvärt hög siffra med hänsyn till att personalen under nämnda tid utgjort 200—250 personer. Av dessa fall har 21 procent inträffat på diagnos-

tiska avdelningens tuberkulosektion, där under de senare åren sysselsatts 5—6 personer. Det har vid undersökning visat sig, att levande tuberkelbakterier funnits på personalens händer och skosulor och i damm från golven. Tuberkulos anses ej som yrkessjukdom enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Det har under förhandenvarande omständigheter stött på stora svårigheter att rekrytera personal till detta för sjukvården betydelsefulla arbete.

Nämnda missförhållanden bör därför snarast möjligt undanröjas genom att specialinredda lokaler för tuberkulosektionen iordningställes i det frigjorda utrymmet. Dessa lokaler bör vara isolerade från laboratoriet i övrigt, så att den enda kommunikationen till laboratoriets övriga lokaler sker genom en sluss. Förslaget innebär också en organisatorisk förbättring, enär diagnostiska avdelningen på detta sätt skulle få sina lokaler bättre samlade. Tuberkulosektionens nya lokaler beröres icke av de lokala omdispositioner, som en eventuell utflyttning av laboratoriets produktion kan medföra. Kostnaden för erforderliga byggnadsarbeten beräknas till 60 000 kronor och för utrustning till 44 600 kronor.

I samband med denna ombyggnad bör vissa andra omdispositioner, bl. a. inrättande av ett sterilrum för catgutkontrollen vidtagas. Kostnaden härför torde rymmas inom förenämnda belopp, 60 000 kronor.

Tuberkulosdiagnostiken är f. n. även behäftad med en annan svaghet. För att påvisa tuberkelbakterier i prov från sjuka använder man bl. a. ympning på marsvin, som inhyses fem i varje bur. Marsvinen är känsliga för en rad andra infektioner än tuberkulos och dör ofta i s. k. intercurrenta sjukdomar, innan man kan bedöma om tuberkulosinfektionen slagit an. Härför erfordras nämligen observation under sex veckor. Om en intercurrent infektion drabbar ett av marsvinen i en bur, sprider den sig ofta till de övriga fyra. Laboratoriet måste då begära ett nytt prov, vilket innebär en allvarlig tidsutdräkt för den sjuke. Under år 1953 dog 1 010 av drygt 9 000 ympade marsvin i intercurrenta sjukdomar, vilket medförde en merkostnad enbart för marsvin till de nya proven om 4 500 kronor. Antalet burar bör därför utökas så, att endast ett marsvin inhyses i varje bur. Kostnaden härför beräknas till 28 789 kronor.

Även nämnda djurförsök medför smittrisk och fall av tuberkulos har påvisats bland personalen i djuravdelningen. Tuberkulosarbetena bör därför förläggas till en enhet, som avskiljes från byggnadens övriga delar genom en sluss. Enheten bör omfatta två större djurrum, ett operationsrum samt ett disk- och ett foderrum. Operationsrummet måste utrustas med specialbord med utsug (för obduktion av marsvinen) samt med tvättställ och ångkok för sterilisering av instrument. Enheten bör ha separat ventilation, till vilken nämnda utsug anslutes, anordnad så att det infektiösa materialet kan oskadliggöras i ett filter. Nya disk- och foderrum måste då anordnas för försörjningen av djurhusets återstående delar.

Kostnaden för dessa byggnadsarbeten uppskattas till 48 000 kronor samt för ventilationsanläggning och viss inredning till sammanlagt 16 800 kronor.

De lokaler, som frigöres genom förflyttningen av tuberkulosdiagnostiken, avses för tillverkning av diagnostiska antigen och sera. Lokalerna behöver ommålas och en skärmvägg uppsättas för att skapa ett sterilrum. Kostnaden härför beräknas till 4 750 kronor.

Diagnostiska avdelningen i övrigt har otillfredsställande utrustning i fråga om inredning och möbler. Bl. a. saknas luftfiltreringsapparat och förvaringsskåp av olika slag. Utrustningskostnaden beräknas till 5 314 kronor.

För diagnostiska avdelningen erfordras sålunda för byggnadsarbeten (60 000 + 48 000 + 4 750) 112 750 kronor samt för inredning och utrustning (44 600 + 28 789 + 16 800 + 5 314) 95 503 kronor.

Serologiska avdelningens verksamhet har under senare år försvårats genom att primärmaterialet för beredning av bakteriologiska preparat icke sällan förorenats av luftbakterier. Med produktionsvolymens ökning har härav föranledda kassationer fått icke obetydliga ekonomiska konsekvenser. För att undvika luftföroreningar kräves — förutom en omsorgsfull teknik från personalens sida — att lokalerna är lämpligt anordnade. De arbetsmoment, som medför de största riskerna för luftföroreningar, bör utföras i små rumsenheter, s. k. sterilrum. I vissa fall är det även nödvändigt, att luftbakterierna decimeras genom ultraviolett ljus och sterilfiltrerande ventilation i dessa sterilrum. Kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten beräknas till 20 854 kronor och för erforderlig utrustning till 4 300 kronor.

Även vid tekniska sektionen bör ventilationen ändras i de små rumsenheter, där färdiga preparat fylls på flaskor. För lufttrummor och andra installationsarbeten beräknas en kostnad av 2 140 kronor. Laboratoriets luftdrivna ultracentrifug bör för att bereda personalen erforderlig säkerhet förses med skydd av betong för en kostnad av 1 600 kronor. Därutöver har laboratoriet trängande behov av ett seitzfilter för anaerobsektionen. Det nuvarande är så förslitet, att det ej kan repareras. Enligt anbud beräknas kostnaden till 6 000 kronor. Den mekaniska verkstadens svarv kan ej längre sättas i tillfredsställande skick. Då en sådan maskin är oundgänglig för verksamheten, bör en ny snarast inköpas för en kostnad av 6 000 kronor. För tekniska sektionen m. m. erfordras sålunda tillhoppa (2 140 + 1 600 + 6 000 + 6 000) 15 740 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet uppskattas i enlighet härmed till, för byggnadsarbeten omkring (112 750 + 20 854) 133 600 kronor samt för inredning och utrustning till cirka (95 503 + 4 300 + 15 740) 115 500 kronor.

Medicinalstyrelsen finner den infektionsrisk, för vilken personalen f. n. är utsatt inom laboratoriets tuberkulosektion belämlig. De ekonomiska konsekvenserna av insjuknande bli allvarliga, när tuberkulos icke är sådan yrkessjukdom, varom förmäles i gällande lag om försäkring för

vissa yrkessjukdomar. Åtgärder bör snarast möjligt vidtagas för minskande i görligaste mån av smittrisken. De omändringar föreståndaren föreslagit synes styrelsen ändamålsenliga.

Kostnaderna för den föreslagna omdispositionen i syfte att erhålla sterillum å diagnostiska avdelningen torde enligt vad byggnadsstyrelsen i yttrande meddelat icke rymmas inom det beräknade beloppet om 60 000 kronor. För dessa och vissa andra arbeten inom diagnostiska avdelningen, vilka av laboratoriet upptagits som underhållsarbeten, beräknar byggnadsstyrelsen enligt avgivet yttrande 35 000 kronor.

Medicinalstyrelsen finner den föreslagna förflyttningen av tuberkulosdiagnostiken ur säkerhetssynpunkt särskilt angelägen. Övriga begärda moderniseringar m. m. anser styrelsen av behovet påkallade och tillstyrker desamma. Styrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att, även om serumtillverkningen i framtiden kommer att skiljas från laboratoriet, preparatframställning vid laboratoriet torde komma att fortgå ännu ett flertal år.

I yttrande över styrelsens framställning framhåller *statens sakrevision* bl. a., att antalet bland hela landets befolkning nyupptäckta tuberkulosfall, som åren 1951 och 1952 införts i centraldispensärregister, understeg 2 promille, varför frekvensen dylika fall vid laboratoriet, även om man räknar med hela personalen, är minst 10 gånger den för landets befolkning genomsnittliga. Statsverkets kostnader för tuberkulosfallen vid laboratoriet under åren 1952 och 1953 i form av avlöningar till de för tuberkulos sjukskrivna utgjorde, trots sjukledighetsavdrag med 7 000 kronor, cirka 41 000 kronor för tillhoppa drygt 2 100 sjukdagar, allt fördelat på 11 befattningshavare. De av laboratoriet föreslagna åtgärderna synes ägnade att i förening med vederbörligen övervakade förhållningsregler beträffande personalens klädsel och personliga hygien, förbud för obehöriga att besöka lokaler, där smittfarligt arbete pågår, och liknande bereda det skydd mot smitta, som är praktiskt möjligt att uppnå. Det går icke att minska omfånget av åtgärderna utan att äventyra hela syftet, vilket i sista hand är att överhuvudtaget hålla de tuberkulösa smittämnen vid laboratoriet under kontroll. En sådan kontroll behövs icke blott med hänsyn till den direkt berörda personalen, även den övriga personalen kan drabbas. De föreslagna åtgärderna för inredande av nya laboratorielokaler samt anskaffning av viss utrustning åt sektionerna för tuberkulosdiagnostik och tillverkning av diagnostiska antigen och sera tillstyrkes. För ändamålet bör anvisas begärda sammanlagt 64 750 kronor för byggnadsarbeten och 44 600 kronor till utrustning.

Förslaget om upprustning av djurhuset för tuberkulosympade marsvin har i samförstånd med laboratoriets föreståndare överarbetats, vilket bl. a. medfört en delvis annan och bättre planlösning. Då vissa målnings- och andra arbeten delvis bör bestridas med underhållsmedel, synes medels-

anvisningen till byggnadsarbeten kunna begränsas till 40 000 kronor. Det för ventilation i och inventarier till djurhuset erforderliga beloppet kan beräknas till 13 200 kronor.

Laboratoriets framställning om anvisande av 28 789 kronor för anskaffning av nya burar till de marsvin, som användes vid tuberkulosdiagnostiken, tillstyrkes. Drygt 80 procent av här berörda prov härrör från patienter, som är under vård och för vilka uppskovet således kan betyda förlängd sanatorievistelse.

Av den till 5 314 kronor kostnadsberäknade kompletteringen av utrustningen på diagnostiska avdelningen synes icke kunna tillstyrkas mer än 1 400 kronor till ett luftfiltreringsaggregat. I övrigt avser beloppet anskaffning av diverse skåp m. m., vilken anskaffning icke är mera trängande än att den kan göras successivt utan särskild medelsanvisning.

Såvitt nu kan förutses kommer den bakteriologiska tillverkningen att vara kvar vid laboratoriet åtminstone i tre år. Kostnaderna beträffande serologiska avdelningen beräknas bli betalda flera gånger om under loppet av ett par år. Dessa åtgärder innebär därjämte förbättringar, vilka kommer till användning, även om tillverkningen skulle nedläggas vid laboratoriet. För ändamålet bör därför till byggnadsarbeten anvisas 20 854 kronor och till material m. m. 4 300 kronor.

Den för tekniska sektionen m. m. föreslagna utrustningen tillstyrkes men beloppet torde kunna reduceras från 15 740 till 14 740 kronor.

Det i medicinalstyrelsens yttrande framförda förslaget att i anledning av laboratoriets önskemål om nybeläggning av vissa arbetsbänkar och golv m. m. anvisa ett belopp av 35 000 kronor, synes icke till någon del böra biträdas. Arbetena i anledning av catgutkontrollens flyttning är av så begränsad omfattning, att de kan inrymmas i de belopp, som i övrigt tillstyrkts för byggnadsarbeten.

För sistnämnda arbeten tillstyrkes sålunda (64 750 + 40 000 + 20 854) 125 604 eller avrundat 126 000 kronor samt till utrustning och inventarier (44 600 + 13 200 + 28 789 + 1 400 + 4 300 + 14 740) 107 029 eller avrundat 107 000 kronor.

Departementschefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har frågan om uppförande av en ny byggnad för virusavdelningen vid statens bakteriologiska laboratorium varit aktuell sedan flera år tillbaka. Redan den 25 januari 1946 uppdrog Kungl. Maj:t sålunda åt byggnadsstyrelsen att utarbeta förslag till utbyggnad av laboratoriet, avseende bl. a. en ny virusavdelning. Under utredningens gång aktualiserades frågan om inrättandet av en virusinstitution vid karolinska institutet, vilken i så fall för att möjliggöra ett rationellt utnyttjande av personella och materiella resurser ansågs böra förläggas

i anslutning till den planerade virusavdelningen. Byggnadsstyrelsens år 1947 framlagda förslag befanns emellertid av flera skäl böra omarbetas, bl. a. för att möjliggöra ett hänsynstagande till vissa beredskapskrav. Byggnadsstyrelsen har med anledning härav i början av år 1953 inkommit med ett nytt förslag till en för laboratoriets virusavdelning och institutets virusinstitution gemensam nybyggnad med tillhörande djurhus i anslutning till laboratoriets nuvarande anläggning.

Sedan denna byggnadsfråga första gången aktualiserades, har utvecklingen på virusområdet varit synnerligen snabb och omfattande. Fr. o. m. den 1 juli 1948 inrättades en professur i virusforskning vid karolinska institutet, varvid provisoriska lokaler inreddes i ett smådjurhus vid laboratoriet. Såväl dessa provisoriska lokaler som laboratoriets egen virusavdelning har sedan flera år varit fullkomligt otillräckliga för sitt ändamål. Personalen utsättes härigenom för en betydande smittofara och flera fall av laboratorieinfektion har inträffat under de senaste åren. Vissa virusarter, som förorsakar allvarligare sjukdomstillstånd, har därför ej ansetts kunna bearbetas. Det anförda torde vara tillräckligt för att belysa de svårigheter, som f. n. råder i detta hänseende. Det synes mot bakgrunden härav vara synnerligen angeläget, att förslaget om nya och ändamålsenliga lokaler för virusverksamheten nu förverkligas utan ytterligare dröjsmål. Den ifrågasatta sammankopplingen av virusavdelningen och virusinstitutionen, som lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser, synes innebära stora fördelar för båda parter ur såväl ekonomiska som andra synpunkter. Dyrbar apparatur och specialinredda lokaler kan i viss utsträckning utnyttjas gemensamt. Ett samarbete mellan den rent vetenskapliga forskningen och den mera på praktiska arbetsuppgifter direkt inriktade verksamheten vid laboratoriets virusavdelning synes även vara fördelaktig. Med hänsyn till det anförda och efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet anser jag mig böra förorda, att gemensamma lokaler anordnas för nämnda avdelning och karolinska institutets virusinstitution. Därmed skulle ett viktigt steg tagas för att stärka både forskningens och den praktiska verksamhetens resurser på det virologiska området.

Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att frågan om den föreslagna nybyggnadens (utom djurhuset) storlek och utformning möjligen skulle kunna påverkas av frågan om förläggningen av vid laboratoriet bedriven tillverkning av vissa preparat. Kungl. Maj:t har genom beslut den 30 juni 1953 uppdragit åt expeditionschefen i inrikesdepartementet Erik Montell att såsom sakkunnig verkställa utredning rörande förläggningen av vid laboratoriet och vid statens veterinärmedicinska anstalt bedriven tillverkning av vissa human- och veterinärmedicinska preparat m. m. Utredningsuppdraget omfattar även frågan om den framtida förläggningen av vid nämnda institutioner f. n. bedriven tillverkning av virologiska preparat. Sistnämnda fråga har ägnats särskild uppmärksamhet

med hänsyn till angelägenheten av att lokalfrågan för laboratoriets virusavdelning samt virusinstitutionen snarast möjligt skall kunna erhålla sin lösning.

Från utredningsmannen har inhämtats i huvudsak följande. Den verksamhet, som f. n. bedrivs vid laboratoriet och veterinärmedicinska anstalten, avser dels diagnostik beträffande bl. a. smittsamma och vissa toxikologiska sjukdomstillstånd, dels tillverkning av profylaktiska och terapeutiska preparat, dels ock forskning inom nämnda båda verksamhetsgrenar. Det torde vara uppenbart, att den mest kvalificerade diagnostiken alltjämt bör tillkomma nämnda båda centrallaboratorier. De varandra särskilt närliggande bakteriologiska och virologiska diagnostikgrenarna bör icke skiljas från varandra och den centralt bedrivna diagnostiken beträffande bakteriologiska och virologiska sjukdomar hos människor och djur därför under överblickbar tid kvarligga vid laboratoriet resp. anstalten. Diagnostik och tillverkning på det virologiska området bör sammanhållas. En sammankoppling av produktionen av virusympännen med en diagnostisk verksamhet medför flera fördelar. Diagnostik och ympämneshandling utnyttjar sålunda samma metodik och för båda ändamålen kräves odling i stor skala för framställning av den mängd virus, som skall ingå i ett ympämne resp. antigen¹ för serologisk diagnostik. Den specifika kontrollen av ympämnenas verkningsvärde utföres med en metodik, som helt överensstämmer med diagnostikens. En direkt kontakt med diagnostiken garanterar vidare snabbast möjliga kännedom om virussjukdomarnas uppträdande i landet och underlättar ympämneshandlingens anpassning efter det aktuella epidemiologiska läget. I fråga om vissa virussjukdomar, exempelvis influensa, förändras virus immunologiska egenskaper undan för undan. För ympämneshandlingen är det av grundläggande betydelse, att dessa förändringar följes, vilket tillhör diagnostikens uppgifter, och att varje nyuppträdande virusvariant omgående utnyttjas för ympämneshandlingen. Utvecklingen inom virusområdet är f. n. synnerligen livlig. Med hänsyn till den mycket begränsade tillgången på virologer bör verksamheten tills vidare koncentreras till ett fåtal institutioner. Det synes därför mest ändamålsenligt att tills vidare låta de diagnostiska serviceorganen alltjämt omhändera tillverkningen av virologiska preparat. Vid en avdelning, inriktad uteslutande på diagnostik, måste som en ofrånkomlig konsekvens av nödvändigheten att hålla en tillräcklig beredskap uppkomma ett avsevärt spill och driftkostnaden bli hög. Genom kombination med vaccinproduktion kan denna olägenhet avsevärt minskas. Produktionen av virologiska preparat kan sålunda i dagens läge ur vissa synpunkter anses vara en biprodukt från den diagnostiska verksamheten. Utvecklingen på området är f. n. ytterst snabb. Metoderna har ännu icke stabiliserats och hela verk-

¹ Gemensam beteckning för sådana kroppar och ämnen, som, införda i en organism, ge upphov till mot desamma specifikt verkande skyddsämnen, antikroppar.

samheten befinner sig i viss utsträckning på experimentstadiet. Att under sådana förhållanden överflytta tillverkningen på en särskild, för ändamålet hittills oprövad organisation synes ägnat att inge starka betänkligheter.

Det anförda har helt övertygat mig om nödvändigheten av att under den tid, som f. n. kan överblickas, bibehålla tillverkningen av virologiska preparat vid statens bakteriologiska laboratorium. Beträffande frågan om förläggningen av övriga delar av laboratoriets produktion har jag på utredningens nuvarande stadium vid bedömningen av det aktuella lokalbehovet ansett mig böra utgå från att densamma i dess helhet kan komma att utflyttas från laboratoriet. Enligt från laboratorieföreståndaren inhämtade uppgifter skulle därvid frigöras omkring 770 m² effektiv golvyta. Å andra sidan uppskattas de för virusändamål erforderliga ökade utrymmena till omkring 1 900 m². Dessa utrymmen bör lämpligen sammanföras till en enhet. Vidare föreligger ett lokalbehov om cirka 1 245 m², avseende bl. a. sådana ändamål, som omfattades redan av det byggnadsstyrelsen år 1946 lämnade uppdraget och som icke tillgodoses genom tillkomsten av en ny virusbyggnad. Under förutsättning att en sådan byggnad tillkommer, frigöres dock cirka 420 m², vilka utrymmen jämte förenämnda 770 m² i så fall skulle kunna disponeras för att täcka sistnämnda lokalbehov.

I enlighet härmed anser jag mig kunna i huvudsak godtaga det principförslag till nybyggnad, som framlagts av byggnadsstyrelsen. Jag förutsätter emellertid härvid, att byggnadsstyrelsen vid det fortsatta ritningsarbetet ingående överväger i vad mån det utan ett eftersättande av effektiviteten i verksamheten är möjligt att begränsa lokalutrymmet eller eljest uppnå besparingar i fråga om byggnadens utformning. Samråd bör härvid lämpligen äga rum med statens sakrevision.

Kostnaderna för nybyggnaden har av byggnadsstyrelsen enligt prisläget den 1 juli 1952 beräknats till 3 750 000 kronor, varav belöper på virusavdelningen 1 800 000 kronor, på virusinstitutionen 680 000 kronor samt på gemensamma utrymmen 1 270 000 kronor. Härtill kommer kostnaden för viss fast inredning m. m., omkring 175 000 kronor, samt utrustningskostnaden, cirka 513 000 kronor för virusavdelningen och cirka 493 000 kronor för virusinstitutionen. Av sistnämnda belopp har 1953 års riksdag under åttonde huvudtiteln anvisat 50 000 kronor. För nästa budgetår torde för uppgörande av huvudritningar och andra förberedande arbeten samt för påbörjande av byggnadsarbetena böra anvisas 130 000 resp. 500 000 kronor, eller tillhopa ett investeringsanslag om 630 000 kronor.

Vidare har medicinalstyrelsen hemställt om anvisande av tillhopa (168 600 + 115 500) 284 100 kronor för vissa ombyggnadsarbeten m. m. vid laboratoriet. Den närmaste anledningen härtill är de upprepade fall av tuberkulos, som inträffat vid laboratoriet, främst i samband med tuberkulosdiagnostiken. Med hänsyn till den uppenbara smittrisk, som synes vara förenad med arbetet i de nuvarande lokalerna icke blott för den med

detta arbete direkt sysselsätta personalen utan även för laboratoriets övriga befattningshavare, bör åtgärder snarast vidtagas för att undanröja dessa missförhållanden. Även de ifråga om serologiska avdelningen och tekniska sektionerna m. m. föreslagna åtgärderna anser jag mig böra tillstyrka. Beträffande serologiska avdelningen vill jag särskilt framhålla, att den nuvarande förhållandevis höga kassationsprocenten vid preparattillverkningen därigenom kan nedbringas. Kostnaderna beräknas betala sig på mycket kort tid. Beträffande omfattningen av de föreslagna åtgärderna ansluter jag mig helt till sakrevisionens förslag. Med hänsyn härtill och då vissa byggnadsarbeten, såsom sakrevisionen förutsatt, bör utföras såsom vanliga underhållsarbeten, uppskattar jag det för ändamålet erforderliga medelsbehovet till sammanlagt 233 000 kronor, varav för byggnadsarbeten 126 000 kronor samt för inventarier och annan utrustning 107 000 kronor. För ändamålet bör medel anvisas dels i vad avser byggnadsarbetena under det för virusbyggnaden avsedda investeringsanslaget dels ock beträffande utrustningen m. m. under ett särskilt reservationsanslag om sistnämnda belopp.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) till *Nybyggnad för virusavdelning vid statens bakteriologiska laboratorium och virusinstitution vid karolinska institutet m. m.* för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, anvisa ett investeringsanslag av 756 000 kronor;

b) till *Anskaffande av viss utrustning m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 107 000 kronor.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Örtenberg.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Sakrevisionens utredning.	
<i>Inledning</i>	3
<i>Genomförda eller föreslagna åtgärder m. m.</i>	
A. Organisatoriska åtgärder	4
B. Åtgärder berörande kontors- och redovisningsfrågor	5
C. Åtgärder för att rationalisera driften, apparatkonstruktioner m. m. . .	5
D. Taxefrågor m. m.	7
<i>Frågan om SBL:s ledning och administrativa ställning m. m.</i>	
A. Allmänna synpunkter m. m.	7
B. Inrättandet av en särskild styrelse	9
C. Föreståndartjänsten	10
D. Avdelningsföreståndartjänsterna m. m.	11
<i>Övrig vetenskaplig och annan ledande personal.</i>	
A. Vetenskaplig personal	13
B. Ingenjören och kamreraren	14
C. Kontrollanten för bakteriologiska preparat	15
D. Veterinärbiträdet	15
<i>De ekonomiska konsekvenserna av personalförändringarna</i>	16
<i>Behovet av lägre personal</i>	17
<i>Forskningen.</i>	
A. Forskningen enligt gällande instruktion	17
B. Forskningens omfattning och ställning under senare år	18
C. Vissa synpunkter på forskningsverksamheten i anslutning till stats- utskottets utlåtande nr 11/1952	19
<i>Vissa särskilda frågor.</i>	
A. Placering av en befattning som statsepidemiolog	20
B. Vissa frågor angående medelsanvisningen	20
C. Städning	21
<i>Yttranden över sakrevisionens förslag.</i>	
Inrättandet av en särskild styrelse	22
Föreståndar- och avdelningsföreståndartjänsterna	24
Övrig vetenskaplig och ledande personal	26
Forskningen	28
Befattningen som statsepidemiolog	31
<i>Departementschefen</i>	31

Anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

<i>Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar</i>	36
Departementschefen	46
<i>Statens bakteriologiska laboratorium: Omkostnader</i>	49
Departementschefen	55
Nybyggnad för virusavdelning vid laboratoriet och virusinstitution vid karolinska institutet m. m.	
Inledning	57
Förslag och yttranden beträffande ny virusbyggnad	58
Förslag och yttranden beträffande vissa ombyggnadsarbeten m. m.	63
Departementschefen	67
